פרשת **תרומה** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תלט, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

שבור ורצוץ התהלך לו העני לבשו בלויי סחבות כשמקלו ותרמילו בידו אחרי יום עבודה קשה ומפרכת ולא עלתה בידו לקבץ אפילו שוה פרוטה, שקוע בהרהורים נדד כשדאגה מכרסמת בלבו איך ובמה יוכל להביא טרף לביתו לחם לפי הטף לכלכל את בניו הרעבים גם צמאים.

לפתע נצנצה רעיון במוחו, הלא יש לו מלבוש יקר שנפלה לו בירושה מזקינו, ועל אף שלעולם הי' הדבר חביב ויקר בעיניו ולא רצה למשכנו לאחרים אפילו בצוק העתים, מכל מקום החליט כי עתה כאשר כבר באו מים עד נפש מוכרח הוא למשכנו אצל מלוה למען הציל את משפחתו מחרפת רעב.

חדשיים ימים חלפו עברו מאז, והנה המלוה רואה שאין הלוה בא לפדות את משכונו, ובראות המלוה שגם אחרי שכבר הזכיר לו הימנה מספר פעמים הלוה אינו שם אל לבו כי הוא חייב לשלם לו את הכסף, קרא אליו חייט אומן כדי שיתקן את הבגד ויתאימו למידתו.

כשנודע הדבר להלוה העני, התאמץ להשיג מעות ורץ תיכף לבית המלוה כדי לפדות את המלבוש, המלוה הביט עליו בתמהון ושאלו: מדוע התאמצת והזדרזת לפדותו כעת אחרי שכבר מונח אצלי זמן כה רב, ולמה לא מיהרת לפדותו עד הנה.

השיב לו העני: ההסבר פשוט הוא, המלבוש שהפקדתי אצלך כמשכון, מתוקן ומדוד הוא לפי מידתי, כל זמן שהוא היה עדיין מתוקן במידה זו, הייתי סמוך ובטוח שבבוא היום אוכל לפדותו וללובשו, אולם כעת לאחר שהחלטת להתאימו למידותיך ולקלקל את מידתו הקודמת, ידעתי שאם לא אפדנו מיד שוב לא תהיה לי תקוה לפדותו והוא כבר לא יחזור אלי לעולמים.

והנמשל מובן, דהנה איתא במדרש על הפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, וביאור הדבר כך הוא דאף שמפני חטאינו גלינו מארצינו ושני המקדשות נתמשכנו בשביל עוונותיהם של ישראל מ"מ לא בטלה סיפא דקרא "ושכנתי בתוכם" ואף בהיות ישראל בגלות בשפל המדריגה עדיין נשאר מלבוש יקר זה בשלימותו, וקיבלו בזה הבטחה שהשכינה תשוב ותשכון בתוכם בעת שיבא לציון גואל.

אולם בראותינו את אורך גלותינו ויותר מכך כאשר אנו רואים שמרוב הצרות ותלאות וטירדת הזמן אנו יורדים ברוחניות, עד שקיים חשש שחלילה לא נהיה ראויים להשראת השכינה, בשעה זו מחוייבים אנו לזעוק לה' שישוב במהרה וירחמנו שנזכה במהרה לפדות המשכון בביאת גוא"צ בב"א.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפלה ..... ג
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ד
קדוש י"י"ר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שבח"י רפב"ן ..... י
פיתוי קרת ..... יב
חוקים להורותם ..... יח
פשיגן כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שמחת ..... ל
פשולחן מלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

בסיעתא דשמיא

עד דערקן צב"י תפארתו

באותות הוקרה והודאה, נברך מעומקא דליבא, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה,
משמי מרומא עילאה, קדם האי גברא יקירא, ארי שבחבורה, רב פעלים
לתעודה ולתורה, עומד לימין מוסדותינו וקהילתינו המעטירה, מוזיל זהב
מכיסו למען הרחבת גבולי קדשינו תדירא, מריחוק מקום מצודתו פרוסה
עלינו ברוח נדיבה ומסורה, לחן ולכבוד צב"י תפארה

הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר

עקיבא צבי קלוין

הי"ו

חבר הנהלת ישיבה ומתיבתא תו"י ד'סאטמאר
קדית יואל יע"א

לרגל נישואי בתו החשובה שתחי' למזל טוב

עב"ג החתן החשוב והנעלה, מופלג בכל מעלה, תורה יד"ש וחסידות אצלו כלולה

החתן כמר **אהרן יואל** הי"ו

בן הרב יחיאל גוטטמאן שליט"א

וויליאמסבורג יע"א

יה"ר שתזכה להמשיך במעשיך הטובים לעלם ולעלמי
עלמיא, ובשכר זאת תתברך בשפע ברכה והצלחה,
רב תענוג ונחת מכל המשפחה, מתוך אושר ועושר
בהרחבה ובהרווחה, עד ביאת מלכא משיחא,
ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו,
במהרה בימינו אמן.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסידי התודה והברכה

יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת הקהילה והמוסדות
פה בני ברק יצ"ו

ללמוד ק"ו לעבודת ה' מגודל ההשתדלות לעניני עוה"ז

'ויקחו לי תרומה' שילמדו איך לרומם לי, 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', פירוש, מאת אותם שהולכים אחר תאוות לבם, מה שלבם מתאווה כמה התאמצות עושה ואיך מוסר נפשו בשביל תאוותו, **מכל שכן איך לעשות התאמצות לעבודתו ית"ש.**

זרע קודש

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. 'תרומה' לשון הפרשה. ואמר הכתוב: 'ויקחו לי **תרומה'** כשיקחו ישראל את עצמם שיהיו מופרשים לי, **'מאת כל איש אשר ידבנו לבו',** מן כל איש אשר לבו יתאוה ויחשוק לאיזה דבר, **'תקחו את תרומתי',** מזה תלמדו עד כמה צריכים להיות מופרשים לי, כגון מי שמתאוה לממון, לצבור הון ועושר, לא ינוח ולא ישקוט יומם ולילה מלעסוק במו"מ ומלאכה, ולעבור ימים ונהרות, ומכנים את עצמו בסכנות נפשות, כדי להשיג תאותו המדומה, שאינה אלא לשעה וכחלום יעוף, **בפרט עבודתי צריכה להיות בחשק גדול, שלא יבטל אתכם שום מניעה בעולם מעבודתי במסירות נפש ממש.**

דברי יחזקאל

גודל כח דיבור אחד להמשיך קדושה בפנימיות, וק"ו כששר זמירות ותשבחות לה"ש שעושה רושם כביר

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. דקדקו המפרשים אמאי לא כתיב 'ושכנתי בתוכו'. וי"ל דקאי על עיקר השראת השכינה שהיה על פנימיות נדבת לבם של כל אחד ואחד בדיבורו, **שהיו מקדישים נדבותם לצורכי המשכן והיו ממשיכים אז בדיבורם הקדושה, והיתה השכינה שורה על פנימיות הלב של כל אחד ואחד בשעת דיבורו וחקדשו.** ומפני זה כתיב **'ושכנתי בתוכם'** ר"ל בתוך הפנימיות לבבם של המתנדבים. **ומזה יש ללמוד כמה גדול כח הדיבור של בני ישראל הלא אנו רואים בהמה שהיתה חולין, אם מקריבה בעזרה היא נפסלת משום חולין שנשחטו בעזרה, ואחר שהוציא עליה הדיבור לקדשה, הוא לחיפך אם שחטה בחוץ חייב כרת.** וכן חפין, אחר הקדשו אם נהנה בו, מעל. וכל זה הוא מהמת דיבורו. **"מכל שכן אם האדם משבח ומפאר ומהלל בדיבורי ליוצרו עושה רושם וכחו גדול מאד לעשות נחת רוח להבורא ב"ה בדיבורו".**

תפארת שלמה

לימוד התורה בכחה להעלות כל אדם למעלת כהן גדול

ועשו ארון עצי שטים וגו'. ובמדרש (שמו"ר לד, ב): מפני מה בכל הכלים האלה כתיב 'ועשית' ובארון כתיב 'ועשו ארון', א"ר יהודה ב"ר שלום, אמר להם הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון, כדי שיזכו כולם לתורה. יש לפרש הכוונה, דהנה איתא בקדמונים (עי' ראשית חכמה בהקדמה אות כב; שלה"ק ב'עשרה מאמרות' מאמר ששי, ועוד) **שאמנם "גבולות חלק הקב"ה בעולמו"** (עי' רש"י קרח טז, ה) ומי שהוא ישראל אינו רשאי ליכנס בבית המקדש יותר מלעזרת ישראל, וכהן הדיוט יכול להכנס גם להיכל, וכהן גדול גם לקודש הקדשים ביוהכ"פ, אך כל זה הוא רק בפועל ממש, **אמנם על ידי לימוד התורה יכול כל אחד לזכות לכל הקדושות.** וזהו **"באהרן כתיב 'ועשו' א"ל הקב"ה יבואו הכל ויעסקו באהרן, כדי שיזכו כולם לתורה", והיינו שבא לרמז בזה, שאמנם מקום הארון הוא בקודש הקדשים, אבל ע"י לימוד התורה יכול כל אחד לזכות אפילו לקדושת כהן גדול הנכנס לפני ולפנים".**

הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע

חיזוק גדול רמזו לנו להאיר לנו בחשכת גלותינו

ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו' וכן תעשו. ופירש"י ז"ל: "וכן תעשו לדורות". יש לומר בדרך רמז, **כי כל אחד ואחד צריך לדעת שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו** (סוכה נב:) וכל מעשה האדם הכל הוא רק בעזר הקב"ה, וכעין שלשה דברים שנתקשה משה, ומנורה אחד מהם, ואמר לו הקב"ה: הטל זהב לתוך האש ויעשה המנורה מאליה (תנחומא פר' שמיני אות ח') היינו שרק בכחי נעשה הכל, ואם תדעו ותודיעו כן לכל באי עולם, **ממילא יוכלו גם הדורות הבאים, אף ח"ו כשיחרב הבית, ויעשו בהם ובעצמם משכן, וחזמן והדורות יהיו ח"ו בחשכות, ולא ידעו איך ומה לעשות בעצמם כסא להשראת שכינתו ית', וידעו כי גם במקדש לא היה בכח האנושי ובפעולתם לעשות הכל, רק בכח ובעזר הש"י נעשה הכל, כן גם אנחנו אף אם בעינינו לא נראה, אולם בעזרתו הגדולה שמאיר לנו תמיד אף בעת החשך, ואני ה' לא שניתי** [מלאכי ג, ו], נדר"ל דעי"ז 'ואתם בני יעקב לא כליתם'] **ובכחו והארתו נוכל גם אנחנו ההולכים בחושך לראות אור גדול.**

ישמח ישראל

אע"פ שאור ה' זורח עליו, יזכור שהוא רק בחסד ה'

מבית ובחוץ תצפנו וגו', רז"ל דרשו יומא (עב:) מכאן ש"כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". ותמוה לפי זה, מפני מה היה הארון תוכו של עץ. **אך התורה הורה לנו בזה,** שאף על פי שהת"ח מרגיש בעצמו שכבוד ה' זורח עליו, ובתוכו בפנימיותו, ומבחוץ גם כן יש לו כבוד מבני אדם הנוהגים בו כבוד, **הרי יש לו כבוד מבפנים ומבחוץ, מכל מקום ידע בעצמו שהוא רק עץ יבש, רק שהשי"ת רצונו להזריח כבודו במקום הזה, לא מצד האדם בעצמו. ומשום הכי היה הארון באמצעו של עץ ומבית ומבחוץ של זהב להורות לנו דבר זה".**

תולדות אדם

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

ע"י עסק התורה"ק – הקב"ה ממש כביכול שוכן באדם

ויקחו לי תרומה ופירש רש"י **לי לשמי**. על דרך הידוע קוב"ה הוא ושמו אחד, לא כבשר ודם כי שמו בפני עצמו והוא בפני עצמו ועיין באור החיים על פסוק ושמי ה' לא נודעתי להם וכן שמעתי מן אא"ז זללה"ה בשם החכם בעל חובות הלבבות וצוה [ועשו לי מקדש ושכנתי] **'בתוכם' ממש, אך איך אפשר ליקח הקב"ה כביכול שישרה אצל האדם והיינו על ידי התורה שהיא שמותיו של הקב"ה והוא הקב"ה ממש** כנ"ל שהוא ושמו אחד וגם בזוהר הקדוש איתא **קודשא בריך הוא ואורייתא כולה חד וכשלומד תורה לשם הקב"ה והוא לקיים מצותיו ולשמור הלא תעשה ומזכיר אותיות התורה שהן שמותיו של הקב"ה בזה הוא לוקח להקב"ה ממש** כנ"ל **ושורה עליו השכינה כביכול**, כמו שכתוב 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי' כשיזכיר שם של הקב"ה שהוא התורה הקדושה שכולה שמותיו אז 'אבא אליך וברכתיך' **נמצא בעוסקו בלימוד תורה לשמה בזה הוא לוקח להשם כביכול וממשיך עליו השראת השכינה הקדושה** וזה יש לומר שמרומז בפסוק 'ויקחו לי' היינו שיקחו **'שמי' וממילא יהיו לוקחים אותי** כי אני ושמי אחד (עיעו"ש).

דגל מחנה אפרים

לימוד התורה בכחה להעלות כל אדם למעלת כהן גדול

ועשו ארון עצי שטים וגו'. ובמדרש (שמו"ר לה, ב): מפני מה בכל הכלים האלה כתיב **'ועשית'** ובארון כתיב **'ועשו ארון'**, א"ר יהודה ב"ר שלום, אמר להם הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון, כדי שיזכו כולם לתורה. יש לפרש הכוונה, דהנה איתא בקדמונים (עי' ראשית חכמה בהקדמה אות כב; שלה"ק ב"עשרה מאמרות" מאמר ששי, ועוד) **שאמנם** "גבולות חלק הקב"ה בעולמו" (עי' רש"י קרח טז, ה) ומי שהוא ישראל אינו רשאי ליכנס בבית המקדש יותר מלעזרת ישראל, וכהן הדיוט יכול להכנס גם להיכל, וכהן גדול גם לקודש הקדשים ביוהכ"פ, אך כל זה הוא רק בפועל ממש, **אמנם על ידי לימוד התורה יכול כל אחד לזכות לכל הקדושות.** וזהו **"בארון כתיב 'ועשו' א"ל הקב"ה יבואו הכל ויעסקו בארון, כדי שיזכו כולם לתורה", והיינו שבא לרמז בזה, שאמנם מקום הארון הוא בקודש הקדשים, אבל ע"י לימוד התורה יכול כל אחד לזכות אפילו לקדושת כהן גדול הנכנס לפני ולפנים".**

הרח"ק מהר"י מבעלזא זי"ע

תפילה

ע"י התפילה ותורה ביראה ודביקות מייחד עולמות ונשמות באלהות וממשיך אורו והשפעתו ית' לעולם

ויקחו לי תרומה כו', [עיי"ש ראשית המאמר שמבאר דרצה הקב"ה שנדמה אליו ית' כב"י וכמו שבריאת העולם היה ע"י דיבור כן המשכת השפע תהיה על ידינו בדיבורי התורה ותפילה] **דהאדם קודם שידבר דבור בתורה או תפלה צריך לכוין דהרי הקב"ה ואורייתא כלא חד** (זוה"ק ח"ב פה:, ח"ג, ע') **אם כן התיבות אלו שאומר בהן גנוז אור אלוהות, והוא הנשמה לכל העולם כו'** ועל ידי דיבור בקדושה כו' מעורר **תיקון ויחוד בכל חלקי עולמות ונשמות עד שמתייחדים באלוהות. וז"ש ויקחו לי פרש"י לשמי, פירוש שילמדו תורה לשמה, להמשיך אותי לשמי, שהיא התורה שכולה שמותיו של הקב"ה** (זוה"ק) ומהו שמי תרומה, תורה מ' (תיקו"ז לא:) פירוש התורה שניתנה במ"ם יום (שהש"ר ה, ה) שנאמר למעלה (כד, יח) ויהי משה בהר מ' יום ומ' לילה. ועל כן נקרא 'קורא בתורה' שקורא להקב"ה, כמו שקורא אדם לאביו בשמו. והנה משל למה הדבר דומה לבן מלך שהוא בצער, וקורא לאביו בכמה כינויין, אבי, אדוני, מלכי, רבי כו' עד שנכמרין רחמי האב על הבן, ומתקשר האב בבן. וכן בקורא בתורה בכוונה עצומה, שכל תיבותיה של תורה הם כינויין להשם יתברך כו', **על ידי גודל המורא והדביקות ממשיך אותו יתברך לשמותיו, שהם תיבות ומלות התורה והתפלה ונכמרין רחמי השם יתברך עליו.**

אור הגנוז (להרח"ק בעל כתר נחורא ז"ל)

גודל כח דיבור אחד להמשיך קדושה בפנימיות, וק"ו כשאומר שירות ותשבחות לה"ש שעושה רושם כביר

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. דקדקו המפרשים אמאי לא כתיב 'ושכנתי בתוכו'. וי"ל דקאי על עיקר השראת השכינה שהיה על פנימיות נדבת לבם של כל אחד ואחד בדיבורו, **שהיו מקדישים נדבותם לצורכי המשכן והיו ממשיכים אז בדיבורם הקדושה, והיתה השכינה שורה על פנימיות הלב של כל אחד ואחד בשעת דיבורו והקדשו.** ומפני זה כתיב **'ושכנתי בתוכם'** ר"ל בתוך הפנימיות לבבם של המתנדבים. **ומזה יש ללמוד כמה גדול כח הדיבור של בני ישראל הלא אנו רואים בחמה שהיתה חולין, אם מקריבה בעזרה היא נפסלת משום חולין שנשחטו בעזרה, ואחר שהוציא עליה הדיבור לקדשה, הוא להיפך אם שחטה בחוץ חייב כרת.** וכן הפין, אחר הקדשו אם נהנה בו, מעל. וכל זה הוא מחמת דיבורו. **"מכל שכן אם האדם משבח ומפאר ומהלל בדיבורו ליוצרו עושה רושם וכחו גדול מאד לעשות נחת רוח להבורא ב"ה בדיבורו".**

תפארת שלמה

ויקחו לי תרומה. במדרש איי ההייד תורה ציוה לנו משה וגו', ונייל עפיי המדרש כל מה שישראל אוכלין בעוהייז אין אוכלין אלא בזכות אמונה דהנה אמרו חזייל היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ולא שייך בזה משום ביומו תתן שכרו משום שהיה עיי שליח, אך האמונה דהיינו אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה שמענו ולא הוי שליח אייכ שכרו בעוהייז, והנה שורש הצדקה היא האמונה כמייש והאמין בהי ויחשבה לו צדקה ולכך כתיב ויתנו ולא ויקחו דעיי הנתינה הם לוקחים את שכרם בעוהייז, ולכאורה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, לזה אמר המדרש החייד תורייה ציוה לנו משה שרק כמנין תורייה ציוה לנו משה, שהם תרייא מצוות, ושני דברות הראשונות מפי הגבורה שמענו ולא היה עיי שליח, ובזה נאמר ביומו תתן שכר, ולכן על מצות צדקה שהיא שורש האמונה מקבלים שכר בהאי עלמא.

(ישמח משה)

☆

ויקחו לי תרומה. ופרשיי לי לשמי. ונראה עפיימ שפירשתי מאמהייכ וירא את ישראל שוכן לשבטיו, ופרשיי ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, ואמרתי בדרך צחות כי כשבאין לגבות מעות לצדקה אז הדרך הישר שיתן כל אחד לפי נדבת לבו ולא ישית עיניו ולבו אל מול רעהו לאמר אם הוא נותן סכום כזה אני נותן סכום כזה וכדו', כי אין זה רק קנאת איש מרעהו, אבל הנותן לשייש מה לו אם רעהו רע עין או לא, הוא יהיי טוב עין ויבורך, כמייש פתוח תפתח את ידך וגו' כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו', וזייש ראה שאין פתחיהן של ידיהם, [כלשון פתוח תפתח] מכוונים זה כנגד זה, שאין מסתכלים כמה נתנו חבריהם, כי אם כל אחד נדבת לבו כהוגן, והנה דבר זה לא יוכל לדעת כי אם החוקר לבבות בוחן כליות אשר לפניו נגלו מי הנותן לשמו ומי אינו נותן רק מחמת קנאת איש מרעהו, אבל הגבאי צדקה לא יוכל לחקור מחשבות האדם ותחבולותיו אם כוונתו לשמים זכה וברורה או לא, אמנם המופת לזה שגם הגבאי יבין כוונת הנותן, אם הלה נותן כפי נדבת לבו ואינו חוקר ודורש כמה נתן זה או זה ואינו מעריך נדבתו אל מול רעהו אז בידוע שכוונתו לשמים וההיפך בהיפך. וזייש "ויקחו" לי לשמי שהלוקחים ידעו שהלה נתן לשמי, והמופת לזה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו דייקא ולא זה כנגד זה כייא מנדבת לבו הטוב, אז תקחו את תרומתי דמוכחא מילתא שכוונתו רצויה לשמים.

(ייטב לב)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי חת מרים

בית נאמן בישראל הוא מדור לשכינת כבודו ית'

ידוע הטעם שפי' הרה"ק מראפשיץ זללה"ה מה שאנו מברכים בעת אמירת וברכת לחיים על הזיווג 'דער זיווג זאל עולה יפה זיין', הכוונה בזה היא כי יפ"ה בגי צ"ה, ושני שמות הקדושים, שם אדנ"י ושם הוי"ה ב"ה גם כן בגימטריא כמספר צ"ה. ופעם אחת בעת סעודת תנאים הוסיף רבינו זללה"ה לפרש בדרך אחר עוד טעם בזה, דהנה ידוע מפי ספרי היראה וספרי החסידות, כי בבית יהודי אשר הבית נוהג הכל על פי דרכי התורה והיראה, אז יש שם השראת השכינה, (איתא בשם הקדוש מבארדיטשוב זי"ע, ועי' דברי יואל שמות שנת תשכ"ח, מה שפי' בזה רבינו את הפסוק איש 'וביתו' באו). ואיתא בספה"ק לפרש על פי זה את דברי הפסוק (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', **והיינו אם תעשה לי מקום מקדש, והיינו הבית שלך יהיה מקודש, אז ושכנתי בתוכם גם אני אדור את משכני שמה בתוככם.** והנה הרמב"ם במנין המצות מונה בין מצות עשה, את מה שצותה התורה שבשעה שבאו לארץ ישראל שצריך לבנות הבית המקדש, כמה שאמר הכתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' **וזהו המצוה צ"ט שמונה שם הרמב"ם. ובזה י"ל שזהו כוונת הברכה שאנו מברכים את הזיווג שיעלה יפ"ה והיינו שיהיה להם בית כזה שישרה שם השכינה, וזהו יפ"ה מנין הצ"ט של הרמב"ם במנין המצות שלו, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.**

זכר צדיק לברכה

קפידת רביה"ק שלא להניח הבית על ה'של יד', עפ"י הפסוק בפרשתן

סיפר אדמו"ר הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק שאדמו"ר הרה"ק מסאקמיר זצ"ל הקפיד שלא להניח הבית'ל של יד על התפילין, ואולי על פי מה שכתוב בשו"ע (סי' ל"ב) דאם צפה הבתים בזהב פסולים, ומדכתוב (בפ' תרומה) 'מבית ומבחוץ תצפנו' משמע דאף אם אינו מחובר נקרא גם כן ציפוי ואסור, ומטעם זה לכאורה הקפיד הה"ק מלכסות התפילין בעת התפלה בתיק שלה. ושמעתי שפעם אמר הרה"ק בעצמו טעם זה וכן כתוב בשו"ת ערוגה"ב (או"ח סי' ז').

מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רס"ג אות ע"ז)

ויקחו לי תרומה. איתא במד"ר הה"ד עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, ואפי"ל בהקדם דברי הישמח משה שנתן טעם על מה צווה ה' ככה לבנות משכן לשמו יתי ולא שלח משכן ממרום בלי נדבות ישראל, משום שרצה הקב"ה לזכות את ישראל שיהיי לכל אחד ואחד חלק בבית מקדשו, והנה אמרו חז"ל שיעקב ועשו חלקו בנחלת שני עולמות יעקב נטל עוה"ב ועשו נטל עוהי"ז, ומעתה נמצא דאם יש לבני ישראל איזה רכוש והון גזל היא בידם מחלקו של עשו, אכן ידוע מה שכתבו המפוי דהרי כתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, ובכח התורה איכא קיום לעולם, וא"כ גם מה שביד בני עשו אינו אלא בשביל ישראל ובני ישראל זכו בדין מציל מזוטו של ים דהרי הוא שלו, וזהו שנרמז בתיבת תרומה תורה מי דהיינו התורה שניתנה למי יום דכל מה שצותה התוה"ק אשר יתנו תרומה למען יהיי לכל אחד חלק במשכן וזהו דייקא כאשר מקיימים את התורה שאז מה שנותנין הוא משלהם אבל אם אינו מקיים התורה אז מה שיש לו אינו שלו וגזל הוא מעשו, וזשי"ה עלית למרום שבית שבי, היינו התורה שנשבה מיד המלאכים, ולכן לקחת מתנות באדם לצורך המשכן, כי הוא שלהם כדין מציל מן הנהר, אבל זולת התורה לא יוכל ליקח מתנות מישראל מפני שהונם שבידם הוי גזילה מבני עשו.

(קדושת יו"ט)

☆

ויקחו לי תרומה. איתא במד"ר הה"ד עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, ויבואר עפי"מ דאיתא בבני ישששכר דטענת המלאכים תנה הודך על השמים הי' מכח דינא דבר מצרא אך אי' בגמרא (בבא מציעא קח.) דבמקום פסידא דמוכר לית בה משום דינא דבר מצרא, נמצא דטענת המלאכים שיקבלו את התורה בטלה שהרי איכא פסידא דמוכר שאין להם יצר הרע ואינם יכולים לקיים מצות התורה ורק פנימיות התורה שייכי בגוויהו, משא"כ בישראל המקיימים המצוות בפועל, עכ"ד, אכן איתא במדרש בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר יצר הרע מלבם, וא"כ שוב יש לחוש לטענת המלאכים תנה הודך על השמים דשייכא טענת בר מצרא שהרי ליכא פסידא למוכר דגם בני ישראל לא יקיימו רק פנימיות התורה לפי שבטל מהם כח היצה"ר, וכדי לבטל טענת המלאכים ציוה הקב"ה מיד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וישרה שכינתו בתוכנו ובטלה טענת המלאכים כי בנ"י הם מצרנים, וזי"ש הה"ד עלית למרום שבית שבי, כי כאשר עלה משה למרום עדיין היתה למלאכים טענת בר מצרא, אבל משה רבינו נצחם וביטל טענתם עי"ז שלקחת מתנות באדם שלקח מהם נדבת המשכן ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ובזה הוי ליה לישראל דין בר מצרא וזכו ישראל בדין. **(דברי יואל)**

☆

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ונראה בהקדם לפרש הכתוב בפרשתן ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכו ואת תבנית כל כליו וכן תעשו ופרש"י לדורות, וי"ל הכוונה לפי מש"כ בזרע קודש לפרש הכתוב כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, דהנה אנו אומרים ובנה אותה בקרוב בימינו, כי הקב"ה בונה ירושלים בימיניו, על ידי הימים שלנו שבכל יום כשאדם אותו ית"ש הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש, יש בונה ביום אחד שורה שלימה ויש מניח למשל לבינה אחת, וז"ש כי תבנה בית חדש, היינו כשהאדם בונה הבית המקדש שיתחדש לעתיד לבוא, ועשית מעקה לגגך, שתעשה מעקה וגדר סביב בעבודתך זאת שלא יתראה עבודתך ותסתיר מעשיך, רק עבודתך יהיה בפנימיות לבך והצנע לכת עם הי' אלוקיך עכ"ד, ומעתה י"ל כי מצות ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם נוהג בכל הדורות שע"י עבודת בני ישראל יבנו בית המקדש של מעלה, ולזה סיים הכתוב וכן תעשו ופרש"י לדורות, שבכל הדורות קיים ציווי זה לבנות המקדש, ועל זה הזהיר הכתוב מאת כל איש אשר ידבנו לב"ו שתהא עבודה זו בהסתר ובפנימיות כאמור.

(ברך משה)

☆

ויקחו לי תרומה. במדרש אי בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, ויתבאר עפי"מ דאיתא בגמ' אמר ליה האי מינא לר"א אלוקיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה, כי קבריה למשה במאי טביל, וכתבו בתוס' שם דלא קשיא ליה האיך נטמא, כיון דישראל נקראו בנים למקום, והקשו המפוי דאם יתואר הקב"ה בשם כהן על כרחך לומר דכהן גדול הוא, והרי כהן גדול אינו מטמא לבנו, והאיך נטמא הקב"ה למשה, ותי' בכסף נבחר בפרשתן עפי"מ דאיתא במדרש אשה יראת ה' היא תתהלל זה משה, ואם כן היה לו כדין אשה לגבי בעלה ורשאי לטמא, ועדיפא מכן דלגבי היתר דאשת כהן כתיב לה יטמא ודרשו חז"ל לה יטמא מצוה, וא"כ הוי מצות עשה, ועשה דוחה לא תעשה וע"כ היה הקב"ה רשאי ליטמא עצמו לקבורת משה רבינו, עכ"ד, והנה כתב בפתח האהל לבאר מה שהקדימו נעשה לנשמע דידוע מה שפיי המהרשי"א דנעשה קאי על העשין ונשמע על הלאוין, ולכך כתיב בתחילה נעשה משום שמצות עשה עדיף ועשה דוחה לא תעשה, וזהו שדרשו חז"ל בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, ומטעם זה עשה דוחה לא תעשה, מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, שהוא כהן, ולא יוקשה אם הקב"ה כהן הוא האיך נטמא למשה רבינו, כי מאחר דעשה דוחה לא תעשה, על כן עשה דלה יטמא דוחה לא תעשה דטומאה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. ה' צוה לבנות משכן ולא שלמו כשהוא בנוי ממרוס, לפי שרצה לזכות את ישראל, שיהיה לכל אחד חלק בבית המקדש (ישמח משה). והנה ילמדנו (שבועות ו): כל מה שברא ה' לא ברא אלא לכבודו, כדי שיאמרו תורתו ומצותיו וידעו כי ממנו הכל, והברכה שמברך על המאכל הוא לשום כי מקבל עליו מלכות ה', ובזאת השלים מכלית כוונת הבריאה שלכך נברא, ועל ידי ברכתו והלימודה שמלמין כי הכל מאת ה', זהו יעשה חזקת קנין שיקרע על שמו. והנה כוונת ה' בנתינת התורה, כדי שלא יקשה הא לה' הארץ ומלואה, ואם כן אפילו אם יתנו לגבוה סלקא, על כן בא הציווי **דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה**, קיימה לקרי קנין (קידושין ב.), שמקודש יעשו בני ישראל בעצמם קנין בתרומה, ואין יפעלו הקנין, על ידי **מאת כל איש אשר ידבנו לבו'** דייקא, שיבדקם לבם לקיים ציווי ה', אשר לתכלית זה היה בריאת העולם, דין גרמא שיהיה להם קנין בנכסים, ושוב יתנו לו משלהם, כי נקרע על שמם, ויהיה לכל אחד חלק במשכן. (דברי יואל)

ויקחו לי תרומה. הקרע מיירי מאותם שנפשם משתוקקת לתת, ואין לגל ידם לתת כאשר עם לבבם, כדכתיב **אשר ידבנו לבו** (קדושת יום טוב). וזהו מה שנקט לשון **ויקחו**, להורות שלפי שנתינתם מועטת, אבל כיון שנפשם חושקת לתת יותר, תשתלם ברכה בנדבתם, ונתרבתה יותר ממה שנתנו, דה' הבוחן לבות וכליות רואה את גודל ההשתוקקות הצורבת בלבם, ומשכ מחשבתם הטובה כמעשה ממש, דמחשבה טובה ה' מצרפה למעשה (קידושין מ.), ונמצא שלקחו הגזברים יותר ממה שנתנו. (דברי יואל)

ויקחו לי תרומה. כשבונים בשותפות דבר שבקדושה, הנוטל לעשי מצוה הרי הוא כמותם, ומחשב לכל אחד כאילו עשה בעצמו כל המצוה (מכות ה:). וכן בהקמת המשכן, כיון שכל אחד היתה לו השתוקקות להקים את המשכן בעצמו, אלא כיון שהיה זה למעלה מיכלתו, ונתן חלקו לבנין המשכן, מעלה עליו כאילו בנאו כולו בעצמו. ובזה מיושב לשון **ויקמו**, ולא כתיב 'ויתנו', כי יותר ממה שנתנו לבנין המשכן לקחו, כי קבלו כל אחד חלק כל ישראל הנותנים, כי נחשב לכל אחד כאילו בנה בעצמו את כל המשכן. ועל כן כתיב **ויקמו** בתוספת ו' המוסיף, על דרך (שם"י בראשית ח): ויתן לך, ויתן ויחזור ויתן; שבמקום שע"ג לדרוש ו' מוסיף על ענין ראשון, דורשים אותו להוסיף בתוכו ענין עצמו, כמו כן דרשינן **ויקמו**, ויחזרו ויקמו לקיומו הרבה של כל ישראל הנותנים, כי מעלה הכתוב על כל אחד מהם כאילו בנה את המשכן מנדבתו בלבד. (דברי יואל)

ויקחו לי תרומה. ניותר לריכין לעזור את האדם על הדבר הקשה עליו ביותר לקיימו, ובעת קשה להאדם להוציא מכיסו ממונו וליתנו לאחרים, מכל מקום אלל אלם הנלבב קשה ביותר הלקיחה, לדרוש ולתבוע ממון מישראל. ולזה כשרצה ה' לצוות על נדבת המשכן, היה צורך ביותר להזהיר את הגזברים על דבר הלקיחה, ממה שהוצרכו לצוות את ישראל על הנתינה, ועל כן אמר **ויקמו**, דמשמע שהציווי הוא אל הגזברים. (דרשות)

ויקחו לי תרומה. לי לשמי (שם"י). ה' צוה **ויקמו לי תרומה**, לא שהנותנים יבחינו בעצמם אם הם רוצים ליתן, אלא שימנו לוקחים והם יבחינו, דאם תתן לכל אחד בידו שיצער בנפשו אם רוצי הוא לתת, יפוק מניה מורגא, כי יבואו גם אנשים אשר אין רוצים ליתן תרומת ה', ולפיכך גיסף יש לחוש, כי הנדיקים אשר זכו להשראת השכינה ימנעו לתת, כי לא יחזיקו את עצמם רוצים לתת לנדבת המשכן. לאמת תנאי יש בדבר, שימתי יזכו הלוקחים להבחין מי הוא אשר זכה לחזות בנועם ה', אם תהיה כוונתם בלקיחה לשמה בלי שום תערובות מחשבה זרה, כי אם תתערב בלקיחה מחשבת פסול, לא יוכלו להבחין בין עובד אלהים בחמת אלא עבדו, כי הם משוחדים מאותה פניה

ומשפה זרה, כי השוחד יעור עיני חכמים. לכן הזהיר ה' **ויקחו לי לשמי**, שכוונת הלוקחים תהיה זכה וברורה לה'. (דברי יואל)

ויקחו לי תרומה. שלא מצות נגטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות בית הבחירה, ומיני יודע מיזה מהן תחלה, כשהוא אומר (דברים יג): והנית לכם מכל אויביכם וגו', והיה המקום אשר יבחר ה', הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחלה (סנהדרין כ:). והרמב"ם (בית הבחירה ו) כתב: המצוה לבנות לו בית המקדש הוא משום שנאמר (שמות כה): ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם; ופסוק זה נאמר בפרשת תרומת המשכן. אבל הלא מקודם צריך שיהיה מחיית עמלק, וזהו **ויקחו לי תרומה**, כי לצורך בנין הבית המקדש צריך שיהיה מקודם **לי לשמי**, שיהיה שמי שלם וכסאי שלם, שימחה זרעו של עמלק. (טיב לבב פורים נח)

ויקחו לי תרומה. עתידין בתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל (מגילה כט.). ופירש זה **המהרש"ל**: שמחתי בתומרים לי בית ה' גלך, עומדות היו רגליו בשעריך ירושלים, ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו (תהלים קכב), והוא על פי מה שאמרו (ילקוט ישעיה תקנ): לעתיד יהיה בית המקדש גדול כירושלים שבעולם הזה, ועל זה אמר מה טעם יהיה בית המקדש לעתיד כל כך גדול, לפי שירושלים הבנויה לעתיד יהיה יחידיו, כל מקומות של בתי כנסיות שהיו בעולם הזה, ומצא עתה בגלות שבבית הכנסת שתי עומד, הרי הוא מקום המקדש גופיה לעתיד; וזהו מה שבא לרמז כאן בתוספת ו' של **ויקחו**, שגם בתוך הבתיכה לצורך בנין בתי מדרשות בתוך חלק מן המקדש, שהרי עתידין הן להקבע במקום המקדש, וזהו גם **ויקחו לי לשמי**, להורות כי גם את התרומה לצורך בנין בתי מדרשות צריכים לתת לשם שמים, שהרי קופה להקבע במקום המקדש, ובבית המקדש בהכרח הוא שיהיה הכל לשמה. (דברי יואל)

ויקחו לי תרומה. תרומת המשכן באה לכפר על מעשה העגל (ירושלמי שקלים ו). הנה אמרו (ויקרא רבה כח): שמיקון החטא צריך להיות מדה כנגד מדה, ובאותו אבר שחטא צריך לעשות בו מצות; והנה מעשי המחלת החטא הוא חמדת הלב, כדאמרו (תענית ג): עין רואה ולב חומד; כמו כן זה לעומת זה צריך להיות המשובה על חטא זה גם כן בחמדת הלב, שצריך להיות לבו משתוקק להתדבק בתורה ובמצות. וזהו **ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו**, שקודם כל דבר הוא כוונת הלב, לכפר בזה על הרהורי הלב, על ידי שיהיה להם המשוקקות רבה עוד טרם הנתינה, ועיקר הכוונה יהיה **לי לשמי**, לטהר הלב לה'. (תשיר)

ויקחו לי תרומה. כל דבר שאמר ה' בתורה 'לי', יאמו בעולם הזה ובעולם הבא (מדרש). כי תיבת **לי** לרמוז בא, כי ה' תולה לאחו הדבר בו יתברך, וכשם שהוא קיים לעולם, כך מה שנאמר בו **לי** קיים לעולם. ועל כן אף אם אי אפשר בנו עתה לקיים המצוה של **ויקחו 'לי' תרומה** בפועל ממש, לכל הפחות יהיה **ידבנו לבו**, שיהיה בנו המשוקקות לזה, כי כל זה הוא נחמיות ויתקיים עוד, ועד אז צריכין להתאמץ לעשות רצון ה' **לי לשמי**, לייחד את הלב לה'. (תשיר)

ויקחו לי תרומה. מעיקרא אמר 'ויקחו', שמשמע אפילו אם לא יתנו ברצון, יקחו מהם בעל כרחם, ומיך אמר 'אשר ידבנו לבו', שמשמע מרצון טוב בלא כפייה (מאור ושמש). ונראה להקשות (תוספות שבת פח.): למה כפה עליהם את ההר, הלא כבר הקדימו נעשה לנשמע; **נקדושת לוי** (לקוטים) תירץ: מה שאמרו נעשה ונשמע, זהו שיעשו בעת שמשפתם מהיה גלולה, ובהשראת השכינה עליהם, ולאחר שהיה רצון ה' שיעשו מצוותיו אפילו כשיפלו ממדריגתם למשפה עפה וגפה, ולא יהיו מעלמים את התורה, על כן כפה עליהם את ההר, שלא על פי כן יקבלו עול מלכותו עליהם; והנה נאמת בכל פעם אשר יתעורר לב האדם לעשות איזה מצוה, אפילו מעלמו, יכוין שעושה זאת בשביל ייחוי ה', שעל ידי זה יחזיק במצוה ולא ירף ידו ממנה, אפילו בעת שלבו בל עמו, ואז יתעורר מאמת שהוא גזירת המלך. וזהו **ויקחו לי תרומה, לי לשמי**, מאמת הייחוי שלומי, ולף **מאת כל איש אשר ידבנו לבו**, שידבנו לבו מעלמו, לף על פי כן **תקחו את תרומתי**, מאמת פקודת ה'. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גגיאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

ויקחו לי תרומה - לי לשמי

אחרי הסתלקותו של הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זי"ע, יצאו שנים מחסידיו הגדולים לחפש להם רבי ומורה דרך חדש, והיות ששמע גדולתו וקדושתו של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע הגיע גם לאזנם, החליטו ללכת אליו לבחון אם כדאי להם הדבר לקבלו כמנהיג ומורה דרך, כשהגיעו אליו ראו איך שאשה עומדת לפניו, והרה"ק ר' מאיר משחק עם כסף בידו, ומעביר את הכסף מיד ימינו ליד שמאלו, ואח"כ הניח את הכסף על השולחן והאשה לקחה את הכסף והלכה לה, כן ראו וכן תמהו על המחזה התמוה הלזה, והרהרו בינם לבין עצמם: איך יתכן כזאת שאיש קדוש ישחק עם כסף בפני אשה, והחליטו שמקומם אינו בפרעמישלאן, הרה"ק ר' מאיר שהרגיש ברוח קדשו בהרהורי לבם, פנה אליהם ואמר: חסידי סטרעטין, בוודאי תלמידי חכמים הנכם, אז במטותא אשאל מכם שאלה: המשנה אומרת (קידושין פב.) כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים, ולכאורה תמוה, וכי איך יעלה על הדעת שמי שיש לו עסק עם הנשים רשאי להתייחד עמהן, ומאי קמ"ל מתניתין, החסידים לא ידעו לענות, והמשיך הרה"ק בלשון קדשו ואמר להם: אלא ביאור הדבר כך הוא, דהנה מבואר בכתבי האריז"ל שבעת נתינת צדקה צריך לייחד ד' אותיות של שם הוי"ה ב"ה באופן זה: צורת המטבע העגולה היא כצורת י', ה' אצבעותיו של הנותן הם כנגד אות ה' ראשונה, זרועו הפשוטה של הנותן היא כצורת אות ו', וה' אצבעותיו של המקבל כנגד אות ה' שניה, הרי ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה, והנה התינח כשנותנים צדקה לאיש, אז אפשר לתת את הכסף לידו של המקבל צדקה, ועי"ז מתייחד ד' אותיות של שם הוי"ה ב"ה, כי ה' אצבעותיו של המקבל משלימות את השם, אך מה יעשה מאיר"ל שצריך לתת צדקה ולפרנס הרבה אלמנות שבורות ורצוצות שאין להם לחם לאכול, הלא אסור לתת כסף מידו לידה, ואיך אפשר לייחד ד' אותיות השם באופן זה, אך מאיר"ל נתן לעצמו עצה לעשות היחוד בינו לבין עצמו, על ידי שיתן את הכסף מיד ימין ליד שמאל, ונמצא שהפרוטה עם ה' אצבעות יד ימין והזרוע הפשוטה הם אותיות יה"ו, וה' אצבעות יד שמאל הן ה' שניה המשלימות לד' אותיות השם, וזהו שרמז לנו רבינו הקדוש במשנה זו: "כל שעסקיו עם הנשים", שהוא צריך לפרנסם ולתת להם צדקה, "לא יתייחד עם הנשים", לא יעשה היחוד עם של צדקה עם הנשים, כיון שאסור לתת כסף מידו לידה, אלא יעשה היחוד בעצמו, וכנ"ל, והוסיף לפרש: ובזה נראה לפרש גם כן הפסוק בתהלים (יז, טו) "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך", דהנה כשהאדם נותן פרוטה לעני ועושה את היחוד הנ"ל אזי בזה הוא ממשיך עליו חסדים ורחמים, ע"י שם הוי"ה שהוא שם הרחמים, וזאת דווקא כשסדר אותיותיו הן כסדרן, דהיינו שהיהודי מתחיל בנתינת צדקה טרם הפשטת יד העני, דשם הוי"ה כסדרן הוא שם הרחמים, לא כן כשהעני מתחיל בפשיטת ידו לבקש, דאז אין יחוד אותיות אותיות השם כסדרן, כי הוקדם אות ה' האחרונה, וזשה"כ "אני בצדק" כשממנו מתחיל הצדקה, אז "אחזה פניך" אני גורם יחוד שמו ית', וגורם לאור פנים של רחמים, אולם כש"אשבעה בהקיץ" כשהעני מקיץ ומעורר אותי בפשיטת ידו ליתן לו צדקה, "תמונתך" אין זה אלא תמונת ד' האותיות, אך לא בחי' פנים בפנים, וזהו גם כן כוונת הכתוב בפרשתן "ויקחו לי" ופי' רש"י "לי לשמי", דהיינו שיקחו בעצמם להפריש מממונם ולא ע"י התעוררות המקבל, כדי שיהא "לי לשמי" שיתעורר השם כסדרן, ויהא "תרומה" לשון התרוממות שיתרומם ע"י הארת השם שמאיר כסדרן, ואימתי הוא "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" אם הוא מנדיבת לבו, מרצונו הטוב, ולא ע"י התעוררות העני, אז הוא מרומם ומאיר את השם ע"י שגורם את מידת הרחמים, שני חסידים אלו בראותם אית שפס מחשבתם ובשעם דברים אלו נתפעלו מאוד וקיבלו את מרותו של הרה"ק מפרעמישלאן זי"ע.

(דברי מאיר)

ועשו ארון עצי שטים

הרה"ק ר' ארון מקראקא (כך הי' נקרא בפי כל ר' ארון ולא ר' אהרן) בנו של המאור ושמש זצוק"ל, הי' מתלמידי התפארת שלמה והי' דבוק בו מאוד, פע"א כשאמר הרה"ק מרדאמסק תורה וכל החסידים דחקו א"ע כדי להתקרב ולשמוע דברי אלוקים חיים היוצאים מפיו בקדושה ובטהרה, וראה הצדיק שר' ארון עומד בקרן זוית ואינו דוחק א"ע כלל בין החסידים, לאחר שכילה הצדיק את דבריו אמר, חז"ל אמרו (יומא כ"א.) "מקום ארון אינו מן המידה" שכל הכלים שהיו בביהמ"ק תפסו מקום והארון לא תפס מקום ובכל זאת היו הלוחות מונחים דווקא בארון, וכמו"כ בר' ארון שלנו שהוא לא דוחק את עצמו ולא תופס מקום ומ"מ הוא יודע את כל התורה שאמרתי יותר מן האחרים. **(סיפורי קודש)**

ועשית מנורת זהב טהור

חתנו של הרה"ק בעל חידושי הרי"מ זצ"ל נחלה ל"ע ונפל למשכב, ומצבו הי' בכי רע, כשבא החידושי הרי"מ לבקרו שאל את הרופא לשלום חתנו החולה, השיב לו הרופא משל למה הדבר דומה למלך גדול שהיתה לו אבן טובה גנוזה באוצרותיו אשר ערכה לא סולא בפז אך הי' בו כתם קטן וכל המומחים אשר נתבקשו להסיר את הכתם מן האבן לא רצו לקבל על עצמם את האחריות כי חששו שמא תיבקע האבן ותינזק על ידם, מה עשה המלך, מסר את האבן לבעל מלאכה פשוט אשר לא ידע למי שייכת האבן ועשה את מלאכתו בלי כל חשש ומורא והצליח להסיר את הכתם לשביעת רצון המלך, המשיך הרופא ואמר, כבר הי' דברים מעולם ואכן מורגל אני בכגון דא מימים ימימה, אך כיון שנודע לי כי החולה הוא חתנו של כבודו אז תאחזמו רעד ותכבד העבודה שבעתיים והעצה הוא כנ"ל לקחת רופא שלא ידע מי טובו של חולה זה ואז בנקל יוכל לרפאותו, כששמע הרה"ק הנ"ל את דברי הרופא נענה ואמר מעולם נתקשיתי להבין דברי המדרש בפרשתן שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש ואעפ"כ נתקשה משה א"ל הקב"ה לך אל בצלאל והוא יעשה אותה ואמר לבצלאל ומיד עשאה (ב"ר ט"ו ז') ולכאורה קשה היתכן שמשה אדון הנביאים התקשה בעשיית מנורה ואילו בצלאל עשאה מיד, אך לפי דברי הרופא נתחוור לי הכל על נכון דבאמת הבין משה רבינו ע"ה וידע יותר מכל אדם את עמקי סודותי' וגודל קדושתה של המנורה ומשום הכי הי' קשה לו לעשות את המנורה בכל פרטי' ודקדוקי' ולכן נתקשה בעשייתה אמנם בצלאל אשר עדיין לא הגיע למדריגתו של משה על כן לא נתקשה בה ועשאה מיד. **(ליקוטי יהודה)**

כי שם ציוה ה'
את הברכה חיי"ם

מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, מזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות והמידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עוזר ומטיב לכל מבקש, נודע בהתמסרותו למען מוסדותינו הק' בלונ"ח יומם וליל, ישמח מש"ה במתנת חלקו, אשרי שככה לו, חיי"ם שיש בו כל מעלה, יקר רוח מאוד נעלה, כה"ן שיפה דעתו, בפי ישרים תהילתו, הלא הוא

הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר

מוה"ר משה חיים קאהן הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת הולדת נכדו הבכור למזל טוב
אצל בנו הר"ר שמחה בונם הי"ו

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יצחק אלטעטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

ויקחו לי תרומה, וברש"י לי לשמי, ונל"פ עפי"מ דאיתא בגמ' (פסחים נ.) אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא באדנ"י, (ובשו"ע או"ח אי' דצריך לכוון שם הוי' במחשבתו, ורק בקריאתו נקרא באדנ"י), ובגמ' (סוטה ל"ת.) **איתא דבמקדש היו קורין השם** ככתיבתו, ומתרומה זו נבנתה המקדש כמאמה"כ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וז"ש לי לשמ"י ר"ל שע"י התרומה תוכלו לקרות שמי ככתיבתו.

(כתנות אור)

☆

במדרש איתא בשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, וצ"ב, ונל"פ ונדקדק עוד על מה דבפרשתן כתיב ויקחו ל"י תרומ"ה ובפר' ויקהל כתיב להיפוך תרומ"ה לה'; אמנם י"ל עפי"מ שאמרו חז"ל (נדרים י.) שלא יאמר אדם לה' עולה דכתיב אדם כי יקריב מכם קרבן לה'; וכתב הרא"ש הטעם דשמא אחרי שיזכיר ש"ש ימלך ויחזור בו ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה, ובשלה"ק פי' הטעם דשמא קודם גמר דבריו ימות ונמצא שהוציא ש"ש לבטלה. ויש להביא ראיה לפי' השלה"ק מן המקרא הזה שאמר הכתוב ויקח ל"י תרומ"ה, ופרש"י לי לשמ"י דמשמע שיאמר לה' תרומה, דלכאורה הוא נוגד לדברי הגמ' הנ"ל אך אם טעמו של דבר הוא כפי' השלה"ק א"ש דטעם זה לא שייך כאן דאמרו חז"ל (שבת פ"ח.) בשעה שאמו ישראל נעשה ונשמע אמר הקב"ה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, ואיתא במדרש דמטעם זה אמר הקב"ה למלאך המות שאין לו רשות לשלוט בישראל אלא יהיו חיים וקיימים כמלאכי השרת, וכיון דבאותו זמן שאמרו ישראל נעשה ונשמע נאמרה פר' תרומה אין קפידא אם יקדימו להקדים את ה' תחילה ויאמרו לה' תרומה כי בעת ההוא לא היה פחד ואימת מות בהיות כולם כבני עליון חיים וקיימים. וז"ש המדרש בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מי"ד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה שדייקא באותו שעה אמר להם הקב"ה ויקחו ל"י תרומ"ה דהיינו לה' תרומה כנ"ל, אבל בפר' ויקהל אחרי רדת משה מן ההר שכבר חבלו מעשיהם ויצא דבר מלכות מלפני מלכו של עולם ית"ש אכן כאדם תמותון אז לא הותר להם להזכיר ה' תחילה שמא ימותו בינתיים ולכן שינה משה רבינו ע"ה את הסדר ואמר קחו מאתכם תרומ"ה לה' שיקדימו תרומה קודם הזכרת ה'.

(בנין אריאל)

☆

ועורות תחשים, ופירש"י מין חיה ולא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היה לה לכך מתרגם ססגונא לפי ששש ומתפאר בגוונים שלו, ויל"ד מניין לו לרשיז"ל שתיבת ססגונא הוא פי' על תיבת תחש דילמא כך שמו בלשון ארמי, ונראה דהנה ידוע דלכל הבהמות והחיות היה אדם הראשון קורא להם שמות, וכל נפש חיה אשר יקרא לו אדם שם הוא שמו לעולם, ואח"כ בדור הפלגה נתחדשו הרבה לשונות ולשון ארמי גם כן נתחדש באותו זמן, והנה רשיז"ל כתב כאן דהתחש לא היתה אלא לשעה זו לצורך בניית המשכן, נמצא שבשעת דור הפלגה לא היה כלל תחש בעולם, ואם כן היה קשה ליה לרשיז"ל למה קרא אותו התרגום ססגונא ומניין לו לחדש שם זה על התחש הרי לא היה בעולם בשעה שנתחדש לשון ארמי, והו"ל לכתוב כלשון המקרא, ומשו"ה כתב רשיז"ל לכך מתרגם ססגונא לפי שמתפאר וכו', אבל באמת אין זה השם של התחש בלשון ארמי כיון שלא היה בזמן שנתחדש לשון ארמי.

(דרוש שמואל)

דורש טוב

ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך, כתב רש"י דבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפורת יתן תחילה לוחות העדות לתוכו, ואח"כ ישים הכפורת עליו. והרמב"ן חולק דיותר משמע שיתן אחר שכבר מונח הכפורת עליו, דארון נקרא בשלימותו עם הכפורת. **ויש להבין למה נטה הרמב"ן לומר שהניח הלוחות בתוך הארון שכבר היה הכפורת עליו, שלכאורה רחוק הדבר לעשות כן במציאות.**

וי"ל דהנה גם משה רבינו עשה ארון בעלותו להר כדכתיב בפרשת עקב, וגם אותו ארון היה עשוי עצי שיטים עם כפורת עליו, **והנה כתב במג"א** (סי' שט"ו סק"ה) דתיבה שעליה כפורת אסור להניחה עליה בשבת דעושה אוהל. **וכיון שמשה ירד מן ההר ביוהכ"פ, הרי בעל כרחך שכבר היתה מונחת הכפורת על הארון מאתמול והניחוה פתוחה מעט, ובאותה פתיחה שלשל משה את הלוחות לתוך הארון.**

ויתכן דמשם הכריח הרמב"ן שגם בארון שעשה בצלאל היה הציווי לשום הלוחות בהארון אחר שכבר מונח הכפורת על רובו, **דמהיכי תיתי לחלק** בין הציווי 'ושמתם בארון' שבפרשת עקב, להציווי של 'ואל הארון תתן את העדות' שבפרשתן, **וילפינן הכא מהתם במה מצינו.**

חתם סופר

דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי: (כה, ב)

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר הַשֵּׁם עִם יִשְׂרָאֵל פָּנִים בָּפָנִים עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וְצִוָּה אוֹתָם עַל יְדֵי מֹשֶׁה קְצָת מִצְוֹת שֶׁהֵם כְּמוֹ אָבוֹת לְמִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, כַּאֲשֶׁר הִנְחִינוּ רַבּוֹתֵינוּ עִם הַגֵּרִים שֶׁבָּאִים לְהִתְיַהֵד (יבמות מז:)**, וְיִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁיְּצַוֵּם עַל יְדֵי שֶׁל מֹשֶׁה, וְכָרַת עִמָּהֶם בְּרִית עַל כָּל זֶה, מַעֲתָּה הִנֵּה הֵם לוֹ לְעָם וְהוּא יִהְוֶה לָהֶם לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר הִתְנָה עִמָּהֶם מִתְּחִלָּה, וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה** (לעיל יט ה)**, וְאָמַר וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ** (שם יט ו)**, וְהִנֵּה הֵם קְדוֹשִׁים רְאוּיִם שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם מִקְדָּשׁ לְהִשָּׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם. וְלָכֵן צִוָּה תְּחִלָּה עַל דְּבַר הַמִּשְׁכָּן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בַּיִת בְּתוֹכָם מִקְדָּשׁ לִשְׁמוֹ, וְשָׁם יְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה וְיִצַּוֵּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

וְהִנֵּה עִקַּר חֻפְּיָן בְּמִשְׁכָּן הוּא מָקוֹם מְנוּחַת הַשְּׁכִינָה שֶׁהוּא הָאָרוֹן[א], כְּמוֹ שֶׁאָמַר (לְהַלָּן כה כב) **וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת, עַל כֵּן הַקְּדִימָם הָאָרוֹן וְהַכַּפֹּרֶת בְּכָאן כִּי הוּא מְקוֹם מוֹעֲדָה, וְסָמַךְ לְאָרוֹן הַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנוֹרָה שֶׁהֵם כֵּלִים כְּמוֹתוֹ, וְיוֹרוּ עַל עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן שֶׁכֻּלָּם נַעֲשׂוּ. אֲבָל מֹשֶׁה הִקְדִּים בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת אָהֳלוֹ וְאֶת מִכְסֵהוּ** (לְהַלָּן לה יא)**, וְכֵן עָשָׂה בְּצַלְאֵל** (לְהַלָּן לו ח)**, לְפִי שֶׁהוּא הָרְאוּי לְהַדֵּם בְּמַעֲשֶׂה[ב]:**

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: (כה, ג)

מעשה חש"ב

א רבינו מפרש הטעם שנצטוה משה כאן על מלאכת המשכן, משום שאחר שהגיד ה' לישראל את עשרת הדברות, וציוה אותם על מעט מצוות שהן כאבות לשאר התורה, וכרת ברית עם ישראל, נהיו לו לעם קדוש והוא להם לאלהים, היו ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן ציוה ה' למשה תחילה על דבר המשכן. וכפי מה שכתב רבינו לקמן (לה א) שמכיון שבתוך כך חטאו ישראל בעגל, לא היו ראויים למשכן לכן לא ציוה את בני ישראל בנדבת המשכן, ורק משנתרצה ה' למשה לאחר החטא וחזרו ישראל לקדמותם, הקהיל משה את ישראל למחרת רדתו מן ההר, וציוה אותם בעשיית המשכן שנצטוו בה מתחילה.

ג והנה רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרן נכתבו. גם פרשה זו כסדרן נכתבו, שאע"פ שהציוי לבני ישראל על נדבת המשכן היה אחר חטא העגל, מ"מ משה נצטווה על זה לפני חטא העגל, בתוך ארבעים יום בעלייתו הראשונה לאחר מתן תורה. משא"כ רש"י הסובר שאמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה, סובר שחטא העגל היה לפני הציוי למלאכת המשכן. והציוי למלאכת המשכן היה בארבעים יום האחרונים, ולמחרת יום הכפורים התחילו בנדבת המשכן, ואע"פ שנכתבו כאן לפני חטא העגל, משום שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

ב הנה בפרשתן סדר ציוי מלאכת המשכן הוא הארון, השלחן, המנורה, ואח"כ המשכן, אמנם להלן בפרשת ויקהל המבואר העשיה של המשכן וכליו הקדים הכתוב תחילה את המשכן ואח"כ הכלים ומבואר ברש"י (להלן לח כב) כי משה צוה לבצלאל לעשות תחילה הכלים ואח"כ המשכן כפי המבואר בפרשתן, אמר לו בצלאל, מנהג העולם לעשות תחלה בית, ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו, כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה 'בצל אל' היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה המשכן תחלה ואח"כ עשו את הכלים.

אמנם רבינו מפרש שבפרשה זו סידר הכתוב את חלקי המשכן לפי מעלתם, הארון תחילה משום היותו תכלית כל המשכן ועבורו הוצרכו לעשותו, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמותו, וגם עבורם נעשו המשכן, ולאחר מכן ציוה על עשיית בנין המשכן אשר הוא אחרון במעלה. אבל בפרשת ויקהל הקדים משה את המשכן להכלים, לפי שכן הוא הדבר הראוי במעשה וכדרך העולם. נמצא שלפי פירוש רבינו גם משה סבר שראוי לבנות המשכן תחילה, ולא היה בזה שום ויכוח בין משה לבצלאל.

בנדבת המשכן נקט תחילה זהב, ואח"כ כסף. ואילו בפרשת בא (פרק יב פסוק לה) כתוב 'וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות' נקט תחילה כלי כסף, ואח"כ כלי זהב.

ואפשר לומר ע"פ מש"כ רבינו (פרשת ויקהל פרק לה פסוק כב) לפרש הכתוב 'וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה'', שלכן תרומת זהב נקראת תנופה, "כי המביא זהב ינופף ידו לחשיבות הנדבה, או הלוקחים יניפו הזהב להראותו לשבח המביא על נדבתו". הרי לנו שזהב הוא המין החשוב ביותר.

ולפי"ז אפשר לומר דבנדבת המשכן התחיל עם מין החשוב ביותר. ולכן מתחיל עם הזהב. משא"כ בפסוק שמיירי שבני ישראל שאלו ממצרים, התחיל קודם עם מין הפחות, והמאוחר בקרא חשוב יותר, דהיינו כלי כסף, ואח"כ כלי זהב, ואח"כ שמלות שהיה להם חשוב יותר מן הכסף וזהב, כדמבואר ברש"י שם. והטעם, שלמדה תורה דרך ארץ, שהשואל מחבירו בתחילה יבקש חפץ זול, ואם משאילו שוב שואל דבר יקר יותר. אבל אין להתחיל לשאול דבר יקר ואח"כ דבר פשוט יותר.

והנה אצל אליעזר כתוב (בראשית פרק כד פסוק עג) 'ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה', שנקט קודם כלי כסף ואח"כ כלי זהב, הטעם, משום שלמדה התורה שהנותן מתנה יתן קודם החפץ הזול, ואח"כ יתן היקר יותר.

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם: (כה, ח)

(כה) ... וְסוֹד הַמִּשְׁכָּן הוּא, שֶׁיִּהְיֶה הַכָּבוֹד אֲשֶׁר שָׁכַן עַל הַר סִינַי שׁוֹכֵן עָלָיו בְּנִסְתָּר. וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי (לְעֵיל כד טז), **וּכְתִיב הֵן הֶרְאָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גָּדְלוֹ** (דְּבָרִים ה כא), **כֵּן כָּתוּב בַּמִּשְׁכָּן, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן** (לְהַלָּן מ לד – לה). **וְחִזְקִיר בַּמִּשְׁכָּן שְׁנֵי פְּעָמִים, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן, כְּנֶגֶד אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גָּדְלוֹ** (דְּבָרִים ה כא). **וְהָיָה בַּמִּשְׁכָּן תָּמִיד עִם יִשְׂרָאֵל הַכָּבוֹד שֶׁנִּרְאָה לָהֶם בְּהַר סִינַי וְכוּ'.**

כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (כה, ט)

וְכֵן תַּעֲשׂוּ. לְדוֹרוֹת. אִם יֹאבַד אֶחָד מִן הַכֵּלִים, אוֹ שֶׁנִּתְעַשֵּׁשׁוּ כְּלֵי בֵּית עוֹלָמִים כְּגוֹן שַׁלְחָנוֹת וּמְנוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמְכוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, כְּתַבְנִית אֵלּוּ תַּעֲשׂוּ אוֹתָם. וְאִם לֹא יִהְיֶה הַמִּקְרָא מְחַבֵּר לְמַעְלָה חֵימֵנוּ לֹא חָיָה לוֹ לִכְתֹּב וְכֵן תַּעֲשׂוּ, אֶלָּא כֵּן תַּעֲשׂוּ, וְחָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂיַּת אֹהֶל מוֹעֵד וְכֵלָיו. לְשׁוֹן רַשִׁ"י[ג]. וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁיִּהְיֶה זֶה אֱמֶת, שֶׁיִּתְחַיֵּב שְׁלֹמֹה לַעֲשׂוֹת כְּלֵי בֵּית עוֹלָמִים כְּתַבְנִית אֵלּוּ, וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת עָשָׂה שְׁלֹמֹה עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ (דה"ב ד א)[ד]: **וְרַבִּי אַבְרָהָם אֱמַר וְכֵן תַּעֲשׂוּ הַכֵּלִים, כִּי בְּתַחִלָּה אֱמַר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ: וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין צָרְךְ לְכָל זֶה, אֲבָל בָּא הַכָּפֶל לְחַזֵּק וְזַרְזוּ, אֱמַר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, בַּיִת וְכֵלִים כְּמִקְדָּשׁ מָלְךְ וּבַיִת מַמְלָכָה** (עֲמוֹס ז יג), **וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, בְּבַיִת וּבִכְלִי הַכָּבוֹד אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ לִי שָׁם, כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה אֲשֶׁר אָמַרְתִּי שֶׁאֶשְׁכֹּן בּוֹ בְּתוֹכָם, וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו. וְכָפַל וְכֵן תַּעֲשׂוּ בַּלְּכֶם בִּזְרִיזוּת וַחֲרִיצוּת, וְהוּא כְּהַכָּפֶל וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ** (לְהַלָּן לט לב)[ה], **כִּי מִפְּנֵי שֶׁהִיא צִוּאָה אֱמַר וְכֵן תַּעֲשׂוּ:**

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו שמטרת הקמת המשכן היתה, שיהיה השראת השכינה במשכן תמיד כמו שהיתה על הר סיני.

והנה ברש"י עה"כ 'ועשו לי מקדש', כתב 'ועשו לשמי וכו'. וצ"ב למה דווקא בנדבת המשכן צריך להיות כבר מתחילה לשמה. והרי בלימוד תורה אמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וסגי בזה שיהיה לשמה בסוף. ואפשר לומר בהקדם דברי האלשי"ך הקדוש שמדייק למה נאמר 'ויקחו' לי תרומה, הרי היה צריך לכתוב 'ויתנו', שהרי המצוה ליתן נדבת המשכן, ולא לקחת. ומתרץ דהרי הדין שהאיש המקדש את אשתו צריך לתת לה כסף קידושין, אמנם אם המקדש הוא אדם חשוב, מהני שהאשה נותן לו כסף קידושין, דבהוה הנאה שהוא לקח ממנה, נחשבת לה כאילו הוא נתן לה. וכש"כ כשנותנים להקב"ה למלאכת המשכן, בוודאי נחשב כמו שאנחנו 'מקבלים' מהקב"ה. ולכן א"ש למה כתיב 'ויקחו'.

ב פירוש בפסוק הקודם כתיב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. והפסוק הזה ממשיך 'ככל אשר אני מראה אותך וגו' וכן תעשו', וצ"ב למה חזר ואמר 'וכן תעשו'. ואין ליישב ולומר שפסוק זה אינו מחובר לפסוק שלמעלה ל'ועשו לי מקדש', אלא היא תחילת ענין, ובא לומר ככל שאני מראה אותך כן תעשו, ואז אינו מיותר. דאם כן היה צריך לכתוב 'כן תעשו', בלא וא"ו, משום שהוא המשך של תחילת הפסוק, ואינו ציוי חדשה. ולכן מפרש רש"י שכוונת הכתוב 'וכן תעשו' היינו לדורות. ולפי"ז א"ש למה נאמר 'וכן תעשו' עם וא"ו.

ג רבינו מקשה על פירוש רש"י ש'וכן תעשו' היינו לדורות', שלא ידעתי שיהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבנית אלו. וראיה לזה, שהרי מצאנו במזבח הנחושת שינה שלמה, ועשה עשרים אמה על עשרים אמה. ואילו מזבח הנחשת שבמשכן, היה חמש על חמש אמות. הרי לנו שליכא חיוב לדורות לעשות כתבנית הזה.

ד האבן עזרא מפרש שכל הכתוב נאמר לשעתו. ותחילה ציוה 'ועשו לי מקדש' היינו על עשיית המקדש, ואח"כ הזכיר הכלים, הוסיף לצוות 'וכן תעשו', על עשיית הכלים.

ה רבינו מפרש 'ועשו לי מקדש' כולל המקדש והכלים. ולכן חזר ואמר 'וכן תעשו', להורות על החיזוק והזריזות הנצרכים מלאכת המשכן. והביא ראיה לזה מהכתוב הנאמר 'ויעשו בני ישראל וגו' כן עשו', שגם שם נכפל העשיה. להורות שבאמת נזדרזו בעשיית המשכן וכליו.

ו ולפי"ז א"ש נמי למה נאמר עם וא"ו 'וכן'. שהרי לכאורה לפי מש"כ רש"י שאם הוא המשך הכתוב היה צריך לכתוב 'כן תעשו', בלא וא"ו. ע"ז מפרש רבינו שאין כוונת הוא"ו לומר שהוא עוד דבר. רק 'מפני שהוא צואה', וכן סדר המקרא כשאומרים ציוי אומרים בוא"ו. וכמו שרואים בכל הפסוקים שנאמר בוא"ו [ועשו לי מקדש וגו', וציפית אותו].

מאמר המשך:

לא תשא את שם ה' אלקיך (ג)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

המשך עיון ובירור לדינא אי מותר באופן לימוד מקרא או גמרא להזכיר שם הוי"ה, או אם נזכר ברכה בגמ' ובשו"ע האם מותר להזכירו, ובדין ברכה על מצוה שאיחר זמנו או אין בו שיעורו כדין.

ובסה"ק 'נוצר חסד' [להרה"ק מקאמרנא זצ"ל] (שם) דן בזה, אי מותר לקדש הלבנה ביום ט"ז, וכתב שם בא"ד וז"ל: "ועוד אפילו הלבנה הזאת אינו ניכר פרידתה ופגימתה להדיא אלא עד עבור ששה עשר מחדש ואנו מברכין על הנאת אורה, וכל זמן שאינו ניכר החסרון להדיא יכולין לקדש, **וכן עשה מעשה הגאון מוהר"ר אברהם יהושע העשיל מאפטא** אף שמימי לא עשיתי כך, אבל לא היית מקנתר למי שיעשה כך כי כן מוכח פשיטות הסוגיא וכל דברי הראשונים, ועוד שענין כזה אמירות ברכה בדרך שבח אינו איסור משום ברכה שאינה צריכה, ואין בה לא תשא, ואכ"מ להאריך בזה" וכו', עי"ש. ומבואר דהרה"ק מאפטא זצ"ל בירך להדיא ביום ט"ז.

אולם ב'ילקוט אוהב ישראל' (הליכות ומנהגים אות מ') מבואר: "הרה"ק מאפטא קידש פעם בדיעבד את הלבנה בט"ז לחודש באמרו מתוך הגמרא סנהדרין מ"ב כבדרך לימוד כל הנוסח עם הברכות", עי"ש.

ועובדא ידענא המסופר בפי העולם כזה: שהרב הגאון בעל קצות החושן זצ"ל היה רב בעיר סיטרי וניהל שם ישיבה, פעם הגיע לשם הגה"ק האפטער רב זצ"ל והיה בששה עשר לחודש והוא טרם קידש הלבנה כי עד אותו היום לא נראתה ברקיע, לקח מסכת סנהדרין ולמד שם בדף מ"ב ענין קידוש החודש וקידש את הלבנה, וסיפרו לרב העיר דמקדש את הלבנה ויצא הקצות החושן החוצה כדי למחות, והיו שם נערים דזרקו כדורי שלג על הצדיק הקדוש זצ"ל, ובעל קצוה"ח אמר שעל פי דין היה צריך לנדותו, באותו רגע הופיע הרב הגאון אב"ד באלחוב רבי יעקב האלפרין זצ"ל תלמיד הגה"ק מאפטא זצ"ל לאחר ששמע שרבו נמצא בסיטרי, וכששמע את הרעש צעק היכן נמצא הדין שמי שמקדש את הלבנה אחרי הזמן חייב נידוי ובזה השתיק את הנאספים, ויש במעשה כמה פרטים ואכ"מ להאריך בזה.

ועי' בספר 'דרכי חיים ושלום' (אות תצ"ה): "פעם אחת לא נראית הלבנה בר"ח תשרי בזמנה עד ליל ב' דסוכות ולקח הגמרא סנהדרין ואמר המימרא דגמרא פרק אין בודקין (שם) מאי מברך בא"י אמ"א אשר במאמרו" וגו', עי"ש. ובספרו 'דברי תורה' (ח"ד אות ק"ז) מרהיטת לשונו שכתב: "כעין שנוהגים לומר מתוך הגמ' סנהדרין הברכה בקידוש לבנה בליל ט"ז כדי להנצל מברכה לבטלה, ובזה מבאר אמאי יש דמסיימים ביהי רצון כשמברכין החודש בשבת 'בזכות תפילת רב', דהכא נמי אין שואלים צרכינו בזה בשבת ומזכירים בזה תפלת רב, רק כי רב היה מתפלל כך בחול כנזכר בגמרא, ועל כן מסיימין 'בזכות תפלת

רב' שבזכות תפלת רב שהיה מתפלל כנוסח הלז תעננו גם עתה בחדש טוב ומבורך בכל הפרטים ובכללות העיקר כנזכר", עי"ש.

וכעי"ז מצאתי בשו"ת 'אבני נזר' (או"ח סימן שפ"ג) שדן אי יכולין לצאת חובתו באכל מרור פחות מכזית דנחלקו בזה, ולגבי ברכתו כתב בזה"ל: "אולם שמעתי מגדול אחד במעשה כזה הביא דמיון מדברי הדרכי משה אורח חיים סימן ח' אות ה' בטלית קטן, שמברכין על מצוות ציצית ולא בלמ"ד, משום דיש פוסקים דאין יוצאין בטלית קטן לכך מברכין ב'על' שמברך על אשר ציונו על המצוה אף שעכשיו אין מקיים אותה המצוה כתיקונה, הכי נמי בזה אף שעכשיו אינו אוכל מרור כשיעור, **ולרווחא למילתא בעת שיצטרך לאכול המרור ילמוד קודם האכילה הדין ברמב"ם ויאמר בפיו כשאוכל מרור יברך ברוך אתה וכו' בשם ומלכות על אכילת מרור ותיכף יאכל**", עי"ש.

[אגב ידוע דכמה צדיקים הורו דיכולין לאכול פחות מכזית ואכ"מ להאריך בזה].

וראיתי מביאים שכ"ק בעל ויחי יוסף מפאפא ז"ל נהג בשבת קודש בשלש סעודות כשהי' חתן על שלחנו לומר שבע ברכות מתוך הגמ' בכתובות (ז:) דרך לימוד, שחשש להדיעות דאין מברכין בשלש סעודות, ובאופן כזה אין בו חשש לברכה לבטלה [אולם ידוע מנהג רבותינו הק' ז"ל לומר שבע ברכות בס"ג בלי שום פקפוק]. ותלמידיו מציינים למש"כ בספר 'ויגד יעקב' (מועדים קונטרס רשמי רשוותא אות ח') מעשה נפלא, וז"ל: "בטור או"ח סימן רכ"ד דעל חכם מישראל מופלג בחכמה מברך ברוך חכם הרזים, ויש אומרים דבזמן הזה אין לברך ברכה זו שאין בדור הזה וכו', ושמעתי ענין נחמד שמרן החתם סופר ז"ל בבואו לבקר את הגאון הנורא הר"ר משולם מטוסמניץ ז"ל וחשב בדעתו אולי על גאון כזה ראוי לברך ברכה הנ"ל, ובבואו לחצרות קדשו פיו פתח בחכמה ואמר רבינו יש לי קושיא על חרמב"ם שהשמיט הך מימרא דעל חכם הרזים צריך לברך ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם חכם הרזים **ובירך בשם ומלכות דרך סיפור ולימוד**, והשיב לו הגאון הנ"ל תוך כדי דיבור דהרמב"ם לא הביא רק הלכה שנוהג עתה או אפילו לעתיד, אבל כעת אין לנו חכם כזה, ולעתיד לבוא כתיב כי מלאה הארץ דעה ואין מקום לברכה זו וכו', ונענה החתם סופר זי"ע דבזה נתיישב לו עוד רמב"ם דקשה שהשמיט ההלכה דמרחיקין אילן סרק מהעיר נ' אמה (עיין בתוספות יום טוב פרק ב דבבא בתרא משנה ז' ד"ה אבא שאול), אבל לפי הנ"ל אתי שפיר דהלכה זו דוקא בארץ ישראל ובזמן שישראל שרויין על אדמתן, ולעתיד עתידין כל אילני סרק שיטענו פירות", עי"ש. הרי לנו מבואר דגם החתם סופר נהג בעצה זו לברך דרך לימודו.

וגם בשו"ת 'דברי ישראל' (וועלץ, או"ח סי' מ"ז) מביא המעשה הנפלא הנ"ל, ומובא נמי בספר זכרון למשה (תולדות חת"ם סופר), ושם מובא המעשה שהי' מסופק אי לברך **שחלק מחכמתו ליראיו**. ובספר 'בדידי הוי עובדא' מביא בשם הגאון רבי ישכר דוב גאלדשטיין ז"ל מירושלים עיה"ק שהו"ל ליקוטי הערות על החת"ס, שאמר הלא תראה שא"א לסמוך על סיפורי מעשיות מהחתם סופר ואפילו על מעשיות שהביאן בזכרון למשה, שהרי עיניך תחזינה מישרים כי הלכה זו לברך שחלק מחכמתו ליראיו הביא הרמב"ם בהלכות ברכות פרק יו"ד הלכה י"א והוא פלא, אבל לפי הנוסח דמובא בספר ויגד יעקב דהי' הספק על ברכת חכם הרזים הכל על מקומו יבוא בשלום, דברכה זו לא מובא ברמב"ם.

ואגב יש מנהג פלא שנהג בזה מרן החתם סופר ז"ל כפי שהתקין הגה"ק ר' משולם איגרא זצ"ל כמבואר בספר לקוטי חבר בן חיים (חלק מנהגי חתם סופר): "שמעתי מפיו הקדוש שהרע לו מאוד על שאין אומרים תהלים גם ביום שאין אומרים בו תחנון, ואמר כי אחרי שהתפלל לפניו הגאון ר' משולם טיסמעניטץ זצ"ל בבית מדרשו, והנהיג כך לא רצה לבטל מנהגו", עי"ש, וכ"כ בספרו שו"ת (ח"ה עמוד ק"ט) בזה"ל: "בבית מדרשו של מורי הגאון ח"ס זצוקללה"ה לא היו אומרים שום תהלים בימים שאין אומרים בהם תחנון, אבל שמעתי מפיו הק' כי לא הי' ישר בעיניו, אבל מפני שהגאון מו"ה משולם זצ"ל הנהיג כן לא רצה לשנות", עי"ש.

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' יצחק לעבאוויטש ז"ל

בן הרה"ח ר' אברהם ז"ל

נלב"ע א' אדר

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בעז ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר מנחם גרשון לעבאוויטש הי"ו

מראשי הנהלת קהילתינו ומוסדותינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' יעקב זאב ליכטנשטיין ז"ל

בן הרה"ח ר' אברהם ז"ל

נלב"ע ה' אדר

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר שלמה יעקב מערץ הי"ו

אב"ד בוויליאמסבורג יע"א

חוקים לתורתם

הלכות ודינים. מפסקי הראשונים והאחרונים. עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הפסק באמצע ברכת המזון

להפסיק לפני "ובנה ירושלים"

אין להפסיק בג' ברכות ראשונות דהיינו עד אחר "ובנה ירושלים".

בשו"ע (סי' קפ"ג סעי' ח) הביא בשם או"ח (אות נג) לענין לשאול בברכת המזון מפני הכבוד או מפני היראה דחמיר מקרי"ש ודינה כתפילה, ובד"מ (ג) הביא דכן כתב באבודרהם (עמ' שכח), והטעם כיון דמצינו שחכמים החמירו בברכהמ"ז שתהא כמו שמו"ע לענין שאין לברך אלא במקום אחד, ולאפוקי קרי"ש שיכול לאומרה מהלך חוץ מפסוק ראשון, ובשועה"ר (סעי' י"א) כתב טעם אחר כיון דבקרי"ש נאמר ודברת בם, ודרשו חכמים מכאן שיש לך רשות לדבר בם דבר אחר.

להפסיק לדברים שבקדושה

אפילו לדברים שבקדושה אין להפסיק.

בראשונים ובשו"ע (שם) כתבו רק לגבי לשאול מפני היראה ומפני הכבוד דאסור, ואינו מבואר לגבי דבר שבקדושה, ובשועה"ר (סעי' י"א) משמע קצת דאסור, דכתב דלא התירו אלא בחשש סכנה כמו בתפילה, ובבן איש חי (ש"א פר' חקת) כתב דברכהמ"ז דינו כתפילת י"ח ואין לענות אפילו קדיש וקדושה וברכו, ובערוה"ש (סעי' ח) כתב דבפשטות אינו עונה כלל, ותמה בטעם הדבר, אולם בס' מנחת פתים (חיו"ד בסופו, השמטות והוספות לחאו"ח סי' קפ"ג) כתב דבין ברכה לברכה אינה חמורה כתפילה שהרי מבואר (סי' קפ"ח סעי' ב) דהמסובין עונין אמן אחר סיום כל ברכה ואף כשכל אחד מברך לעצמו, משמע דלדבר מצוה מפסיקין, ובחזו"א (סי' כ"ח אות ג) כתב ד"אפשר" דהשו"ע לא אסר לדבר שבקדושה, דהיינו לקדיש וקדושה באמצע הפרק ולאמן בין הפרקים, ומבואר דמסתפק בזה, ובמעשה איש (ח"ח עמ' י"ג) כתב דכן הורה דמותר לענות לקדיש וקדושה ואמן דהקל הקדוש ושומע תפילה, ובקצוה"ש (סי' מ"ד בהה"ש סק"ב) דעתו דמותר לענות אמן מהרמ"א הנ"ל, ובשו"ת בנין עולם (סי' ה) כתב דמותר לענות "אמן" של הקל הקדוש ושומע תפילה, וכן אמן על אותה ברכה ומסתפק כל ברכהמ"ז דכל הג' הברכות כברכה אחת, ובשו"ת באר מים חיים (ח"ב סי' י"ח, מובא בשו"ת בצל החכמה ח"ד סי' מב) כתב דכל הברכות חדא הם, ובשו"ת בצה"ח (שם) מסקנתו לאסור.

להפסיק בין הפרקים

אף בין הפרקים אין להפסיק.

באור"ח הנ"ל דכתב דדינו כתפילה סתם ולא ביאר האם איירי באמצע הברכה או אפי' בין ברכה לברכה, אלא דבאבודרהם יש תוספת לאסור גם בין ברכה לברכה.

עניית אמן אחר ברכת המזמן

אולם עונים אמן אחר ברכת המזמן.

כדאיתא ברמ"א (סעי' ז'), ועי' בהערה לעיל.

וי"א דמותר לענות אמן אף אחר המברך אותה ברכה.

דיש בזה צירוף כמה שיטות, דעת הקצוה"ש דמותר לענות אמן, וספיקת החזו"א דלדבר שבקדושה מותר להפסיק, דעת המנחת פיתים דלדבר שבקדושה מותר להפסיק בין ברכה לברכה, דעת הבנין עולם דמותר בעניית אמן של ברכהמ"ז וכל שכן של אותה ברכה, וכן הוא דעת הח"א (כלל כ ס"ד) דאחר ברכת יוצר אור מותר לענות אמן על אותה ברכה, וכ"כ הלבו"ש (שם במ"א סק"א), כן שמעתי מהגרמש"ק שליט"א, והוסיף דמוכרח לומר כן בדעת השועה"ר הנ"ל, דמשמע מדבריו דפסק דאין להפסיק אפי' לדבר שבקדושה, ועכ"ז סתם כהרמ"א דהמברכים צריכים לענות אמן על ברכת המזמן, ומבואר דמותר לענות, חוץ אם נאמר דדוקא על ברכת המזמן מותר, אולם לא מצינו חילוק כזה בפוסקים הנ"ל, אולם עי' בשו"ת בצה"ח (שם) שכתב שלא להפסיק.

ולענות אמן על "זכרינו" ביעלה ויבוא עי' בהערה.

בדע"ת (סי' קפ"ג) הביא מס' שערי רחמים למחות על הנוהגים לענות אמן באמצע ברכהמ"ז על אמן ביעלה ויבוא באמצע הברכה, דאף להמתירין לענות אמן זהו רק אמן דחיובא ולא אמן שהוא רק ממנהגא, וכ"כ בליקוטי מהרי"ח (לוח התיקון שבראש הספר), וכן הוא בשו"ת בנין עולם (שם), ובשו"ת לבושי מכלול (להגאון ר' יחיאל מיכל אב"ד ניזעוב סי' ד' אות ג', מובא בשו"ת אגלי דבש ח"א סי' ט"ו) כתב ללמד זכות על העונים אמן, כיון דהאי אמן אינו רק לחזק הברכה וכמו דכופל דברי עצמו.

להפסיק בברכת הטוב והמטיב

בברכה רביעית [דהיינו ברכת הטוב והמטיב] לצורך דברים שבקדושה אפשר לענות, ומ"הרחמן" ואילך אין איסור להפסיק אף בשאר דברים כשהוא לצורך גדול, אולם שיחת חולין אין להפסיק, ובפרט המברך על הכוס.

בפמ"ג (משב"ז סי' קפ"ח סק"ו) מבואר דברכה רביעית אף דהחמירו לגבי הפסק כמו שאר ברכות, אולם מותר להפסיק בכדי להזכיר של ר"ח, ומבואר שזהו קיל טפי, ובערוה"ש (סי' קפ"ג סעי' ח) כתב דברכה רביעית אינו בכלל שאר ברכות לגבי הפסק, ולגבי הרחמן בפמ"ג (שם) כתב דאין איסור להפסיק, אלא דבמברך על הכוס כתב (בסי' קפ"ט סק"א) דאין להפסיק מחמת ההפסק בין ברכה"ז לשתיה, ובבא"ח (ש"א חוקת יח) כתב דאין איסור להפסיק בהרחמן, מ"מ אסור להפסיק בשיחת חול, והמברך על הכוס חל עליו החיוב טפי שלא יפסיק בין ברהמ"ז לברכת בפה"ג דכוס, ועי' מש"כ לעיל הע? דהוי כטופס הברכה, ובמשנ"ב (סקכ"א) כתב שלא יפסיק עד שתית הכוס, וכן הוא בכה"ח (סי' קפ"ט יד) והוא הוסיף דאף המסובין שיוצאים בזימון לא ישיחו עד שישתה המברך, ובכה"ח (סי' קפ"ח א) כתב דטוב שלא להפסיק עד סיום עושה שלום [אולם לכאו' שם איירי למי ששומע ברכהמ"ז ויוצא בה מאחר שצריך לשמוע כל הנוסח, דבזה איירי התה"ד שהביא שם קודם לזה, וקצת צ"ע בדבריו דמשמע דקאי על גוף השיחה בברכהמ"ז].

משיב כהלכה
תלמיד השיעורי הלכה שנאמרו בבי מדרשא
ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יוושעף שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

דיני ברכת המגילה

א] הקורא את המגילה ושכח ולא בירך את הברכות שלפני המגילה ולאחריה יצא ידי חובתו [א] ומכל מקום הפסיד שכר הברכה [ב]

ב] אם קרא את המגילה ושכח לברך ונזכר רק אחר שכבר גמר לקרוא או לשמוע את כל המגילה לא יברך [ג]

ג] כמו כן אם שכח לברך לפני המגילה לא יברך אח"כ ברכת "שעשה נסים" וברכת "שהחיינו" [ד]

ד] אכן אם התחיל לקרוא את המגילה ונזכר באמצע ששכח לברך את הברכות יברך באמצע קריאת המגילה בין פרשה לפרשה [ה]

ה] ודנו הפוסקים בזה מה נחשב 'בין הפרקים' במגילה [ו] ויש שכתב דמתחילת המגילה עד 'איש יהודי' נחשב פרק אחד ומ'איש יהודי' עד 'בלילה ההוא' נחשב עוד פרק ומשם ואילך מתחיל פרק חדש [ז] ויש שכתבו דבין פרשה לפרשה במגילה נחשב כמו בין פרק לפרק [ח]

ו] יש מי שכתב דאף שיכול לברך הברכות גם באמצע המגילה היינו דווקא אם לא קרא עדיין את 'עשרת בני המן' אבל אם כבר הזכיר 'עשרת בני המן' לא יברך שוב את הברכות אך שאר האחרונים לא חילקו בזה וכל עוד שלא גמר עד סופה יכול עדיין לברך [ט]

ביאורים והוספות

(א) שו"ע תרצ"ב ס"א והטעם דברכות אינם מעכבות

(ב) אגודה מסכת מגילה (סימן ט"ו) הובא בא"ר תרצ"ב סק"ז

(ג) כיון דכבר גמר את המצוה עיי' נהר שלום (תרצ"ב סק"א) וכן מבואר ברמב"ם (פי"א ברכות ה"ו) דאין לברך ברכת המצות אחרי עשיית המצוה וכן פסק הש"ך (יו"ד סימן י"ט סק"ג) ובספר בירור הלכה כתב דאפילו נזכר תוך כדי דיבור לגמר קריאת המגילה לא יברך

(ד) כי אין מברכין ברכות אלו אלא על המגילה ולא על עיצומו של יום ועיי' ביאור הלכה (ד"ה שהחיינו) שהביא בשם הברכי יוסף שכתב בשם מהר"י מולכו שמברך שהחיינו על עיצומו של יום אמנם האחרונים כתבו שלא יברך שהחיינו עיי"ש ובביאור הלכה נשאר בצריך עיון ולמעשה ספק ברכות להקל

(ה) נהר שלום (תרצ"ב סק"א) משנ"ב (סק"ו) והוא עפ"י המבואר ברמב"ם (פי"א הלכות ברכות ה') דמצוה נמשכת אם לא בירך לפני עשיית המצוה מברך באמצע עשיית המצוה וכן מבואר בתוס' סוכה (ל"ט ע"א ד"ה עובר) שאפשר לברך על לולב כל זמן שלא גמר את הנענועים

(ו) בשלטי גיבורים הובא בחכמת שלמה ס"ב וכן בא"ר סק"ט נסתפקו בזה היכן נחשב בין הפרקים

(ז) כן דעת החכמת שלמה הובא בשער הציון סקי"א

(ח) ואע"פ שכל הפרשיות במגילה יש לכתוב סתומות דהיינו סמוכות זו לזו ללא היכר ביניהם מכל מקום נחשבות כבין פרק לפרק כ"כ בלחם חמודות ובמחצית השקל והביאו בשער הציון סקי"א) ועיי' בפמ"ג א"א סק"ד שכתב דיתכן שבין פסוק לפסוק דינו כבין הפרקים

(ט) כן הוא דעת הבן איש חי פרשת תצוה (הלכות פורים ס"ה) שאם כבר קרא עשרת בני המן לא יברך שהחיינו עיי"ש אך האחרונים סתמו ולא חילקו בזה ומשמעות דבריהם להקל לברך כל זמן שלא סיים המגילה

ז] אם איחר לבוא לבית הכנסת והבעל קורא כבר סיים לברך את הברכות או שלא שמע היטב את הברכה יברך בעצמו את כל הברכות וישתדל לסיימם לפני שהבעל קורא מתחיל בקריאת המגילה

ח] ואם לא יוכל להספיק לסיים את הברכות לפני שהבעל קורא מתחיל לקרוא את המגילה יברך לעצמו את הברכות ואח"כ יקרא לעצמו בלחש מתחילת המגילה עד המקום שהבעל קורא אוחז בו וזהו גם באופן שאין לו מגילה כשרה (י)

ט] ויש שכתב שיתחיל לשמוע את המגילה מתחילתה בציבור ויברך את הברכות בשעה שהבעל קורא ממתין כשהציבור דופקים בהמן (יא) ובבית הכנסת שלא נוהגים להכות בהמן יברך בזמן שהציבור אומרים את הפסוקים בקול רם (יב)

י] אם השומע את הברכות דיבר באמצע הברכה לא יצא וחוזר ומברך אפילו לא הפסיד לשמוע שום תיבה (יג)

יא] אם הפסיק בדיבור בין הברכות לתחילת הקריאה אם ההפסק היה לצורך המגילה בדיעבד אינו צריך לחזור ולברך (ב) ואם הפסיק בדיבור שלא לצורך המגילה הפסיד את הברכה וצריך לברך שוב ודין זה הוא בין אם הבעל קורא דיבר ובין אם השומע דיבר (יד)

יב] אמנם לא יברך שוב אלא 'על מקרא מגילה' אבל 'שעשה נסים' ו'שהחיינו' יצא ידי חובתו בדיעבד (טו)

יג] מי שכבר שמע את המגילה וקורא להוציא יחידים בביתו ובירך הבעל קורא להוציא את השומע בברכת המצות אם הקורא הפסיק בדיבור בין הברכה לתחילת הקריאה והשומע לא הפסיק יצא ידי חובת הברכה אבל אם השומע הפסיק בדיבור צריך לחזור ולברך ברכת המגילה (טז)

ביאורים והוספות

(י) דאף שנחשב שקרא את הפסוקים בעל פה ולא מתוך הכתב הרי ההלכה היא דקראה בעל פה אם הוא מקצתו יצא ואפילו אם הוא בתחילתו כמבואר בביאור הלכה (ד"ה דווקא)

(יא) כ"כ באשרי האיש (פמ"ג) אות כ"ז ואף שהוא באמצע המגילה הרי מותר להפסיק בדיבור באמצע לדרוש מענינו של יום אפילו לכתחילה מבואר בשעה"צ סימן תר"צ סקמ"ג

(יב) ויש לעיין באופן שאין לו עצות הנ"ל דהיינו שלא יוכל להספיק הברכות לפני הקריאה ואין לו אפשרות לאמרם באמצע מה יש לו לעשות האם ראוי שישמע מגילה בציבור בלי ברכות או שיקרא מגילה ביחידות ויברך לפניה דמצד אחד הרי תנן דערום לא יתרום משום שאסור לקיים מצוה בלי ברכה ומאידך י"ל דבכה"ג הוי כמו בדיעבד כדי שלא יפסיד המצוה של פירסומי ניסא וברוב עם הדרת מלך

(יג) עיי' בסימן קס"ז בשעה"צ (סקמ"ג) דאם בירך על נטילת ידיים ושמע מחבירו ברכת המוציא לא יצא דשומע כעונה הוא רק בשותק אבל אם מדבר הרי לא עדיף מן המברך בעצמו ברכת המוציא שאם הפסיק באמצע בדברים אחרים לא יצא

(יד) לבוש ס"ב כף החיים סקכ"א

(טו) משנ"ב סק"ט

(טז) כ"כ באשרי האיש (פמ"ג אות כ"ח) ובשלמי תודה (פורים סימן כ"א) עפ"י הבאוה"ל בריש סימן תרצ"ב דיש לחוש להשיטות הסוברים דברכות אלו הם גם על עיצומו של יום ובספר אגן הסהר (ח"ב אות שי"ד) מביא בשם הגר"א גניחובסקי לברך שוב כל השלשה ברכות

(יז) ברכת הבית שערי ברכה (שער נ"ה ס"ג) ובפמ"ג סימן קס"ז משב"ז סק"ח כתב שאם בירך המוציא וסח הבוצע לפני שהתחיל לאכול והמסובים לא הפסיקו ואכלו מיד יצאו בברכתו כין שהם לא הפסיקו בדיבור עיי"ש אכן במשנ"ב שם (סקמ"ג) נטה לומר דכיון שהמברך לא יצא גם השומעים ממנו לא יצאו ידי חובה וכן פסק במשנ"ב (סימן ר"ג סקט"ו) אך יש לחלק דכל זה דווקא לגבי ברכת הנהנין אבל לגבי ברכת המצות אפילו אם סח המברך לא נתבטלה הברכה לגבי השומע דכיון שאפילו יצא מוציא ויכול לברך רק עבור השומע לכן אפילו אם סח המברך יצא השומע את הברכה

קניה בתשלומים ביוקר [א]

מבוא: ריבית מן התורה היא רק בדרך הלואה, אבל ריבית דרך מכירה הוי רק ריבית דרבנן[1]. ומצאנו ריבית דרך מכירה בשני אופנים.

א. שמוכר סחורה לחבירו בהקפה, דהיינו שהלוקח מושך את הסחורה מיד, ואינו משלם אלא לאחר זמן. כגון מה שנפוץ היום שקונים עם קרעדיט קארד בתשלומים. ובשביל שהמוכר ממתין על קבלת התשלום מוכר החפץ במחיר יותר יקר ממה ששוה החפץ באמת[2]. – והיא הנקרא בגמרא 'טרשא'.

ב. שהקונה מקדים לשלם לפני שמקבל הסחורה, ובשביל הקדמת המעות מקבל אח"כ יותר, באחד מב' אופנים: א שמוזיל לו ממחיר הסחורה – ודבר זה מצוי הרבה בקניות של ארגוני החסד שצריכים לשלם בשעת הזמנה, ומקבלים מחיר מוזל. ב שאינו מוזיל לו הסחורה, אלא שמתחייב לתת לו הסחורה לאחר זמן במחיר שקבעו אפילו אם יעלה המחיר. והיא הנקרא בגמרא 'פסיקא'.

והנה יסוד האיסור בין בטרשא ובין בפסיקא היא משום שמשלם יותר בשביל החוב. ב'טרשא' החוב על הקונה, שקיבל סחורה ועדיין לא שילם, ולכן משלם ביוקר. ובטרשא החוב על המוכר, מכיון שקיבל כסף ועדיין לא נתן הסחורה, ולכן הלוקח מקבל יותר ממה שמגיע לו.

והיות שיש בזה הרבה פרטים, והשאלות מצויות בזה, בס"ד במאמרים הבאים נסכם דיני קניה בתשלומים / קרעדיט קארד אופנים המותרים ואופנים האסורים.

---

1 שו"ע (יו"ד סימן קסא ס"א בהגה) וז"ל הרמ"א "כללא דרבית דכל שהוא אגר נטר אסור בין שהוא דרך מקח בין שהוא דרך הלואה. אלא שבדרך מקח אינו רק אבק רבית שהוא מדרבנן". דמה"ת אינו אסור רבית אלא בחוב שבא על ידי הלואה כמו דכתיב 'אם כסף תלוה את עמי וגו' לא תשימון עליו נשך.

2 הנה בטרשא האיסור הוא רק כשמשלם יותר בשביל התשלומים [המתנת המעות], אבל כשמשלם בתשלומים מחיר הרגיל אין בזה שום איסור.

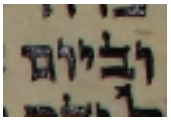
ולכאורה מ"ש מ'פסיקא' שאסור לפסוק על הפירות אפילו במחיר הרגיל [ואינו משלם יותר] משום דחיישינן שמא בשעה שיקבל הפירות יתייקרו הפירות, נמצא שמקבל יותר. והחילוק פשוט שבטרשא שכבר קיבל הלוקח החפץ נגמר המקח לגמרי ונעשה חוב ממוני בלבד על סכום המקח [ולכן אם יתייקר נתייקר ברשות הלוקח] משא"כ בפסיקה על הפירות, החיוב הוא לפרוע כך וכך פירות, בין אם יתתקרו ובין אם יוזלו, ואז אם יתייקרו יש כאן רבית. וכן הדין בהלואת סאה בסאה, שהחיוב לפרוע פירות, יש חשש שמא יתייקרו הפירות, ונמצא שפורע יותר ממה שלווה. (דעה ערוכה).

נ"ג ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ לענין סת"ם דקהלתינו הק' - מח"ס פתיחה תמה כהלכתה

לשכת הסת"ם

שאלות ותשובות בהלכות סת"ם
שהגיע בגרתי ההוראה

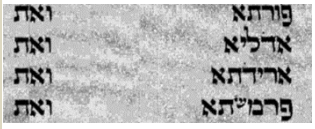
שאלה: הוא"ו של 'וביום' יורד מעט מהשורה, האם כשרה, או שדומה לאות ן' וצריכים שאלת תינוק.

תשובה: כשרה. כיון שוא"ו שהיא ארוכה קצת אינו דומה לאות ן'. ורק כשהוא"ו ארוך 3 קולמוסין אז צריך שאלת תינוק [ולכן הכלל שעדיף וא"ו ארוכה מעט, מוא"ו קצרה, שוא"ו קצרה הרי היא יכול להיות יו"ד, משא"כ וא"ו ארוכה מעט עדיין אינו בספק אות ן'].

*

שאלה: הדין הוא בסת"ם שאם נכתב כ'קובה' – דהיינו שעשאן כמין אוהל, צר למעלה ורחב מלטה, הרי היא פסולה. והכא יש שלוש שורות שנעשו רחבים זה מזה – דהיינו 'אדליא' 'אריידתא' 'פרמשתא', האם נחשב בקובה?

תשובה: אינה נחשב בקובה והרי הוא כשירה לכתחילה. והטעם כיון שאינה לא בתחילת השורה ולא בסוף השורה, אלא בפנים. וכן משום שהרגילות לכתוב כן (לשבת הקודש)

[ואם כתב במגילה בקובה' האם פוסל המגילה, יהא תלוי במחלוקת האם במזויף מתוכו גרע מנשמט עד חצי המגילה שכשרה, א"כ יהא פסול, או שמזויף מתוכו אינו חמור מנשמט, אם כן יהא כשר בדיעבד. ועכ"פ צריך לתקנו].

ביאור: כתוב בשו"ע (הל' מזוזה יו"ד סימן רפח ס"ט) "כותב כל שיטותיה שוות, שלא תהא אחת ארוכה מחברתה. ואם האריך בשיטה אחת יותר מבאותה שלפניה, ובאותה שתחתיה קיצר יותר מבאותה שלפניה ולפני פניה, כשרה. ובלבד ד שלא יעשנה בקובה או כזנב או כעיגול".

דין זה שאין לעשותה בקובה כזנב או כעיגול נשנה בהלכות מזוזה, אבל הוא הדין בספר תורה ותפילין. וטעם הפסול משום שנראה כאילו כותב דבר שאינו חובה, ומצייר ציור כרצונו, ומשום בזוי מצוה הוא שיצא מתורת כתב לגמרי (שרת זית רענן)

'קובה' –שעשאן כמין אהל, צר מלמעלה והולך ומתרחב למטה.

'זנב' – רחב מלמעלה ומתקצר למטה.

'עיגול' – צר מלמעלה והולך ומתרחב, ושוב הולך ומתקצר.

הדין של קובה הוא בג' שורות. וי"א דהיינו דווקא שלוש שורות הבולטים, או נכנסים משאר שורות, אבל אין שנים מצטרפין לשורה רגילה להחשב כג' באלכסון (יעויין שבט הלוי ח"ח סימן טו אות ג, ובח"ט סימן רטו אות ב, ובספר תורת הלוי שהביא תשובה מבנו הגאון בעל מחשבת חיים).

הלכה זו של קובה זנב ועיגול אינה מובאת בשו"ע הלכות תפילין סימן לב, ששם מקומו של רוב הלכות סת"ם, – וסימן זה נבחנים כדי לקבל תעודת קבלה– אלא הובא בהלכות מזוזה, ולכן יש בזה חסרון ידיעה בין הסופרים.

לשכת הסת"ם כהלכתה
רח' ראזדזימין 8 בני ברק [בתניה]
טל': 054-8562976
ולשכה מתוחזר לשאלות בהלכה מדי יום ביומו
בין השעות 8:30-13:00 בערב

משמרת סת"ם

ניתן להבחן על ידינו
הבחינות של משמרת סת"ם
לתעודה 'קבלה'

קול הסופרים

שיעורים בהלכות סת"ם
[משנה ברורה סימן לב, לו, משנת סופרים, קסת הסופר סימנים י-יב]
079-520-5237

שיעורים בהלכות סת"ם

כל יום ראשון
בביהמ"ד אהל יהושע
רח' ברנדשטטר
בשעה 10:10 בערב

פיקוח על סת"ם

תזכורת:
הסופרים החשובים שנבחנו על ידינו במשמרת סת"ם במחזור א'. צריכים לחדש התעודה. והמחדשים התעודה עכשיו סגי בחידוש תעודה, שזה רק בחינה בע"פ. אבל אם עובר הרבה זמן, צריכים לעשות כל המבחן מחדש בכתב ובע"פ.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ד' אדר

הגה"ק רבי ארי' לייב מראוונא
[ר' לייב שרה'ס]

ואלה תולדות

הגה"ק רבי לייב שרה'ס זי"ע נולד בשבעה עשר בתמוז שנת ת"צ בעיר ראוונא לאביו רבי יוסף ז"ל ונקרא ר' לייב שרה'ס ע"ש אמו משום מעשה שהיה דאמו מרת שרה היתה בת לאיש פשוט הגר בכפר אחד במדינת אשכנז והיא היתה צנועה וכשרה, פעם אחת רצה בן הפריץ לקחתה לאשה, ויקרא הפריץ לאביה ואמר לו שהוא גוזר עליו שיתן בתו לבנו לאשה ואם לא מרה תהי' אחריתו ונדעזע האיש לשמע אזניו, ורץ לביתו וסיפר להם את כל צערו ולטכס עצה מה לעשות להנצל מהצרה הזאת, ואבי' החזיק בביתו מלמד לבניו כהמנהג בימים ההם ושמו ר' יוסף והי' חכם וזקן, ואשה לא היתה לו, והחליטו בדעתם שר' יוסף יקחנה לאשה ועי"ז תנצל מבן הפריץ, ור' יוסף הנ"ל הי' אחד מל"ץ צדיקים שבדור שנדד לאותו הכפר בראותו ברוח קדשו כי שם מחכה לו בת זיווגו שיש לה נשמה גדולה, ואמר ר' יוסף לזוגתו שרה, היות כי עשית דבר גדול כזה שרצית להנשא לאיש זקן שלא יאריך ימים אתך, רק כדי להנצל מאיש נכרי ובליעל, על כן אני מבטיחך שתלד בן צדיק וגדול ויביא הרבה טובה לישראל, ועל כן קראו אותו ר' לייב שרה'ס על שמה כי בזכותה נולד צדיק וקדוש זה, וכן הוא עצמו חתם את שמו הק' כן.

ימי ההילולא

ד' אדר

- האמורא רב אחאי בר רב הונא - ד"א רס"ו
- רבי חיים יוסף גוטליב מסטראפקוב ב"ר ארי' לייב [אד"כ] - תרכ"ז
- רבי שרגא צבי טענענבוים אב"ד טשאטה ב"ר זאב וואלף (נטע שורק) [אד"א תרנ"ז]

ה' אדר

- רבי יוסף כ"ץ לאנדא (ר' יוסף הצדיק) אב"ד פוזנא ב"ר משה פנחס - תקס"א
- רבי וואלף מטשערניאוסטראה ב"ר נפתלי צבי - תקפ"ג
- רבי ישעי' מושקאט מפראגא ב"ר יעקב משה - תרכ"ג
- רבי שמואל אברהם אבא מסלאוויטא ב"ר משה [אד"א] - תרכ"ד
- רבי אברהם מטשעכנוב ב"ר רפאל [אד"א] - תרל"ה
- רבי שלום שפירא מפשטיק ב"ר יעקב יצחק מבלגדוב
- רבי משה מקשאנוב ב"ר דוד - תרע"ה

ו' אדר

- רבי דוד מאוסטראה ב"ר מרדכי טעבל (תלמיד הבעש"ט) - תק"י
- רבי אלכסנדר זיסקינד הכהן מפלאצק ב"ר אברהם (ר' זושא פלאצקער) (תלמיד החוזה) - תר"ד
- רבי צבי חנוך העניך מבענדין (יכהן פאר) ב"ר פנחס יעקב ממאליניץ [אד"א] - תרצ"ה

נשמתו הק'

הי' מתלמידי הבעש"ט הק' ומרן המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, ומרן הבעש"ט הק' אמר עליו כי מה שהוא מתענה משבת לשבת לא משום שרוצה להתענות, רק שמפני רוב דביקותו בה' הוא שוכח לאכול

כמה חדשים לפני פטירתו אמר כי רחוק היא שיקבל אדם נשמה חדשה שלא היתה בעולם אף פעם אחת, כמ הבעש"ט הק' היה לו נשמת רבינו סעדיה גאון, ולרבינו סעדיה הגאון היה נשמת חוקיהו המלך, ולהרה"ק הרבי ר' בער היתה נשמת האר"י הק', והאר"י הק' היתה לו נשמת התנא האלוקי רשב"י, והאור החיים הק' היתה לו נשמת הרמ"ק והיא היתה נשמת רבי עקיבא, אכן יש צדיקים שזוכים לנשמה יתירה, היינו שמוסיפים להם עוד נשמה כשנעשים בר מצוה או ביום חתונתם, ושנעשיתי בר מצוה הביאני אמי להרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע שיברכני, ובירך אותי, ואמר: יש לי בשביל לייב מתנת בר מצוה יפה מאודה, ולא הבנתי אז מה היא דהרי לא נתן לי כלום ואח"כ כשבאתי לכלל דעת השגתי באיזה מתנה כבדני רבי, ואח"כ סיפר באריכות הסיפור מהבעש"ט הק' זי"ע שאמר אחד פטירת האוה"ח הק' שנסתלק ביום שב"ק ט"ו תמוז תק"ג שביום א' אחר שבת חזרה נשמתו לזה העולם כל זה סיפר ר' לייב שרה'ס וידעו בבירור שנשמת אוהחה"ק היתה מתנת הבר מצוה שלו מרבו דהא הוא נולד בי"ז תמוז ת"צ ונעשה בר מצוה י"ז תמוז תק"ג.

עבודתו הק'

כל ימיו פעל ועשה לצורך ישראל, הן החיים אשר המה חיים עודנה על האדמה, והן את אשר כבר מתו, בפדיון

שבוים ותיקוני נשמות, ולסיבה זו נסע מעיר לעיר ומכפר לכפר לקבץ מעות לפדיון שבויים, ולתקן בדרך נשמות וגלגולים, וגם חיפש נשמות טהורות וקדושות אשר נטמנו בין אנשים ריקים ומגושמים, וקרבם לתורה ולעבודה, והרה"ק המגיד ממעזריטש כתב לו מכתב שיתנו לו מעות בעין יפה, וכן השתמש הרבה פעמים בשמת של קפיצת הדרך או שהיה רואה ואינו נראה כדי לבוא לעזרת ישראל ונכנס לפלטרין של מלכים ושרים מבלי לראותו וכך ביטל כמה גזירות.

כמו כן ידוע שהיה מפרנס את הל"ץ צדיקים הנסתרים שבדורו, וזו היתה לו בירושה מרבו הבעש"ט הק' שזן וכלכל את הצדיקים הנסתרים בחיים חיותו, ובהעלותו השמימה הנחיל מידתו זו לתלמידו ר' לייב שרה"ס.

ימי ההילולא

ז' אדר

- רבינו משה בן עמרם ב"א - תפ"ח
- רבי יצחק אייזיק מקאליב ב"ר משה יחזקאל - תקפ"א
- רבי יחיאל יוסף מראשקוב ב"ר שבתי (השני) - תרנ"ו
- רבי ישראל דוד שמחה בונם סופר ב"ר שמעון סופר מקראקא- תרפ"א

ה' אדר

- רבי אליהו הכהן ב"ר אברהם שלמה (שבט מוסר) - תפ"ט
- רבי גרשון מלאצק (תלמיד הבעש"ט) - תקמ"ה
- רבי טוביה ליפשיץ מבריגל ב"ר משולם זלמן יהונתן [בן האדב"ע]-תרע"ד
- רבי ארי' לייב מהאנובר ב"ר יעקב יהושע בעל פני יהושע (פני ארי') תקמ"ט
- רבי אשר מאיר הלברשטאם מבאכניא ב"ר יוסף זאב מקשאנוב תרצ"ב

ט' אדר

- רבי בונם מייזליש מקראקא ב"ר אברהם (חתן הרמ"א) ב"ר אברהם -שפ"ד
- רבי יוסף יואל היילפרין אב"ד סטעפין ב"ר יעקב אהרן - תק"ל
- רבי שלמה זלמן מוואלאזין (תולדות אדם) ב"ר יצחק - תקמ"ח
- רבי אלעזר הלוי הורוויץ אב"ד זלאזיץ ב"ר יצחק הלוי אב"ד האמבורג תקע"ג
- רבי שמואל שמעלקא קליין אב"ד סעליש (צרור החיים) ב"ר יוסף -תרל"ה
- רבי ישראל יעקבמחסוט ב"ר מרדכי מנאדבורנא - תרפ"ט
- רבי מנחם מענדל שטערן אב"ד סיגעט (דרך אמונה) - תקצ"ד
- רבי מרדכי ב"ר משולם פייש מטאהש - תרצ"ה [אד"א]

י' אדר

- רבי יוסף ברוך מניישטאט ב"ר קלונימוס קלמן הלוי מקראקאה -תרכ"ז[אד"א]
- אברהם זרח יהודה ארי' לייבוש מברעזאן (אמרי יהודה) ב"ר משולם שרגא פייביש - תרפ"ט [אד"א]
- רבי ארי' לייב הלברשטאם ממושינא ב"ר משה מבארדיוב - תש"א

רוח הקודש

סיפר הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זי"ע שפ"א הי' ר' לייב שרה"ס בקאזניץ ובעל אכסניא שלו ראה עליו שאין תוכו כברו והוא איש מורם מעם, וכשהכין ר' לייב א"ע לנסוע ביקש ממנו בעל האכסניא שיקנה ממנו איזה דבר, וברצונו היה שע"ז ישאיר ברכה בביתו, ואכן עשה הרה"ק כרצונו ונכנס לחנותו, ומשש כל סחורתו בידיו הקדושים, ועל כל דבר אמר "אין זו סחורה", רק על זוג בתי עינים אחד אמר "זו סחורה", אבל לא למענו, ונסע משם, בשנה ההוא עברו אנשי הצבא במחוז ההוא ובזו כדרכם מכל אשר באו תחת ידם וגם בעיר קאזניץ שללו ופתחו כל האוצרות, וגם בחנותו היו אך לא לקחו מאומה רק הבתי עינים שמשש ר' לייב שרה"ס ואז הבינו מאמרו, ויהי לנס.

בשנת תקמ"א נתחדשה גזירה חדשה על ישראל, שצריכים לשלוח ילדי ישראל לה"שולע"ס ", אז נסע ר' לייב כדרכו בקודש לפלטרין של מלך בעיר המלוכה וויען בבחינת רואה ואינו נראה, ורק להקיסר לבד נראה, ונכנס באמצע אסיפת המלך עם שריו ויועציו, ולא ראו אותו רק המלך, והמלך נתבהל מאוד, ושאל איך נכנס היהודי הזה, ולא ידעו מה הדבר, והראה להם באצבעו ולא ראו כלום, וחשבו שהמלך נשתגע, ויגש אליו ר' לייב והתחיל להכות את המלך מכות אכזריות, והמלך התחיל לצעוק בקולי קולות, והשרים המה ראו כן תמהו על המעשה אך לא ראו כלום, כשיצא אמר שזו קליפה נוראה ולחם אתו עד סוף ימיו ולבסוף מסר נפשו ושבר את הקליפה הנוראה הזאת כמובא להלן.

אשכבתי'
דרבי

בשנת תקנ"א שנתו האחרונה עלי אדמות איתרמי שהקיסר מוויען – אשר אתו ערך ר' לייב המלחמה הכבידה – נסע דרך עיר יאלטישקוב עיר גורו של ר' לייב ונשברה ארבעת האופנים של מרכבתו, והבין המלך שלא מקרה היא זה, ואמר ידעתי גם ידעתי כי ר' לייב עשה לי את זה, אלך לביתו וארא, ונכנס לביתו ולא מצאו, אמר המלך לבני ביתו שכשיבוא ר' לייב תאמרו לו שאני הולך למות, כי אין לי כח לסבול עוד היסורים אשר הוא עושה לי, אבל שידע שגם הוא לא יאריך ימים, וכשגמר לדבר דבריו יצא, וכשבא ר' לייב לביתו ורק דרך על מפתן ביתו, קרא בקול ואמר: אוי, כבר נכנסה הטומאה אל ביתי, וכאשר סיפרו לו דיבורו של הקיסר התחיל לבכות בקול קורע לבבות, ונכנס לביתו והתחיל לצוות מחמת מיתה, וציוה שיקברוהו בלי שום כבוד, רק לעשות לויה באופן צנוע.

ביום ד' לחודש אדר שנת תקנ"א התחיל לדבר התחיל לדבר אודות גדולת וקדושת בעל מגן אברהם על שו"ע, כפי

שהוא דרכו בקודש כל ימיו לדבר מגודלו, ודיבוריו האחרונים על המ"א הי' בזה"ל: ר' אבאלע קאלישער איז אַ אמת'ער גאון, אַ אמת'ער מקובל, אַ אמת'ער צדיק, ובזה נח נפשיה.

ואכן קיימו צוואתו ועשו לו ליוה פשוטה וצנועה, ועל מצבתו לא כתבו כלום רק שמו ויום הסתלקותו ובנו אוהל כמין סוכה רעועה מעץ, וגג של קש ותבן, ופע"א בא איש עשיר ונדיב ורצה לבנות אוהל חדש כיאות, ושלחו לשאול להרה"ק מאפטא זי"ע, ואמר רק בתנאי שישארו את גג הקש מלמטה, וכשרצו לעשות את הגג ראו שהתבן מפריע, ורצו לסלק מקודם את התבן ולחזירם אח"כ, אך כשעלה הפועל להסירם נפל ומת, ובא נכדו ואמר שבוודאי לנכד לא יארע כלום, ואמר שהוא יעלה, כשעלה נפל ולא ניזק, אבל הרה"ק מאפטא ציוה שאל יבנו יותר שנראה שגם לאחר מותו שונא את הכבוד.

ה' אדר

הגה"ק ר' זאב וואלף מטשארני-אוסטראה זי"ע

ואלה תולדות

נולד לפני שנת תקט"ו בעיירה טשארני-אוסטראה הסמוכה לאניפאלי מקום מגוריו של הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע, כבר בשחר טל ילדותו בהיותו כבר תמניא זכה לחסות ולהיות בין תלמידי הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, אשר הראה לו אותות אהבה וחיבה, יסופר שהרה"ק המגיד זי"ע כשנשא את אשתו הרבנית בזוו"ש הי' מקפיד לבל יכנסו התלמידים אצלו בשעה שהיא סעד עמה, פ"א ורבי וועלויל שהי' אז בן שמונה שנה רצה ליכנס לרבו בשעה שסעד עם הרבנית, התלמידים שידעו מקפידת רבם רצו למנוע אותו, אבל המגיד כשראה אותו קרא אותו, ואמר לו: בא וראה התנהגותי עם ב"ב השני', לימים כשנשא ר' וועלויל את זוגתו השניה – שהיתה בזוו"ד כלתו של המגיד הק' הרבי ר' יחיאל מזלאטשוב זי"ע – אמר פ"א: בילדותי למדני מורי ורבי המגיד הק' איך להתנהג עם הרבנית בזוו"ש, גם הי' תלמידו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע.

בגו צדיקיא

הי' בקשרי ידידות עם רבים מצדיקי וגדולי דורו, במיוחד עם מחותנו הרבי ר' זושא (בתו הי' אשת בן הר"ד זושא – אשר אביו הרבי ר' זושא אמר עליו שהוא נשמת חזקיהו מלך יהודה – ה"ה הרה"ק ר' ישראל אברהם זי"ע, אשר מילא את מקום חותנו ר' וועלי"ל בטשארני-אוסטראה אחר עלותו לא"י, נפטר בדמי ימיו בשנת המ"ב לחייו, והרבנית – בתו של ר' וועלוי"ל – נהגה ברבנות אחרי פטירת בעלה, ונהרו חסידים אליה כמו בחיי בעלה, ועיין בספר מנורת הזהב שמביא שגם מחותנה הרה"ק ר' מרדכי מטשרנאביל זי"ע [בתה היתה אשת בנו הרה"ק ר' דוד מטאלנא זי"ע] שבת פ"א בטשארני-אוסטראה, והלך אל שלחנה בסעודה שלישית, בשנת תקצ"א עלתה לא"י ונספתה ברעש בכ"ד טבת תקצ"ו ומנוחתה כבוד סמוך לאבי' בטברי'

והרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע, אבל עלה על כולנה היה מקושר בעבותות אהבה ודביקות נפלאה עם רעו הרה"ק רבי משולם פייביש מזבאריזא זי"ע, בעל "יושר דברי אמת", ולאחר הסתלקותו של רבו המגיד הק' נסע אל רעו ועמיתו זה, ומצא אצלו את שאהבה נפשו, פ"א הי' אצלו בזבאריש, ואח"כ כנשפטר ממנו הלך ר' פייבוש ללותו ועלה עמו על העגלה, ושוחחו בדביקות ובידידות נפלאה עד שהגיע לטשארני-אוסטראה, אח"כ רצה ר' וועלוי"ל ללוות את ר' פייבוש, ועלה על עגלתו, ושוחחו בדברי תורה עוד פעם בדביקות ובאהבה נפלאה עד שהגיעו בחזרה לזבאריש, כך הי' כמה פעמים מגודל דביקותם אחד אל השני לא יכלו להפרד (כתבי ר"י שו"ב), ועד כדי כך גדלה דביקותו ברעו ר' פייבוש, אם כי מעולם ביקש לעלות לארץ הקודש ולחונן עפרה, בכל זאת נמנע מלהוציא מחשבתו אל הפועל כי ימי חיותו של ר' פייבוש, כי לא רצה להיפרד ממנו.

רב רבנן

גדול ומפורסם הי' שמו בישראל, ועל אף ששימש כאב"ד דק"ק טשארני-אוסטראה, היתה מצודתו פרוסה למרחקים, ורבים השכימו לפתחו, לקבל תורה מפיו, ובתוכם היו גדולי ומצוקי ארץ, כהרה"ק ר' דוד שלמה אייבשיץ אבד"ק סאראקא בעמח"ס "ערבי נחל" עה"ת ו"לבושי שרד" על שו"ע ועוד, הרה"ק ר' יצחק קאסובער זי"ע, ועוד, ועל כולם נמנה הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זי"ע בעל "אהבת שלום", שהי' תלמידו המובהק ביותר, אשר עליו סמך את חסידיו לאחר עלותו לא"י, יסופר כי לפני נסיעת ר' וועלוויל לא"י, שאל את תלמידו הרה"ק מקאסוב: מה שאלתך וינתן לך, ביקש שיוכל לראותו בכל יום לפני התפילה, נענה לו ר' וועלוויל ע"ז, וכן הוה, בכל יום לפני התפלה ניגש הרה"ק מקאסוב לחלון שבחדרו והתבונן דרכו החוצה, אל חלל העולם, ואח"כ נעמד בתפלה, והנה קרה באחד הימים בהתבוננו כדרכו בקודש דרך החלון, פנה אנה ואנה כמחפש אחר דבר מה, המשמש בקודש סבור שהוא מתאמץ לראות דבר מה ואינו מצליח בכך, הלך ופתח את החלון להוחה כי ייטיב לראות כחפצו, נענה לו הרה"ק מקאסוב ואמר: איני רואה עוד את רבי הק' שבארץ ישראל, שמע מינה שנסתלק לחיי עד, וכן הי'.

מנפלאותיו

הי' מפורסם לבעל מופת גדול והרבה ספורים נפלאים מתהלכים בין החסידים מן האותות והמופתים שהראה, בסביבות העיירה טשארני-אוסטראה, הי' דר מסור עוכר ישראל שהי' מסית ומלשין אצל שרי המלוכה על בני הכפרים תושבי העיירות הללו, וסבלו רבות ממנו, תמיד הי' באים הבני הכפרים אצל צדיקי הדור שגרו בסביבתם ביניהם הרה"ק הר"ר זושא והרה"ק ר' וועלוי"ל זי"ע, שיעוררו רחמים למען בטל כחו של אותו רשע, פ"א הגיעו מנין חסידים לשהות אצל ר' וועלוי"ל בימים נוראים, ובדעתם הי' כי יעוררו אז אותו שישפיע לבער את הרע מקרב הארץ, ואכן עברו ימים מועטים, והמסור מת מיתה חטופה לאחד מחלה קצרה, אחר ימים נוראים נזדמנו הני תרי צדיקים הר"ר זושא ור' וועלוי"ל לפונדק אחד, בתוך הדברים שאל הר"ר זושא

למחותנו "איך ביערתם את הרע הזאת, אני לא מצאתי לי עצה כיצד לעקרו", ענה ר' וועלוי'ל מעשה שהי' כך הי', ביום הכיפורים התפללתי כשליח ציבור את תפילת נעילה והארכתי מאוד בתפילה, בני העיר סיימו את תפילתם ובאו כולם להטות אזנם מאחורי כותל ביהכ"נ להאזין לתפילתי, ובניהם הי' גם המסור, הכנסתי בו הרהור תשובה, וע"כ הוא נעשה שלי, ובקל יכולתי לנצחו, כי מתחלה הי' כ"כ רחוק מן הקדושה עד שלא הי' לו שום התגברות עליו כמו שאמרו הענין אצל אסתר עם המן כמבואר בספה"ק, (שלכך עשה אסתר סעודה להמן שנתנה לו לאכול ממאכלה ובתוך כך נכנס קצת להקדושה ואז היתה יכולה לנצחו).

הרבנית אשת הרה"ק ר' דוד מטאלנא ה"ה בתו של ר' ישראל אברהם (בן הר"ר זישא) חתנו של ר' וועלוויל סיפרה מעשה נפלא שהיא היתה נוכחה, כאשר באה בקשרי שידוכין עם ר' דוד שהי' עדיין צעיר לימים הי' עדיין אביו הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל, וגם אביה ר' ישראל אברהם בחיים חיותם, אבל בהגיע זמן החתונה כבר לא הי' ר' ישראל אברהם בחיים חיותו, ואמה האלמנה לא הי' לה על הוצאות החתונה ונדן וכדו', בני ביתה דיברה על לבה שתסע להרה"ק ר' מנחם מענדיל מקאסוב זי"ע שהוא הי' תלמיד מובהק של אביה הק' ר' וועלוויל – שהי' כבר בגנזי מרומים – וגם שמו הולך לפניו לבעל מופת, אולי משם תבא ישועתה, וכך עשתה, ונסעה עם הכלה לקוסוב, כשהגיע לשם שמח מאד לקראתם, בהיותם יוצאי חלציו של רבו הק', וצוה למשרתו שיסדר להם אכסניא טובה וכל הצטרכותם, הם שהו שם כמה ימים והרה"ק מקאסוב אין אומר ואין דברים, ביום השלישי שלח הרה"ק מקאסוב לקרואתם, ושאל למטרת בואם, שפכו לפניו כל שיחם שזמן החתונה הגיע ולרש אין כל, ציווה להכנס לחדרו הפנימי, כבואם הביתה אמר להכלה שתקח את הסינור שלה והוא ימלאנו דינרי זהב, פתח את ה"שיפלאד" והוציא מתוכה מלא חפניו שקלי זהב ושלשלם לתוך הסינור, והתפעלו מאד למראה עיניהם, ולא הבינו מאין לו להרבי כל האוצר הלזה, ופנה אליהם: כפי הנראה תוכלו לחוג את שמחת הנישואין בהרחבה, ואלמלי הי' בכחי הייתי אף אני משתתף בשמחתכם, אבל כחי ואור עיני אין אתי, ולא אוכל לעבור דרך מרחק, אבל רצוני עז לקחת חבל בשמחתכם, לכן ברצוני לכה"פ לקיים כאן מנהג ישראל בריקוד "מצוה טאנץ", ושלח לקרוא מבית המדרש כמה מנגנים, והתחילו לנגן לפניו ולהכות כף אל כף, והוא לבש בגדי שבת, ורקד זמן מה בשמחה ובדבקות עצומה, ופטרם לשלום, הענין הזה הי' תמוה מאד בעיני הרבנות מאין הגיעו לידו כל ההון שנתן להם, לאחר שחקרה הדבר נתוודע לה דבר נפלא מאד, שכל אימת שהרה"ק מקאסוב זקוק לממון בשביל דבר מצוה, פותח הוא את השיפלאד ואומר: בזכות רבי ר' וועלוויל הושיעה נא, ותמיד נזדמן לו מעות ולפי המקבל כן יימצא אם מעט ואם הרבה... .

עלייתו לאה"ק

כאמור שכל הימים ביקש לעלות לא"י אבל לא רצה להיפרד מרעו כאח ה"ה הרה"ק ר' פייבוש מזבאריש זי"ע, כ' כסלו תקנ"ה נסתלק הרה"ק מזבאריש זי"ע, אז החל לתכונן לעלות לא"י, בסוף קיץ תקנ"ח לאחד הכנות גדולות ומרובות יצא לדרך, כשלבו מלא שמחה על שסוף סוף זוכה הוא למלאות את רצונו העז לחונן את עפרת ארץ הקודש, ולהתעלות שם בעבודת הבורא מתוך קדישה והשגה יתירה, הרה"ק מרוזין זי"ע התבטא פ"א ואמר: רק מי שמרגיש את טעמה הנשגב של ארץ הקודש כמו הצדיק רבי וועלוועלי זכאי לנסוע לארץ ישראל, הדרך היתה מלאה בסכנות ועיכובים שונות, שהימים הי' ימי מלחמה, מלחמת נאפוליון קיסר צרפת, שכבר כבש אז את מצרים, ועמד לכבוש את א"י, בדרך הגיע לקושטא ומצא את הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע שגם הי' בדרכו לא"י, ושהו שם שני הצדיקים בשבת קודש, במוצאי שבת קודש נכנס מוהר"ן לחדרו של ר' וועלוויל ודברו כמעט כל אותו הלילה, ונסע יחד לא"י.

ולאחר הרפתקאות וסכנות רבות הגיעו לארץ הקודש, לחוף שליד העיר חיפה, בערב ראש השנה של שנת תקנ"ט, בר"ה וביום הכיפורים שהו שני הצדיקים בהר הכרמל שבחיפה, בחול המועד סוכות הלכו למערת אליהו, והיתה שם התעוררות גדולה בשמחה וריקודין ומחולות, גם בשמחת תורה עשו שם הקפות בשמחה של מצוה כנהוג, לאחר חג הסוכות קבע ר' וועלויל מושבו בעיה"ק טבריי' ת"ו, שם מצא את הכהן הגדול רבי אברהם מקאליסק זי"ע, יסופר שכאשר בא בפעם ראשונה לשולחנו הטהור של הרה"ק מקאליסק זי"ע ביקש ממנו שגם הוא יאמר דברי תורה, אבל הוא מיאן, רק לאחר שאמר הרה"ק מקאליסק ד"ת הסכים לומר גם הוא, אח"כ אמר ר' וועלוויל "שהרגיש בשעת שאמר תורה שנפתח לו בסייתא דשמיא מוח כמו של הרבי ר' פנחס מקאריץ זי"ע, שהי' גאון גדול ועמקן מאוד, אך מאחר שראה אז מעט חלישת הדעת שהי' להרה"ק מקאליסק, קיבל על עצמו שלא יוסיף לומר תורה בפניו".

י"א שנים ישבו הני תרי צדיקים יחד (עד פטירתו של הרה"ק מקאליסק בד' שבט תק"ע), וכל אותן השנים שררה אהבה גדולה ביניהם, ר' וועלוויל נהג ללכת מדי שבת בשבתו לשולחנו הטהור של הצדיק מקאליסק בסעודת שלישית, והצדיק מקאליסק נהג ללכת לשולחנו הטהור של ר' וועלוויל בכל ראש חודש.

לאחר פטירתו של הרה"ק מקאליסק זי"ע, קיבל עליו להנהיג את העדת החסידית בטבריי', ושימש כמרא דארעא דישראל עד יומו האחרון, במשך כל אותם השנים פעל גדולות ונצורות למען חיזוק ישוב ארץ ישראל, ודאג הרבה למען יושבי טבריי' ועניי ארץ ישראל, כפי שהועד עליו בהקדמת ספר מנורת הזהב וז"ל: הרב הקדוש צי"ע מוהר"ר זאב וואלף מטשארנאוסטרא שנסע לארה"ק ונתיישב בטבריא עה"ק תובב"א... הוא תיקן הכוללים בארץ הקודש , ובח"ל תיקן הנדבות על ר"מ בעה"נ לחיזוק ישוב אה"ק, עכ"ל, ולשם כך עמד בקשרי מכתבים עם גדולי הדורו בחו"ל, המשיך להיות מקושר עם תלמידו הרה"ק מקאסוב, שלח לו שני מלבושים, וכתב לו "שישמור את הבגדים בכבוד ובחשיבות, כי המה מלבושיו אשר לבש אותם אחר שטבל בנהר דינור", ומקובל כי הרה"ק צוה לבנו ה'תורת חיים' "שלא ישנה סדר התפירות, כי קבלה בידו שהחייט הי' מיחד יחודים על כל תפירה".

שם שתה כוס התרעלה כששיכל את בנו הצדיק ר' שלמה שהי' מבני העלייה של הרה"ק מקאליסק.

אשכבתי' דרבי

כמה שעות קודם פטירתו עצם ר' וועלוויל את עיניו, מה שלא ראו אצלו מעולם, כי מדרכו לישון בעינים פקוחות, ואחד מתלמידיו שעמד ליד מטתו בשעת מעשה התחיל לצעוק ולבכות, כי חשב שרבו הק' כבר נסתלק, אבל לאחר כמה דקות פתח את עיניו ואמר לתלמידו: "סגרתי את עיני כדי להסתכל בדורות האחרונים, וראיתי שבעווה"ר אפילו אנשים גדולים בתורה ובחסידות כמוך לא ינצלו מהרהורי מינות ר"ל, והעצה היעוצה להינצל מכך היא שידברו מצדיקים שהכירו, ומעבודתם הקדושה, ובזה ינצלו".

ביום ה' אדר תקפ"ג השיב נשמתו הטהורה ליוצרה, ונטמן בבית החיים בטבריי ליד רעו הרה"ק מקאליסק זי"ע.

ז' אדר

הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע נולד בשנת תקי"א בעיר סערענטש לאביו רבי משה יחזקאל ז"ל, בברכתו של הבעש"ט הק' זי"ע בעת חזרתו מן הנסיעה לאהד"ק שלא עלה בידו כידוע עבר דרך ארץ אונגארין ועבר העיר הנ"ל והתאכסן בבית ר' משה יחזקאל שהיה בעל מכניס אורח גדול וקירב אותו מאוד ולפני פרידת הבעש"ט מביתו שאל את ר' משה יחזקאל וזוגתו מה שאלתם ויענו ויאמרו שהם חשוכי בנים ל"ע ושאלתם ובקשתם להיפקד בזש"ק, השיב להם הבעש"ט הק' שאם הם מסכימים שיאבדו רכושם אז יוושעו בעזהשי"ת בזש"ק, והסכימו שניהם לדבר, אח"כ הוסיף ואמר להם שיוולד להם בן אשר יאיר את העולם כולו.

ואכן כך הוה בשנת תקי"א נפקדו ר' משה יחזקאל וזוגתו בבן זכר וקראו שמו יצחק אייזיק אולם זמן קצר אחר שנולד הילד נפטר ר' משנה יחזקאל אשר בינתיים גם נהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו ל"ע, וכשגדל יצחק אייזיק הוטל עליו עול פרנסת המשפחה והיה רועה את האווזים, בעת ההוא סיבב בארץ אונגארין הרה"ק ר' לייב שרה"ס זי"ע כדרכו בקודש ופגע בהילד ומיד הכיר את שורש נשמתו הגבוהה, ומיד הלך לבית אמו וביקש ממנה שתמסור לו את בנה הנער והוא יגדל אותו כראוי, ואף נתן לה סכום הגון לפרנסתה, לאחר שהאם נתנה הסכמתה לקחו עמו לניקלשבורג לישיבתו של הרה"ק הרבי ר' שמעלקא זי"ע באמרו לו: הנה הבאתי לך נשמה גבוהה וקדושה מהיכל הנגינה ובוודאי יראה מר לעשותה כלי שלם בכל המעלות, ואכן כעבור כמה שנים גדל לתפארת כגאון אדיר בכל מקצועות התורה.

בצל רבותיו

כאמור למד אצל הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע משך כמה שנים בקדושה ובטהרה, ומסר לו אחד מתלמידיו הגה"ק ר' ברוך שהי' אב"ד קאליב לפני ר' אייזיק'ל שילמד אתו, ולמדו ביחד תורה וחסידות, וספג בקרבו ש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים מדרשים וזוהר עד שהשלים עצמו בכל מכמני התורה כאחד הגדולים אשר בארץ ונתחבב מאוד בעיני רבו וכשהי' בן שלושים שנה רצה לקחת אותו לחתן עבור בתו, ושלח מעתב חתום בידי ר' ברוך למסור לר' יצחק אייזיק והוא ברוח קדשו לפני פתחו את המכתב אמר לר' ברוך כהאי לישנא: "לי לא, לך כן" (היינו שתוכן המכתב אינו מיועד לי אלא לך) וכאשר החזיר ר' ברוך את המכתב בידי ר' שמעלקא בתוספת הערה של ר' יצחק אייזיק הורה לו ר' שמעלקא לפתוח את המכתב ובה הי' כתוב אשר רוצה לקחתו לחתן לבתו ואז נעשה השידוכין עם ר' ברוך.

פע"א איקלע הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק אצל הרה"ק ר' שמעלקא והציג את ר' יצחק אייזיק'ל לפני ר' אלימלך ואמר לו: הביטו בתלמידי זה אם ראוי להיות מורה הוראה בישראל, והרים ר' אלימלך את עיניו והסתכל בו מראשו ועד רגליו, אח"כ כתב ר' שמעלקא הורמנא וחתם עצמו על הכתב וגם ר' אלימלך חתם עצמו עליה מבלי לתהות על קנקנו, כי רק בראיה בעלמא הבחין וראה עליו שראוי להיות מורה הוראה בישראל ולהמנות לרבן ומדריכן של ישראל, ומני אז דבקה נפשו הק' בהרבי ר' אלימלך ונסע אליו להסתופף בצל קדשו עד כי נתעלה מעלה כחד מבני העליה של ההיכלא קדישא של הרבי ר' אלימלך זי"ע.

פעם כאשר היה בליזענסק על פרשת בא אמר לו ר' אלימלך שבעת שיאמר תורה בל יהיה אתו כי טעם כמוס עמו, אולם הוא לא רצה לילך משם, ויהי כאשר פתח ר' אלימלך את פיו באמירת תורה, קפץ ר' יצחק אייזיק מלפני השולחן והתחיל לרוץ בבית אנה ואנה והגיד את ההלל בקול צעקות, ותמהו כל העומדים שם עד שהסביר להם כי ע"י אמירת תורה מפרשת השבוע ע"י רבו הקדוש משך עליו כל כך התלהבות הקדושה עד שנדמה לו כאילו הוא מקריב קרבן פסח.

כמו כן היה מאוד דבוק בר' אלימלך ועסק הרבה בתורתו ויגע עצמו הרבה לירד לעומקי דבריו עד שרצה לעשות חיבור על ספה"ק נועם אלימלך.

על כס הרבנות

בתחילה לא רצה להימנות לרב ואב"ד ומאס ברבנות וישב על התורה והעבודה וחי חיי צער ברוחק גדול בעיר סערענטש, בעת ישב בקאליב איש מורם מעם צדיק וחסיד וגביר אדיר ר' יעקב פיש זצ"ל וה' הצליח דרכו תורה וגדולה התאחדו במקום אחד וזכה לשם טוב בכל הסביבה עד שעלה מעלה ונעשה לראש היהודים בארץ, והבחין בהרה"ק ר' יצחק אייזיק כי איש קדוש עובר לפניו קדוש וטהור ובראותו את הדחק אשר שרוי בתוך ביתו בא לעזרתו וגומלו חסדים טובים ע"י הלוואת כסף מבלי לתת זמן פרעון לחובותיו, וכל חובותיו כתב על ספר עד שנצברו לסכום גדול ור' יעקב הנ"ל החליט בנפשו כי לא זו הדרך שישב בביתו על התורה, אלא לירד מן ההר אל העם ולהתמנות לרב ואב"ד, ובא אליו במרמה ואמר לו היות שנצטבר סכום גדול וצריך הוא את הכסף, התחיל ר' יצחק אייזיק להתחנן לפניו שאין לו כסף עכשיו וימתין קצת, ר' יעקב לא רצה לשמוע עד שבאו לעמק השוה כי באם יקבל עליו הרבנות בעיר קאליב יאות לו

למחול כל חובותיו, כראותו ר' יצחק אייזיק את מצבו נעתר לקבל את משרת הרבנות אף שהיה נגד רצונו ובשנת תקמ"ב נתקבל לשמש כרב ואב"ד קאליב וגליל סאבאלטש, ומצודתו היתה פרוסה על כל המדינה, וגדולות ונצורות פעל בעיר קאליב וכידוע שהרה"ק מצאנז שאף מאוד להתמנות לרב ואב"ד קאליב אחר פטירתו של ר' אייזיק'ל באמרו שג' פרסאות סביבות העיר קאליב אפשר להרגיש קדושת המקום שנתקדש ע"י עבודתו הקדשוה של ר' אייזיק'ל זי"ע

ויעתר יצח"ק

עבודתו הק' שבלב זו תפילה היה במסירות נפש ממש ובכל לבו ונפשו כי ידוע שכל ימיו היה מלא יסורים ומכאובים, ועכ"ז התגבר כארי לעבוד את עבודת בוראו ביחודים והתפשטות הגשמיות, וקולו היה קול ערב ונעים במתיקות נפלאה, כמו שידוע שדרך עבודתו הי' בשירה ובזמרה, ולא רק בני העליה ראו והתפלאו מעבודתו, אלא אפילו הגוים היו מלאים התפעלות מזה.

ודרך זו קיבל מרבו הרה"ק ר' שמעלקא והעיד שרבו זכה ברוב חכמתו להשיג את כל מה שניגנו הלויים בביהמ"ק, ומספור על הרה"ק ר' אייזיק'ל מזידיטשוב זי"ע שפעם היה מנגן את אחד מניגוניו ואמר שבכח הניגון הזה להחזיר את הנדח שבנדחי ישראל והוא מסוגל להחזיר בתשובה ולקרב הלבבות של ישראל לאביהם שבשמים, ומלאכים ושרפים רעדו בעת שהרה"ק ר' אייזיק'ל מקאליב שר אותו.

בקאליב היה דר רופא גדול, פע"א עבר על בית מדרשו של הרה"ק מקאליב בשעה שהתפלל וכשמוע את תפילתו אמר: "דאס מוז זיין גבורות ה', דער מענטש האט דאך נישט קיין לינגען", כי ידע את מצב בריאותו.

איש נגיד אחד היה רגיל לנסוע אל הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאליב זי"ע על ימי ר"ה מידי שנה בשנה, כי תפילתו בכלל ותפילת הנתנה תוקף שלו בפרט היו ערבים עליו עד מאוד והי' חפץ מאוד ליקח עמו גם את אשתו לקאליב, למען תשמע גם היא את נעימות תפילת ונתנה תוקף של הצדיק, אך בכל פעם הי' לה איזה סיבה אשר מנעה ממנה מלבוא לקאלוב על ראש השנה, ולא איסתיע מילתא שתוכל לשמוע זאת מפה קדשו, ויהי היום, באמצע זמן החורף קור ושלג נזדמן לפני הרה"ק מקאלוב מצוה של הכנסת כלה, ונסע לדרך לאסוף ולקבץ נדבות בני ישראל, והגיע ובא אל עירו של אותו נגיד וחסיד, כאשר בא הרה"ק אל ביתו וצל קורתו לבקש ממנו נדבה, עלה בדעתו של נגיד כי עתה עת מצוא והזדמנות טובה שתוכל אשתו להאזין ולשמוע את תפילת ונתנה תוקף של הרה"ק מקאליב, ונתייעץ עמה בדבר זה לאמור שהיות שזכו שצדיק זה בא לבית מלונם, ע"כ מה טוב היה להציע ולבקש ממנו שיאמר עתה הפיוט ונתנה תוקף כמו בר"ה, ותוכל לשמוע אל הרינה ואל התפילה, אז תשבע מנעימות מנגינותיו, ותראה עד כמה צדקו דבריו שכדאי והגון לנדוד למרחקים למען לשמוע תפילה נעימה ויפה כזו, אך איך ירהיב בנפשו לבקש מלפניו כזאת אשר בימי טבת ושבט יען ויאמר ונתנה תוקף קדושת היום, דוגמת ר"ה איום ונורא הלא לצחוק יחשב, אמנם לאשר שהוא עוסק כעת בדבר מצוה לקבץ כסף נדבות ישראל, ובגלל זה צריך לטרוח זמן רב בטרחא מרובה, עד שיקבץ את הכסף הנדרש, על כן יציע לתת לו מכיסו כל הסכום בפע"א באופן שלא יצטרך לנדוד עוד, רק אז יוכל ליסע לביתו וכל טוב בידו, ברם יעשה זאת רק בתנאי שהצדיק ימלא בקשתו זאת, העצה הוטבה בעיני אשתו, והוא נכנס אל הרה"ק והציע לפני את כל אשר גמרו בדעתם, ואשר ע"י יהיה זה וזה נהנה, הצדיק ישיג את שאלתו ובקשתו די כסף אשר יחסר לו לדבר מצוה אשר קבל עליו, וגם הוא ישיג מטרתו רצונו וחפצו שאשתו תשמע את נעימת קודש של תפלת הרה"ק על ונתנה תוקף, ויהי כאשר שמע הרה"ק מקאליב את ההצעה הזו לא דחה אותה על אתר, רק השיב לו כי עוד צריך להתיישב בדבר, ולמחר ישיב לו מענה, האיש יצא שמח וטוב לב, ויספר לאשתו כי יש תקוה שישיג את מבוקשו ורק צריך עוד להתיישב ומחר יהיה האות הזה, ויהי ממחרת נכנס אל הרה"ק לשמוע ממנו איך נגמר הדבר אצלו לטובה, והרה"ק השיב לו: הן אמת שלדבר גדול היה נחשב אצלי לקבל כל הסכום הנדרש בפעם אחת, שעי"ז הייתי מרויח זמן הרבה שלא אצטרך לבלות כל כך זמן ולהתבטל מדברי תורה, ומה גם הייתי חוסך לעצמי הרבה טירחא טלטולי גברא וחולשא דאורחא, אך נתיישבתי בדעתי "אז ווען אייזיק זינגט ונתנה תוקף קומען זיך צוזאם די פמליא של מעלה, און ביי ומלאכים יחפזון ציטערן די מלאכים באמת, נו איז דענטסמאל דבר בעתו ר"ה און יו"כ, אבער איצט ווען איך וועל מטריח זיין אין איין פראסטן וואכן טאג די פמליא של מעלה, און די מלאכים ווען ביי מיר זאגן ונתנה תוקף, זה אל זה ישאלו מה זה ועל מה זה הרעש והרעדה עתה, ויאמרו: אייזיק ברויך געלט, פארדעם זאגט ער ונתנה תוקף, ויאמרו המלאכים: אוי, רק בשביל מעות הטריח והרעיד אותנו כל כך, וגם אני אתבייש מפניהם, אז וועגן דריי הונדערט ריניש זאל איך מטריח זיין כל צבא מרום צו ציטערן פאר פחד, ע"כ חלילה לי מעשות כדבר הזה.

ויהי כנגן המנגן

היה ידוע בניגוניו הנפלאים בשפת אידיש ואונגאריש מלאים רגש שהוציאם מחול אל הקודש, שפעם הגיע לאזניו איך שרועה צאן אחד שר בחליל שלו הניגון הידוע של "וואלד וואלד ווי גרויס ביסטו, רויז רויז ווי ווייט ביסטו..." ונתן לו הרה"ק מקאלוב מטבע וביקש ממנו שישיר עוד הפעם ואח"כ זרק א"ע על הארץ והתחיל לנגן בלב מלא רגש בניגונו של הרועה את המלים "גלות גלות ווי גרויס ביסטו" ושוב ביקש מהרועה שישורר ניגונו אמנם כבר לא ידע לשוררו כי נשכח ממנו לגמרי, אז אמר למקורביו שניגון זה שוררו בני ישראל על נהרות בבל, ומספור שכאשר שמע הרה"ק מראפשיץ פעם ניגון זה נענה ואמר: בשעה שהרה"ק מקאליב משורר ניגון זה אז נעשה רעש בעולמות העליונים, וכיתות כיתות של מלאכי רחמים באים לקבל פני הרה"ק ר' לייב שרה"ס בהיכלו שבמרום והם משבחים אותו ואומרים: ברוך שנתן לנו את הנפש היקרה הזאת, כמו"כ נודעים שאר ניגוניו כמו "סאל א קאקאש מאר" אשר גם שמע מרועה וקנה אותו מאתו, וניגונים אלו נתפשטו בתפוצות ישראל גם נתחבבו על הרבה צדיקים ויספור שפע"א בליל שב"ק אצל הרה"ק מצאנז אחרי שכבר מזג את הכוס של קידוש התחיל לנגן הניגון גלות וכו' משך כמה שעות בדביקות נפלאה, כן ידוע

שרבותה"ק עצי התמרים היו רגילים לנגן ניגונים אלו, הקדושת יו"ט הי' רגיל לנגן בפורים את הניגון "סאל א קאקאש", וגם באידיש "קרייען טוט שוין דער האן", וקום פטירתו ניגן את הפסוק "אלי אלי למה עזבתנו" בניגון זה, כמו"כ ידוע שרביה"ק הי' רגיל הרבה פעמים לנגן לעצמו את הניגון "גלות גלות" בעת אמירת התורה בסעודת רעוא דרעווין, וגם בשבת בבוקר היה רגיל לזמר "שבת קודש" בניגון זה, וכן אצל מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע הי' נהוג לזמר את הניגון "סאל א קאקאש מאר" ביום הפורים.

ויגוע יצח"ק

נר אלוקים טרם יכבה כאשר כבר עמדו סביב מיטתו תלמידיו ובני ביתו, וציוה עליהם לאמר: הנני לבקש אותכם שלא יחרתו על המצבה כלום רק שני דברים בלבד, "היה יכול ללמוד את הדף, והיה ערליכער איד", כי כן העיד עליו אליהו הנביא זכור לטוב, וכוונתו היה שדרכו היה לצאת מפעם לפעם על פני השדה יחד עם ר' יעקב פיש זי"ע, פעם הגיע אליו איזה איש שחור, וביקש מר' אייזיק'ל אש להציל מקטרתו, ונענה לבקשתו, וכאשר הלך האיש הכה בדרך חיבה על כתיפו של ר' אייזיק'ל וקרא ואמר: בעטשולעט"ש זשיד"א (איש יהודי נאמן, ערליכער איד), וכאשר הלך לו, שאל ר' אייזיק'ל את ר' יעקב, האתה יודע מי הי', הלא זה היה אליהו הנביא ז"ל, ובדבריו אלו העיד עלי שאני ערליכער איד, בשנת השבעים לחייו עלתה נשמתו לגנזי מרומים עם צאת השבת ביום פטירתו של הרועה הנאמן משה רבינו ע"ה יום ז' אדר ב' שנת תקפ"א, ויבכו בני ישראל את השריפה והובא אל מערת קברו בעיר קאלוב באבל כבד ובבכי ומספד תמרורים.

תל תלפיות

ציונו הקדוש נעשתה לתל תלפיות שכל פיות אליה פונות, לשפוך שום צקון לחשם ולבקש על נפשם, בפרט ביומא דהילולא נקבצו ובאו אלפי אלפים מישראל להתפלל שמה, וגם צדיקי הדור כהרה"ק ר' אייזיק'ל מזידיטשוב זי"ע, הרה"ק מצאנז זי"ע, הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, הרה"ק ר' הערצקא מרצפערט זי"ע, ובכל שנה כשבא הרה"ק מראצפערט לציון הק' אמר שם כל ספר תהלים כמה שעות בבכיות נוראות, ופע"א כשבא היה שם דקות אחדות והלך לדרכו, וכששאלוהו על זה אמר כי בכל שנה כשאני בא אני אומר כל ספר תהלים בבכיה רבה עד שאני רואה שגם הרה"ק מקאליב בוכה על צרות בני ישראל, אבל היום כשבאתי ראיתי שהרה"ק מקאליב כבר בוכה על צרות בני ישראל.

גם הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע היה רגיל לבוא על ההילולא ומסופר שבימי הזעם בא על ז' אדר לקאליב ואמר בזה"ל "דא רעדט דעם צאנזער רב'ס אַ קינד, כלל ישראל דארף אַ ישועה", והלך משם, גם רביה"ק זי"ע הי' רגיל לנסוע לקאליב על ז' אדר, ופע"א אמר שאם יגמרו כל ספר תהלים על ציונו יפעלו כל הישועה, ואם חצי ספר תהלים יפעלו חצי ישועה, ולפלא לציין כי האהל הבנוי על קבר הוא צר ונמוך מאוד ועם כל זה נכנסו שמה בכל שנה המוני בני ישראל, וגם לא ניזק שם אדם מעולם.

ח' אדר

הגה"ק רבי אליהו הכהן זי"ע
בעל "שבט מוסר"

ואלה תולדות

נולד בערך בשנת ת' בהעיר ואם בישראל איזמיר, לאביו הגה"ק ר' אברהם שלמה זי"ע, שהי' איש קדוש מאוד ובנו השבט מוסר מרבה להביא ממנו עובדות וגדלות בספריו, כבר במעלליו יתנכר נער שהולך הוא בדרכי אביו בכל מידותיו, רבו המובהק הי' הג"מ ר' בנימין מלמד מגדולי רבני איזמיר, עיין בספרו מדרש אליהו דרוש ראשון "שדרשתי על פטירת רבי ומורי, החכם השלם, הדיין המצויין, כמוהר"ר בנימין מלמד זצ"ל", עכ"ל, ר' בנימין מוזכר בשם הגדולים (חלק גדולים – מערכת ב אות כא) כל ימיו הי' יושב בעיר איזמיר והי' שם מהרבנים הגדולים שבעיר, ושם הי' יושב על התורה ועל העבודה, התרחק מכל עניני העולם הזה, הרבה בתעניות וסיגופים, ועלה ונתעלה ונתקדש בקרב עם סגולה, והחזיקו אותו לאיש קדוש מאד.

רך כקנה

הי' רך כקנה והי' נפשו נמוס בראותו עני, את כל חנו חילק לעניים, והי' הולך לקבץ צדקה לעניים, עד שקראו לו אפוטרופוס של העניים, וז"ל ספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת א אות קסו) ...והי' אפוטרופוס גדול לעניים שהיה הולך וקובץ על יד על יד מהגבירים ומחלק לעניים. עכ"ל, וחיבר ספר מיוחד על עניני צדקה וקראו בשם "מעיל צדקה", וקיבץ בתוכה על הנמצא במקרא ובתלמוד, במדרש ובזוהר ובספרי המדבר בענין הצדקה, אף הי' מדבר על לב הנדכאים והאומללים ומעודד אותם, ומעשה הי' שע"י דברי עידוד שלו הציל בן אדם אחד מאיבוד עצמו לדעת כמו שמספר הוא בעצמו בספרו מעיל צדקה (ק"ג) וז"ל: אמר המחבר, ובדידי הוי עובדא באדם דואג מתוך דוחקו, שהי' כוונתו לאבד עצמו לדעת, ויקר מקרה שדבר עמי מצערו, והרביתי עליו בדברי פיוסים ונחמות, ואחר ימים גילה לי את לבו, שאלולי שפגע בי ונחמתיו בדברים, הי' בדעתו לאבד עצמו.

קשה כארז

אולם כשם שהי' רך כקנה הי' קשה כארז כשהדבר הי' נוגע לכבוד התורה ולומדיה, אז הי' מקנא קנאת ה' צבאות, ולא הי' מוכן לוותר בשום פנים ואופן, והי' מוכן אפ' לנקם במבזי תלמידי חכמים, ועיין בספרו "מדרש אליהו", וז"ל: ואני הכותב אירע לי שפעם אחד ביום שבת קודש דרשתי על ענין רע שעשו כמה אנשים דברים נגד התורה, שעשו הסכמה שלא יתנו צדקה לעניים בכל שבוע, רק מחודש לחודש, מסיבת עול המסים שנכבד עליהם, והרבתי להם בדברים באומרי להם שהמעשה הזה הוא נגד התורה... וקם כנגדי איש רע ובליעל, יחמ שמו וזכרו, ופער פיו כגמל וקלל לכל תלמידי חכמים ואמר, שכל דבריהם הם דברים שבודים מלבם ודורשים כפי רצונם... והעומדים שם... לא מיחו מכל דבריו, מסיבת שהי' עשיר, אוי

להם ועל נפשם... ואני הכותב לא שמעתי הדברים, רק העידו עליו עדים נאמנים, שחי השם הייתי מכה אותו עד מות, שלבי כלב הארי ללבוש בגדי נקם על כבוד התורה ולומדיה.

רבים השיב מעון

הי' בעל דרשן ומוכיח גדול וע"י דרשותיו הנלהבות שיצא מקרב לבו הטהור, הי' משפיע על שומעיו שדבריו הי' עושים פירות, וז"ל ספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת א אות קסו) ... ורבים השיב מעון בדרשותיו ותוכחותיו ומתק לשנו. וכבר בא לו אדם מישראל בביתו יום ש"ק אחר הדרוש ונשק ידיו ואמר לו ידיע להוי להרב כי הוא היה מוכן לעשות עבירה והיום הזה בשמעי דרוש האדון חזרתי בי ונפקחו עיני. עכ"ל, וכמו שהעיד בעצמו בספר שבט מוסר פרק כז וז"ל: שמח לבי ויגל כבודי לפני בוראי, שפעם אחת הרבתי דברי מוסר ברבים ביום השבת קודש בשעת הדרש, והי' שם איש אחד שהי' מוכן לעשות במוצאי שב"ק עבירה חמירה, וכשמעו דברי המוסר ברבוי ומלות שונות נשבע ליצרו ופירש, ובליל מוצאי שבת בא להחזיק לי טובה, וסיפר לי הענין והודה ולא בוש, עכ"ל, גם הרבה לדבר ולהוכיח את בית יעקב אלו הנשים על דרכי צניעות וז"ל בספר שבט מוסר פרק כז: ואני כמה פעמים עשיתי תגר עם נשים היושבות בפתח החצרים לרוח היום, וכל עובר ושב מסתכל בהן כתאות יצרו, וכמה רעות נמשכות מזה.

פועל ישועות

הי' מפורסם לאיש קדוש ובעל מופת, היו פונים אליו בבקשות שונות, כמו כן ידוע ומפורם הי' לגרש רוחות רעות מבני אדם, כמו שהוא בעצמו מספר בספרו "מנחת אליהו" על רוח אחד שנכנס באשה בחודש אב בשנת התמ"ח ליצירה, והוא גרשו מתוכה, וכן על שני רוחות שנכנסו בבחור אחד ובאחותו הילדה בת שש שנים, ואף אותם גרש, ועיין בספרו "מדרש תלפיות ענף 'גלגולים' וז"ל: הן כל ראתה עיני מכמה רוחות הנכנסים בגוף האדם ודברתי עמהם, וסיפרו לי מהמים הזדונים מרים ומארדים שעברו עליהם בהיותם פורחים באויר, ודברים תמוהים מענין עונשם וממה שראו בעולם בעת פריחתם בתוך חלל העולם... וכאלה מדברים אלו, אין כאן מקומו להעלותם על הספר בדיו... ומה גם שכמה דברים מאלו כתבתי בחבורים אחרים, אך לא אחשוך פי מלספר דבר תימה שראיתי ברוח אחד, שהכרחתי לו בחרמות לצאת, ומה עשה לקיים החרם, יצא מן הגוף ונכנס בתוך השערות שבראש, וקמו השערות מאמצע הראש ויצאו ממחיצת שאר השערות שבסביב הראש, ונעשה השערות קשים כמו מחטים של ברזל, וצויתי להסתפר השערות בתער חדה, וכשהי' מגיע התער אצל השערות היו נוטים השערות לצד התער ודוחים אותה, עד שבחוזק גדול גילחו השערות, ועלה מהם הבל דק מאד, והלך לו דרך שם, עדיין לא נראה כזאת ולא נשמע כמוהו, עכ"ל.

ובא השמש

זכה להגיע לזקנה מופלגת ונפטר זקן ושבע ימים ביום ח' אדר שני שנת תפ"ט, ונטמן בעיר מולדתו איזמיר וזה אשר חקוק על מצבת קבורתו: הנה מקום ארון והלוחות, הוא המקום אשר גנז יאשיהו, גם השביע בצחצחות, נפש עם אל אשר יקראו, שבט מוסר ותוכחות, במבועי מים חיים יתחטאו, ולשונו תדבר צחות, אשר מפיו רבים נרפאו, בו יחסו נאנחות, עניים מרודים טרף נשאו, ובזרועו יקבץ נדחות, וממעון קדשו יגבהו, יבכו בכה באנחות, עניי עם בכף ימחאו, ועל כל ראש יקרחו קרחות, כי יד ה' היתה אל אליהו, כי נפקד ממנו הדרת אליהו החכם הש' הדין המצויין הרב מר קשישא הלא הוא הכהן הגדול כמוה"ר אליהו הכהן ז"ל, והיתה מנחותו כבוד ח' ימים לח' אדר שנת תפ"ו. והספד גדול בכל מקום מגיע שמועת פטירתו ועד בירושלים שגם שם נספד כהלכה כעדותו של החיד"א בשה"ג (חלק גדולים – מערכת א אות קסו) ...והיתה מנוחתו בשנת תפ"ט. ואל שמועה כי באה דרש מורנו הרב מהר"א יצחקי הנזכר בהספדו בתוכחי ירושלים עה"ק תוב"ב.

מורשתו הרוחנית

מורשת רוחנית גדולה השאיר אחריו קרוב לארבעים חיבורים וז"ל שה"ג: חיבר יותר משלשים חבורים מספר הסמוך לארבעים. ונדפסו איזה ספרים מחבוריו והם שבט מוסר. מדרש תלפיות ח"א. מעיל צדקה. מדרש אליהו. אגרת אליהו. עכ"ל, בחתימת ספרו שבט מוסר וכן בהקדמת ספרו מדרש תלפיות מונה הוא את ספריו, אולם ביותר נקבל ונפוץ בקרב ישראל הוא הספר "שבט מוסר", כשמו כן הוא להכניע נפש החוטא למען ישוב ורחם עליו בוראו כרוב חסדיו, וחלקו לנ"ב פרקים כמספר שמו אליהו, כדבריו בהקדמה להספר וז"ל: ותמצא בספר הזה ב"ן פרקים כמספר שמי אליהו, עכ"ל, הספר כבר נדפס בחייו, ונתחבב מאוד על בני ישראל הלומדים מתוכה עד שמאז כבר נדפס יותר מששים פעמים וביניהם הי' כמה פעמים שנדפסו בתרגום לאידיש, וללאדינו, ולערבית, הספר נתקבל בכל תפוצות ישראל בין אצל החסידים ובין אצל המתנגדים הבעלי מוסר, במדינת ליטא היו מגידים שנקראו בשם "בעלי השבט מוסר", על שם שהיו דורשים מתוך הספר הזה בבתי כנסתיות ובבתי מדרשות בשעה שבין מנחה למערב, עיין בספר חוקי חיים להגה"צ ר' חיים צבי וינקלער זצ"ל וז"ל: שמעתי בשם הגה"צ ר' הלל ליבטנשטיין [מקאלאמיי] שאמר... על עצמו בזה הלשון: דער שבט מוסר האט מיך פאר אַ איד געמאכט.

סיפר הגה"ק ר' חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע, פ"א ישב הגה"ק הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע והתפלא על דברי הרמ"א (יו"ד סי' רמג סעיף ב) שאין ת"ח בזמן הזה, אמר בלבו: היתכן שרבותי הגדולים, החוזה מלובלין והיהודי הקדוש זי"ע, שהסתופפתי בצל קדשם, לא היו בגדר ת"ח, והנה נכנסה פתאום לחדרו בתו הקטנה של הרה"ק ר' ירחמיאל בן היהודי הקדוש זי"ע, ומסרה לו ספר "שבט מוסר" ובו כפל בדף אחד, לסימן שעליו לעיין שם, פתח את הספר בדף המקופל ומצא בו את הדברים האלה: ונחזור למעלת התורה ונדבר בחכמת החכמים שנגלה להם תעלומות חכמה ויודעים ומכירים בכל מה שברא הקב"ה בעולמו ובקיאים בכול, ולא מבעיא חכמי התלמוד שגדלה מעלתם ממלאכי השרת, אלא אפילו החכמים שבכל דור ודור, עכ"ל, מיד נחה דעתו ושמח בלבו שאף השבט מוסר סבור שיש חכמים בכל דור ודור, אך לפלא הי' בעיניו הדבר, איך

הרגיש הרה"ק ר' ירחמיאל את מבוכת רעיונתיו עד אשר שלח לו ע"י בתו את הספר ואף ציין לו את המקום ההוא, כעבור ימים אחדים נזדמנו שניהם למקום אחד, שאל הרבי ר' בונם את ר' ירחמיאל, מה ראה פתאום לשלוח לו את הספר, התפלא ר' ירחמיאל על השאלה ואמר: איני יודע מה אתה סח, וכי אני שלחתי לך את הספר, הביאו את הילדה ואמרה: איש זקן נתן לי את הספר וציוה עלי לילך ולמסור אותו לידי הרבי ר' בונם, אז אמר הרבי ר' בונם: שמע מינה שאליהו הנביא נתן את הספר בידה, אולם מהיכן ה' לאליהו ספר שבט מוסר, הלא בודאי לא לקח משל אחרים, "שמע מינה שהשבט מוסר הזה מן השמים הוא", וסיים ר' העניך אני בעצמי ראיתי בעיני שבט מוסר זה ולמדתי בו.

י' אדר

הגה"ק ר' יוסף ברוך עפשטיין זי"ע
"דער גוטער יוד פון ניישטאט"

וזרח השמש

נולד לאביו מרן הגה"ק בעל מאור ושמש זי"ע בשנת תקנ"ב לפ"ק.

זכה להסתופף בצלא דמהימנותא של הרבה מצדיקי דורו וגם מדור הקודם זכה לבקר ביחד עם אביו שגם ה' דרכו בק' לבקר בהיכלם של צדיקי הדור, ביניהם ה' הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע ואצל הרבי ר' הערש זי"ע אצל הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, על נסיעתו זו מסופר עובדא נפלאה, פ"א כשנסע עם אביו ועם אחיו הרה"ק ר' אהרן מקראקא זי"ע לאפטא, נלוה אליהם הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע, ביום שישי בבוקר כאשר היו ביער נשבר אופן אחד של העגלה, ולא מצאו בעל מלאכה שיתקן את האופן, בלית ברירה השכירו שתי עגלות קטנות באחד נסע הרה"ק בעל מאור ושמש עם רבי דוד, ובהשני נסעו שנים הבנים הגוטער יוד ור' אהרן, שתי העגלות יצאו לדרך אולם מיד הרגישו שהשמש נוטה לערוב, בעוברם דרך כפר אחד יצאה אשה אחת וטענה אתם "יהודים היכן אתם נוסעים, הלא השמש נוטה לערוב והשבת נכנסת", לשמע הדברים אלו נצטוו שני הבנים לכסות את ראשיהם במלבושם, לא עברה אלא שעה מועטת והם הגיעו לאפטא, עד שהספיקו אף לטבול במקוה, בבואם לבית המדרש אמר להם בעל "אוהב ישראל" הלא חכיתי לכם עם תפלת הודו, ומיד פתח ואמר הודו, וכך זכו לקפיצת הדרך, כמו"כ ביקר הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר, הרה"ק ר' נתן דוד משידלובצא, הרה"ק ר' דוב בער מראדישיץ, הרה"ק ר' חיים יחיאל ממוגלניצא, הרה"ק ר' אלעזר מקאזשניץ, הרה"ק ר' משה מלעלוב, הרה"ק ר' מאיר מפרמישלאן שקראוהו לעלות לתורה כלוי באמרו "אתה לוי אמיתי", והי' נימנה בין תלמידיו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, והסתופף בצל הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע בעל מחבר "זרע קודש", אחד פטירתו נסע להסתופף בצלם של חבריו ה"ה הרה"ק מצאנז ואצל הרה"ק בעל תפארת שלמה זי"ע.

בשפתי צדיקים

גדולי דורו העריכו אותו ביותר, ומי לנו גדול מבעל דברי חיים זי"ע המכתיר אותו בתשובותיו (ח"ב או"ח ס' ב') "הרב הגדול החסיד הצדיק בוצינא קדישא מקהלת עיר חדש",הגוטער יוד הי' דרכו לומר הרבה תהלים. פ"א אמר הרה"ק מצאנז בעת שעשה סיום הש"ס שבשמים היא יותר חשוב את התהלים של הרה"ק הגוטער יוד מתורתו, ואף ביקש הרה"ק מצאנז שיעשו חילופין הוא יתן לו זכות תורתו והוא יתן לו זכותו של התהלים, אבל הגוטער יוד לא רצה, אנו מוציאם במכתביו של הרה"ק בעל תפארת שלמה במכתב אחד שמזמינו לחתונת בנו מהתוארים אנו למדים כמה החשיבו, וכך מתארהו: רב שלומים מבורא עולמים, לכבוד ידיד נפשי הרב המאור הגדול, נר ישראל וקדושו, פאר הדור, ראש כל בני הגולה, בוצינא קדישא וכו' עמוד הימני, פטיש החזק, בנן של קדושים, זית רענן, כבוד קדושת תפארתו מו"ה יוסף ברוך הלוי נ"י ויופיע לנצח... .

הצנע לכת

ידוע שעבודתו בק' הי' מוסתר ומופלא מאוד לבל יודע מגדלותו, השכיל להצניע גדולתו הרוחנית, לפי המסופר הי' מתהלך בשווקים ובירידים, בדמות איכר פשוט וסחר באווזים ובתרנגולות, אולם הבאים בסוד קדושים השכילו לעמוד על טיבו, הרה"ק ר' יחיאל משה מקאשזניץ זי"ע בן הרה"ק ר' אלעזר מקאזשניץ זי"ע הי' משבח את אביו ר' אלעזר הנ"ל כך הי' אומר: הכל יודעין שהרה"ק רבי יוסעלע זצ"ל הנקרא ה'גוטער יוד מניישטאט, הי' צדיק נסתר מאד כפי הנהגותיו, שקודם התפלה נהג ללכת אל בית המבשלים לראות אם התבשילין נתבשלו יפה, וכן למשמש את העופות אם הם שמנים מאד, וגם שאר ענינים פשוטים וכו', והיו הכל יודעים שיש בזה סודות, כי כולם היו אוחזים אותו לרבי גדול וצדיק וקדוש מאוד ומן הסתם יש לו בהנהגותיו סודות גדולים, אבל אבי הי' יושב ולומד כל היום, ומי שלא הכיר אותו כל כך, הי' חושב שאינו יושב בטל רק עוסק בתורה ותפלה, אבל מי שהי' מכיר אותו יותר הי' מרגיש שהוא צופן את עצמו עם התורה כמו שהרה"ק ר' יוסעלע הי' צופן את עצמו במה שהי' ממשמש קודם התפלה את העוף אם הוא שמן שתהי' לו סעודה טובה.

גדלותו בתורה

נכדו של הגוטער יוד הרה"ק מכענטשין זי"ע מאד חרה כששמע מדברים שזקינו הגוטער יוד לא הי' יכול ללמוד, וסיפר שפ"א הי' הרה"ק מצאנז בניישטאט עם הגה"צ ר' יודל קאמינער ז"ל, והתווכחו בבית המדרש בהבנת פשט באיזה תוס', בתוך הדברים נכנס הגוטער יוד וראה שמפלפלים בדברי תורה אמר להם זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, אמר לו הרה"ק מצאנז אין מתפללין אלא מתוך הלכה פסוקה וכיון שאינו יודע הפשט אינו יכול להתפלל, אמר לו הגוטער יוד, נא... פי' שיראה לו איפה מוקשה, הראה לו הרה"ק מצאנז את התוס', אמר הגוטער יוד "אונז לערנען מיר קודם גמרא און נאך דעם רש"י און נאך דעם תוס' ", והתחיל ללמוד גמ' ואחר כך הרש"י ובאמצע לימודו את הרש"י קפץ הרה"ק מצאנז שכבר נתחוור לו התוס', אחד כך

כשהלך הגוטער יוד משם שאל ר׳ יודל הנ״ל את הרה״ק מצאנז למה שאלתם את הגוטער יוד הלא הי׳ יכול להשאר באמצע הענין, אמר לו הרה״ק מצאנז, איתא שתורה ותפלה בלא דחילו ורחימו לא פרחית לעילא, ווי וויר לערנט דען תורה לשמה, על כן כמו שכל תפלותיו באים אצל הגוטער יוד ומעלה אותם דהוא צדיק הדור, כמו כן באים אליו כל התורות שיעלה אותם ״און ער איז זיי מעלה למעלה״.

רבן של חסידים

עשרות בשנים הסתיר את מדרגותיו ואף שרבים היו באים בהיכלו סירב לנהל עדה עם חסידים, והמשיך לעבוד את בוראו בדרכו המופלאה בעיר ניישטאט מקום מגוריו של אביו לפני קראקא, ואף נסע לחבירו הרה״ק מצאנז להסתופף בצלו, אף כי לא נתן לו פתקא, דאחר הסתלקותו של הרה״ק החוזה מלובלין לא רצה ליתן פקתא לשום צדיק, עד אשר הרה״ק מצאנז זי״ע הפליג מאד בגדלותו ואז החלו לנהור אליו אלפי חסידים, וביחוד המוני העם דלים ועניים, והוא עודד אותם בגשמיות והדריך אותם ברוחניות, ואהבתו לכל יהודי בערה בו מאד, וכשנכנס לשולחנו הטהור בליל שב״ק אמר לחסידיו ״גוט שבת טייערע יודן״ ועל כן נודע שמו לדורות בשם ״דער גוטער יוד״, גם צדיקי דורו היו באים אצלו, הרה״ק מצאנז הי׳ בניישטאדט ג׳ פעמים, וכשהי׳ בניישטאט הי׳ נותן פתקא להגיטער יוד, סיפר הרה״ק מכענטשין זצ״ל שכשלקח הגוטער יוד את הפקתא של הרה״ק מצאנז לקח את הלולקא בפיו והרה״ק מצאנז כפף עצמו להדליק את הלולקא, והגיטער יוד לא הגיב כלום אלא עסק בעבודתו.

פועל ישועות

הי׳ מפורסם מאד לפועל ישועות גדול, פ״א הורע מזלו של אחד מחסידיו שהי׳ סוחר גדול ונעשה בעל חוב גדול, ובא לפני רבו ושפך לפניו את מצבו הדחוק, אמר לו קודם כל לא יתן להבעלי חובות את הרווחים של המסחר, כשבא לביתו ולא רצה לתת את הרווחים, התחילו הבעלי חובות לגבות את הקרן שלהם, וכך נשאר בעירום ובחוסר, לאותו סוחר הי׳ לו חבר נאמן ג״כ סוחר שעסק עמו במסחר והרבה פעמים נתן לו סחורה בהקפה לזמן מרובה, חשב שעכשיו ילך אצלו וילוה ממנו סחורה כדי לסחור, אבל אותו סוחר לא רצה בשום אופן לתת לו סחורה בהקפה, נסע עוד פעם אצל רבו וסיפר לו את המעשה שהי׳ לו עם אותו סוחר, נטל את ה״לולקא״ והתחיל לעלות עשן עד שנתמלא כל הבית מלא עשן, אח״כ נתן ידו להסוחר וברכו ופטרו לשלום, הסוחר חזר לביתו, וחבר שלו שלח אחריו שיבוא אצלו כיון שרוצה ללוות לו סחורה, ובא לפניו וקיבל אותו בסבר פנים יפות ואמר לו שיתן לו סחורה כמה שרוצה, שאלו הסוחר היורד, מתחלה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר למה שינה את דעתו ורוצה ללות אותו, אז סיפר לו הסוחר כשאתה היית אצל רבינו חלמתי שגם אני נסעתי אצל הרבי על יו״ט, והי׳ שם קהל גדול של חסידים, ורבינו נתן שלום לכל אחד, רק לי לא רצה לתת שלום, התחלתי לבכות למה אגרע למה הרבי לא רוצה לתת לי שלום, ענה לי רבינו, אני יתן לך שלום כשיש לך לב אבן כזאת, לא לא, רק אם תבטיח לי שתתן סחורה להסוחר בהקפה כמה שירצה אז אתן לך שלום, הבטחתי לרבינו, ועכשיו אני רוצה לקיים את הבטחתי שהבטחתי לרבינו.

פ״א נסע עם הרה״ק מצאנז על עגלה ומחוץ מעגלה הי׳ עץ בולט שהילדים היו דרכם לקפוץ עליו, וילד אחד קפץ על העץ, אמר הרה״ק מצאנז להגוטער יוד שיברך את הילד שיהי׳ לו בנים, אחר שנים הרבה הבינו את כוונתו של הרה״ק מצאנז, שהילד הזה הי׳ הרבה צער גידול בנים עד שנתברך עם ״זרע של קיימא״ ע״י ברכתו של הרה״ק ה״גוטער יוד״.

ג׳ פלאים

הגוטער יוד הי׳ מספר ג׳ פלאים אשר הי׳ לו, פלא א׳, שאביו ברכו שבכל פעם שיצטרך למעות יושיט ידו לכיסו וימצא שם כסף כמה שצריך, ואף פעם לא השתמש בברכה זו, רק פעם אחת הזדמן אליו אורח הגון והי׳ שעתו דחוקה לו, אז התיר לעצמו לדבר מצוה זו להשתמש עם הסגולה והושיט ידו לכיסו ומצא שם כסף, פלא הב׳, שבתשעה באב שבשנה שנסתלק הרה״ק ה״חוזה מלובלין״ הי׳ בעיר רחוק מאד מעיר לובלין, ומצא שם גוי אחד ואמר לו הגוי בלשון פוליש ״ראבין איז לובליניא אמאר״ (דהיינו שהרב מלובלין נסתלק), פלא הג׳ שבכל עש״ק מזדמן לפניו ״לאקס״ (מין דג) לכבוד שב״ק.

פ״א הי׳ אצל הרה״ק מדיזקוב זי״ע שאלו הרה״ק מדיזקוב שמעתי שלאביכם הי׳ סגולה שבכל פעם שמכניס ידו לתוך כיסו מצא שם כסף האם אצלכם גם איכא הסגולה, ענה ״איך וויל עס זאל ביי מיר אזוי זיין... (נראה שלא רצה לגלות את זה, הכ׳) שוב שאלו שמעתי שגוי אחד גילה להוד קדושתו מפטירתו של הרה״ק מלובלין זי״ע האם הדבר נכון, ענה, הייתי בתשעה באב עם סחורה באותו עיר, אחר הקינות כשהלכתי לאכסניתי, נכנס אלי גוי אחד לעשן את ה״לולקא״, ואמר לי על לשון של פולין ״ראבין איז לובלינא אמאר״, עוד שאל אותו האם נכון שמזדמן לה״ק ״לאקס״ על כל שבת ושבת, השיב: עד עכשיו הי׳ כך אקוה שגם הלאה יהי׳ כך, ובאותו שב״ק הי׳ מחסור בדגים בדזיקוב, שלח הרה״ק מדזיקוב לשאול את פיו, אם בשב״ק זו גם יהי׳ כך ענה בעזרת ה׳, ולמעשה עבר כל יום השישי ולא הגיע דגים, והרה״ק הי׳ שולח אליו כסדר שליחים אם כבר הגיע אליו הלאקס, והוא ענה ״עס וועט זיכער זיין״, כשהי׳ כבר זמן הדלקת הנרות הגיעו חסידים מעיר אחרת והביאו עמם ״לאקס״ מבושל, והי׳ לפלא.

ובא השמש

בסוף ימיו ביקש לעלות לארץ ישראל ואף הציע את הדבר לפני בעל דברי חיים, אבל הלה הניא אותו מכך, בטענה שעליו להמשיך בניהול עדתו ובהדרכת בניו ובני עדתו, ר׳ יוסף ברוך טען הלא גם רבו הרה״ק רבי משה מלעלוב עלה לארץ ישראל באחרית ימיו, השיב לו הדברי חיים, שלוש שנים לפני פטירתו כבר לא הי׳ ר׳ משה בעולם הזה, ולא הי׳ יכול לסבול את אוירה של חוצה לארץ, לפי המסופר אף יצא בדרכו לארץ ישראל והגיע לקראקא, שם השתטח על ציון אביו להפרד ממנו, אבל לפתע הודיע באותו מעמד שהוא חוזר על עקבותיו, לימים נודע כי הספינה שהי׳ אמור להפליג בה, טבעה בים על אנשיה, ויהי הדבר לנס, ביום י׳ אדר ראשון שנת תרכ״ז נסתלק לגנזי מרומים, ומנוחתו כבוד בעיר ניישטאדט.

דבר בעתו

לקט מדברי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, מגדל קדושת היום וסגולתו

אמרתי על מאמר חז"ל כשנכנס אדר מרבין בשמחה כו' כי לכל דבר נותנין שלשים יום זמן ב"ד, וכבר אמרו חז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, בשביל זה שלשים יום קודם ר"ח ניסן מרבין כל דבר המגיע תענוג להשכינה הקדושה, כמ"ש בזה"ק ע"פ כי בשמחה תצאו.

(אור פני משה)

◆◆◆

אמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע אשר אם בני ישראל איחרו מצד איזה עיכוב מלעשות תשובה בחודש אלול יוכלו לשוב בחודש אדר ויקובל תשובתם ברחמים וברצון כמו באלול, ובזה פירש הרה"ק ר' שלום מקאמינקא זצ"ל הפסוק "לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמיים", לולא אותיות אלול, אם התמהמה מלעשות תשובה באלול, אזי "עתה שבנו זה פעמיים" שאפשר לשוב בחודש אדר דהוא חודש הי"ב (כמספר "זה"), פעמיים, דלפעמים הוא פעמיים, היינו כשנתעברה השנה, ע"כ דבריהם הק'.

(אהבת ישראל)

◆◆◆

בשבת הסמוכה לאדר אמר הרה"ק רבי אברהם דוב מאוריטש זי"ע בסעודת שחרית, שבעת שאמר קדושת כתר, בפסוק "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית" אמר לפרשו על פי מה ששמע מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שאמר הפירוש בדברי הגמ' (ר"ה יא.) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, שלאו דווקא ניסן, כי יכול להיות הגאולה בחודש אדר, רק שהגאולה תהיה בבחינת "ניסן", ועפ"י הקדמתו נראה לפרש הפסוק: "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית" כי חודש אדר הוא אחרית לחדשי השנה, וחודש ניסן הוא ראשון לחדשי השנה, וזהו פי' הפסוק הן גאלתי אתכם "אחרית", ר"ל שאוכל לגאול אתכם בחודש אדר שהוא אחרית לחדשים, "כראשית" ר"ל בבחינת ניסן שהוא ראשון לחדשים, והקב"ה ימהר לגאלינו בחודש זו וישלח לנו משיח צדקינו אכי"ר.

(בת עין)

◆◆◆

הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, הרוצה שיתקבלו תפילותיו יטע בהן אדר, פי' יתפלל ע"ז בר"ח אדר אז יפלה את תפלתו שנאמר אדיר במרום הוא תפלה העומד ברומו של עולם ה' נעשה רחמים ויקחו לי תרומה, התפלות הנקרא תרומה שעומדים ברומו של עולם יקובלו.

(דברי אמת)

◆◆◆

באדר יש כח גדול לבנ"י שאפי' בהבל פיהם בלבד ימתקו כל דינין והגבורות שלא ישלטו בעולם כלל.

(מאור ושמש)

◆◆◆

בשם רבו הק' ז"ל פירש מה שאמרו חז"ל משנכנס אדר מרבין שפע לבנ"י ע"י שמחה, ומשנכנס אב מתמעטין שונאי ישראל ג"כ ע"י שמחה, ולא שיהיה ח"ו בעצבות ומרה שחורה, כי העצבות ר"ל מבטלת העבדות.

(תורת שמעון)

◆◆◆

שמעתי ממורי ז"ל (הייטב לב) שעיקר ושורש עבודת האיש הישראלי היא השמחה, והשמחה היא רפואה לגוף ולנפש, בחינת "אדר" כמאחז"ל (ביצה ט"ו) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר רוצה לומר נכסיו, קניני הגוף וקניני הנפש, אם רוצה שיתקיימו יטע בהם אדר, רצה לומר בחינת חודש אדר שמרבין בשמחה, (תענית כ"ט) וכמו שכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב.

(הין צדק)

שבת פרשת תרומה
שבת הפסקה

בשב"ק פרשת תרומה ע"פ רוב השנים הוא שבת הפסקה בין פרשת שקלים לפרשת זכור, וי"ל דהנה ענין השקל הוא שהאדם צריך להיות שוקל תמיד מעשיו כמה פעמים הפסיק בעבודת השי"ת, ויכיר מיעוט ערכו, ואז יוכל לבוא לפר' זכור, שהוא מחיית "עמלק" - שגימטריא ר"ם (רומז לגאוה) שידע שפלות עצמו שלא עשה עדיין כלום, וע"ז יוכל ליזכות לקץ הגאולה, כי כשתקח מספר "עמלק" - שהוא "רם" ממספר "שקל" נשאר "קץ", וזהו שרמזו חז"ל מה היו ההפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה, שעל ידי שמתבונן בהפסקה של פרשת שקלים לפרשת זכור כנ"ל הוא מקרב קץ הגאולה, ואז נותן "ריוח למשה" שיהיה הגואל לעתיד. (צמח צדיק)

◆◆◆

טעם למה הוא אחר שבת שקלים הפסקה, כי מחצית השקל הכוונה להשברת הנפש כנ"ל, ובאם רואה אדם בעצמו שנפשו נשבר אל יחשוב שהוא "גאָר פארטיג", רק יהיה אצלו כאילו לא עשה עוד עד עכשיו כלום, היינו הפסקה כמו שמתחיל עתה לעשות. (חשבה לטובה)

פנימי תלת בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה בשמחת שבע ברכות של נכדת הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א

החתן בן בנו הר"ר **שלמה בערקאוויטש** שליט"א

עב"ג הכלה בת הרה"ג ר' **יעקב וויים** שליט"א, מח"ס נאות יעקב ומרבני קהלתינו הק' מאנסי

יום ד' פרשת תצוה תשפ"ה לפ"ק

רבינו פנה לזקינו של הכלה הרה"ג ר' דוד יואל וויים שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו, מח"ס מגדים חדשים:

ווען זענט איר געקומען?

הגרד"י: די וואך מאנטאג, צו די חתונה.

רבינו: און ווילאנג בלייבט איר דאהי?

הגרד"י: ביז נאך שבת שבע ברכות.

רבינו: הייסט דאם אז אויפ פורים ווערט איר שוין זיין צוריק. מ'וועט האלטן א ירושלימער פורים.

דומ"ץ קרית יואל: ס'איז דאך היי יאר א פורים המשולש אין ירושלים, זונטאג מאכט מען דארט די סעודה.

ושאל הדומ"ץ: ס'איז נישטא די ליטווישע וואם זענען מקפיד צו מאכן א סעודת פורים אויך אום שבת, דער מגן אברהם (סי' תרפ"ח) ברענגט אזא שיטה?

רבינו: ווי דער מהר"ל חביב?[1]

דומ"ץ קרית יואל: יא, כ'האב געהערט אז ס'איז דא וואם זענען מקפיד.

הגרד"י: יא, ס'איז דא וואם פירן זיך צו מאכן אלעם אין אלע דריי טעג. אפילו משלוח מנות אויך שבת.[2]

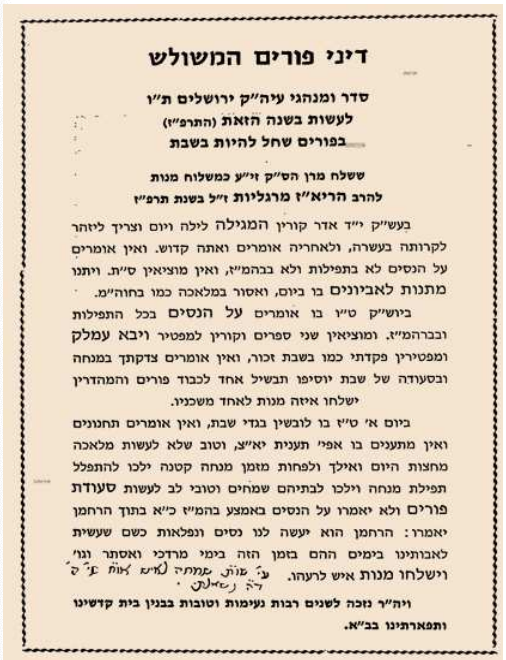
1 עי' שם בדברי המג"א (סי' תרצ"ה סק"י), וז"ל: ור"ל חביב האריך בראיות שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעודה עכ"ל.

והיינו שיטת המהרלב"ח שחולק וס"ל דזמן הסעודה ומשלוח המנות הם בשבת, ומדייק כן בבבלי (מגילה ל' ע"א), וצ"ל שהבבלי חולק על הירושלמי (פ"ק ה"ד), והלכה כהבבלי עיי"ש, אך האחרונים פסקו כדברי הירושלמי דזמנה ביום א' (ועי' מה שכ' הפר"ח) והמהרלב"ח יחיד בדעה זו.

והמור וקציעה (שם) סבר דאפי' להשיטות שאין עושין סעודת פורים בשבת, אבל אפי' לשיטתם יש לשלוח ממשלוח מנות בשבת, עיי"ש. וכן נהג הסכא קדישא מהרש"א אלפאנדרי ז"ל להלכה למעשה וכן כ' בשנת תרפ"ז להגאון מהרי"ח זאעענפעלד שהמדרין ישלחו מנות בשבת לשכניהם, עיי"ש.

ועיי' בחזון איש (סי' קנ"ה) שאין לשלוח מנות בשבת משום גזירה דרבה שמא יעבירנו, עיי"ש.

2 וכן נהג הסכא קדישא מהרש"א אלפאנדרי ז"ל להלכה למעשה וכן כ' בשנת תרפ"ז להגאון ריא"ז מרגליות ז"ל שהמהדרין ישלחו מנות בשבת לשכניהם, עיי"ש. [עיין העתק]

דיני פורים המשולש

סדר ומנהגי עיה"ק ירושלים ת"ו
לעשות בשנה הזאת (התרפ"ז)
בפורים שחל להיות בשבת

ששלח מרן הס"ק זי"ע כמשלוח מנות
להרב הריא"ז מרגליות ז"ל בשנת תרפ"ז

בעש"ק י"ד אדר קורין המגילה לילה ויום וצריך ליזהר לקרותה בעשרה, ולאחריה אומרים ואתה קדוש. ואין אומרים על הנסים לא בתפילות ולא בבהמ"ז, ואין מוציאין ס"ת. ויתנו מתנות לאביונים בו ביום, ואסור במלאכה כמו בחוה"מ.

ביוש"ק ט"ו בו אומרים **על הנסים** בכל התפילות ובברהמ"ז. ומוציאין שני ספרים וקורין למפטיר ויבא עמלק ומפטירין פקדתי כמו בשבת זכור, ואין אומרים צדקתך במנחה ובסעודה של שבת יוסיפו ובשיל אחד לכבוד פורים והמהדרין ישלחו איזה מנות לאחד משכניו.

ביום א' ט"ז בו לובשין בגדי שבת, ואין אומרים תחנונים ואין מתענים בו אפי' תענית יא"צ, וטוב שלא לעשות מלאכה מחצות היום ואילך ולפחות מזמן מנחה קטנה ילכו להתפלל תפילת מנחה וילכו לבתיהם שמחים וטובי לב לעשות **סעודת פורים** ולא יאמרו על הנסים באמצע בהמ"ז כי"א בתוך הרחמן יאמרו: הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי ואסתר וגו', וישלחו **מנות** איש לרעהו. עי' מו"ק שמחה לאיש אות ב' ס"ק ה' ד"ה ושלחו.

ויה"ר נזכה לשנים רבות נעימות וטובות בבנין בית קדשינו ותפארתינו בב"א.

וכ"כ בס' אדרת שמואל (עמ' ר"ע) שכן נהג הגאון רבי שמואל סאלאנט ז"ל.

רבינו: יא. דער מהר"ל חביב רעדט טאקע משלוח מנות אויך, ווייל משלוח מנות האט דאך שייכות מיט די סעודה.

*

דומ"ץ קרית יואל: אין פוילן פלעגט מען נישט מאכן קיין עדי יחוד נאך די חופה. דער אבני נזר (אה"ע סי' שצה) שרייבט אזוי אין א תשובה אז מ'מאכט נישט.[3]

רבינו: רבי שלמה קלוגער (האלף לך שלמה סימן ק"ל) זאגט אויך אז מ'דארף נישט קיין עדים.[4]

דומ"ץ קרית יואל: דער קאזניצער מגיד זאגט אן אינטערסאנט לשון ווען דעם ענין, 'ומצינו בגמרא (כתובות יב.) שהיו מיחדים חתן וכלה בעדים. והגם שעכשיו אין היחוד בעדים עכ"ז עיקר היחוד הראשון והזיווג הוא על ידי שושבינים וברוב עם והוא פרהסיא ומשם ואילך הוא בהסתר וכו'. אזוי שרייבט ער אין עבודת ישראל [בפרשת כי תשא].[5]

הגרד"י: ביי די ספרדים איז אזוי נאך עד היום, זיי האבן נישט קיין עדי יחוד. אין די ספרדישע ספרים ברענגן זיי אזוי.

---

3 וז"ל: והנה נ"ל ברור דחופה לאחר קידושין לא בעי עדים כלל עיי"ש בטעמו, ותדע שלא משתמיט שום א' מן הפוסקים לומר דחופה צריך עדים, וכן מעשים שבכל יום שאין מיחדים עדים לחופת אלמנה דהיינו יחוד... עיי"ש.

4 עיי"ש שכ' דלא דמי לקידושין, דקי"ל דאפילו שניהם מודים לא מהני, דבקידושין קא מחייבי לאחריני, מה שאין כן חופה מה שנאסרת לעולם אינו מכח החופה, אלא על ידי הקידושין, ומצד שניתרת לבעלה לא הוי חב לאחרים.

וע"ע בערוך השולחן (סי' נ"ה סי"א) שהעיד שבזמנם לא היו מקפידין ע"ז, וכל השושבינים ובני החתונה באים בחדר היחוד, וא"כ צ"ב מה הוא הקנין, וכתב שבזה שהכניסה לחופה ועומדים שניהם ביחד במקום אחד הוי קנין, וא"צ עדים ליחוד עיי"ש.

5 וזל"ק בספר עבודת ישראל (פרשת כי תשא) שני לוחות העדות, במדרש (שמו"ר מ"א) ולמה שנים נגד שמים וארץ, נגד חתן וכלה, נגד שני שושבינים. הנה גילו לנו רבותינו הסוד שכתב הרעיא מהימנא פרשת תצא דשבירת הלוחות היו כחתן דתבר בתולים דיליה עיי"ש באורך, כי ידוע על פי מ"ש בכמה מקומות שנשמות ישראל לא חטאו, ומפורש אמרו בגמרא (ע"ז ד:) לא היו ישראל ראוין לאותה מעשה אלא כדי להורות תשובה. ומצינו בגמרא (כתובות יב.) שהיו מיחדים חתן וכלה בעדים. והגם שעכשיו אין היחוד בעדים, עכ"ז עיקר היחוד הראשון והזיווג הוא על ידי שושבינים וברוב עם והוא פרהסיא ומשם ואילך הוא בהסתר, עיי"ש

דומ"ץ קרית יואל: אין אבני נזר (שם) שטייט אזוי אז דער יחוד מאכט מען נישט מיט קיין עדים.

בכלל דער הפלאה האט א ספק צי ס'מוז זיין עדים אויפן יחוד. אפשר איז עס נאר א ממונות זאך, לא אברי סהדי אלא לשקרי (גיטין עא.). ס'איז געווען... דער הפלאה איז מסופק אין דעם.

רבינו: ווייל אן אשת איש איז זי שוין פון פריער, די חופה איז דאך נאר קונה, צו ווערן א נשואה, אויף יורשים.

דומ"ץ קרית יואל: דער יחוד איז דאך נישט קיין דבר שבערוה, זי איז דאך שוין אן אשת איש ממילא, צו זאגן דערויף אין דבר שבערוה פחות משנים, ווער זאגט אז יחוד איז א דבר שבערוה? רבי מאיר אריק רעדט דערפון ארום באריכות (בספרו מנחת פתים ריש סי' ס"א).[6]

רבינו: דער אבני מילואים (סי' ל"ח סקי"ז) ברענגט פון די ראשונים אז מ'דארף יא עדי יחוד.[7]

דומ"ץ קרית יואל: ביי אונז איז מען אזוי שטארק מדקדק אויף דעם יחוד מיט די עדים... אבער דער עבודת ישראל שרייבט אזוי 'הגם שעכשיו אין היחוד בעדים'.

רבינו: יא, שבירת הלוחות שטעלט ער צו צו דעם.

*

דומ"ץ קרית יואל: דער חתן איז א גארליצער אייניקל, גארליין און סיגוט, ר' ברוך בערגער (מימישקאלין) איז דאך א זיידע.[8]

רבינו: די וואך שבת (פ' תרומה–שקלים) איז געווען די יארצייט פונעם גארליצער רב (א' אדר).

---

6 ועיין באור שמח (פ"י מהלכות אישות) דג"כ סבר דלא בעינן בזה עדות, דדוקא בחלות שהאדם פועל אותה בעינן עדות לקיום הדבר, אבל חלות שאין האדם פועל אותה רק מכשיר המעשה שתחול חלות התורה ע"י המעשה שעושה, בכה"ג לא בעינן עדות לקיום הדבר, ועיין בזה לדברי הגר"ח על הרמב"ם (פ"ד מהלכות יסוה"ת הלי"ה ט"ז) שכתב ג"כ לחלק עד"ז.

7 עיי"ש שמביא ד' תוס' ר"י הזקן (קידושין י.) וכן שו"ת רדב"ז (ח"א סי' קכ"א) שכיון דהוי דבר שבערוה בעינן עדים, עיי"ש.

8 הרה"ג ר' ברוך שליט"א הוא בנו של הגה"צ ר' חיים בערגער ז"ל אבד"ק מישקאלין, חתן הגה"צ ר' אליעזר ליפא זילבערמאן ז"ל מראצפערט, חתן הגה"צ רבי נפתלי הלברשטאם ז"ל אבד"ק רודניק, בנו של הגה"ק רבי צבי הירש מרודניק ז"ל, בן הגה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ל בנו של מרן הדברי חיים ז"ל וחתן מרן הייטב לב ז"ל.

הרד"י: אונזער זיידע האט געוואוינט אין גארליץ, ער האט געהייסן ר' יוסף חיים ווײנפעלד, ער איז געווען א שטארקער גארליצער חסיד.

דומ"ץ קרית יואל: עטץ זענטם קרובים פון ר' לייבוש ווײנפעלד"ץ?[9]

הגרד"י: ס'איז אזוי, זיי האבן נישט אזוי געהייסן ארגינעל.

רבינו: יא, זיי זענען נישט קיין עכטע ווײנפעלד'ס, זיי זענען כהנים, זיי האבן ארגינעל געהייסן מאנדל, נאר זיי האבן געטוישט דעם נאמען צו ווײנפעלד

הגר"י: די עכטע ווײנפעלד'ס זענען לויים.

הגרד"י: אבער אונז זעמיר קרובים. זיין זיידע נאך ווען ער האט געהייסן האט געטוישט צו ווײנפעלד ווייל ער איז געווען אן אײדעם ביי די ווײנפעלד משפחה.

רבינו: יא, זיין טאטנ'ס טאטע, ער האט געהייסן ר' ארי' לייבוש מאנדעל, ער איז געווען א כהן.

הגרד"י: יא יא, אזוי זעמיר אונז קרובים.

הגר"י: די מעשה וואם מ'פארציילט אויפן צאנזער רב, אז נאך סליחות האט אים א איד געזאגט 'ווי אזוי קען ער זאגן "ומפגיע איז בעדינו" נאך אזא סליחות?!', דאם איז געווען אונזער זיידע ר' יוסף חיים ווײנפעלד, ער איז געווען דער וואם האט געפרעגט די שאלה.

רבינו: ער האט געזאגט 'ווי אזוי מ'קען זאגן 'ומפגיע איז בעדינו' אז מ'האמיר דאך דעם רב'.

הגר"י: יא, און ער האט אים געגעבן א קלאפ אויף די האנט.

הגרד"י: ער האט געגעבן א קלאפ מיטן שטעקן.[10]

*

הגר"י: אידן פרעגן וואם איז דער טעם פארוואס 'שבת זכור' זאגט מען יא דעם לאנגן יוצר פאר קדושה, אנדערש ווי די איבעריגע ד' פרשיות.

רבינו: מ'האט מיך אויך געפרעגט, וועגן דעם פיוט פון יוצר פאר קדושה, פשוט איז דאם אזוי, ווייל זכור איז א דאורייתא.

הגר"י: במילא זאגט מען אלעם וואם מ'קען?

רבינו: יא, וועגן דעם האט מען מער מאריך געווען דערין.

הגר"י: פשט איז ווייל מ'פראבירט וואם מער מחיית עמלק.

דומ"ץ קרית יואל: ווייל ס'איז א דאורייתא, קען עם שוין הייסן 'הידור מצוה'.

הגר"י: א איד רופט מיך אהן היינט אז אפשר איז דאם די סברא, ווייל מ'זעהט אין ראפשיין האט מען געזינגען שבת זכור ביי די יוצרות, זעהט אוים אז דער יוצר שבת זכור איז געווען מער חשיבות.

רבינו: נישט די גאנצע, מ'האט געזונגען 'והמזכירים את ה'' (היינו בסוף הפיוט 'אלוקים אל דמי לך' של יוצר לשחרית שבת זכור), **אין** צאנז איז אויך געווען אזוי.

כ'מיין אינדערהיים אין די חסידישע שטעטלעך, אין אוהעל צי אין קלייניוואַרדיין האט מען אויך געזונגען.[11]

הגר"י: ער מיינט צו זאגן אז דער פיוט איז געווען א עסק.

רבינו: יא, אבער נאר דעם שטיקל 'והמזכירים את ה''. דאם האט מען געזונגען.

א' הנוכחים: און פארוואם זאגט מען שבת הגדול דעם לאנגן יוצר?

רבינו: ווייל ס'האט די הלכות פון פסח, און טאקע נאר דעם פיוט זאגט מען.

'רבי יוסף טוב עלם' האט עם מחבר געווען, ער איז געווען נאך פאר די ראשונים.[12]

דומ"ץ קרית יואל: תוספות ברענגט אים צו עטליכע מאל.

אין פסחים (דף קטו.) ברענגט אים תום' וועגן כרפס אז ס'קומט לפטור חזרת מברכה, אזוי ברענגט תום' דארט 'וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו'...

רבינו: יא, ער רעכנט אוים אין דעם פיוט די הלכות פון פסח.

א' הנוכחים: זאגט מען עם פשוט כדי צו לערנען די הלכות.

רבינו: יא, שואלין ודורשין בהלכת הפסח...

---

9 הגה"ח ר' ארי' ליבוש הכהן ווײנפעלד ז"ל בעמה"ס ארי שואג, הי' ממובחרי תלמידי ישיבות רבותיה"ק הדבר"י והבר"מ ז"ל, ומחשובי מרביצי תורה בקרב קהלתינו הק' בקרית יואל ובוומסב"ג רבות בשנים, שחל"ח ביום כ"ה שבט תשפ"ד לפ"ק ומנו"כ בביה"ח דקרית יואל יצ"ו.

10 עיי' בס' דברי נפתלי (ר"ח מאמר י"ט) שהגה"צ מטשאקאווע ז"ל סיפר ששמע עובדא זו מהאדמו"ר מתולדות אהרן ז"ל והוא סיפר שאותו חסיד היה הגה"צ בעל הבית היוצר מחוסט ז"ל, והרה"ק שמע את דבריו והתעמק ולא ענה כלום.

11 עיי' בס' דרכי חיים ושלום (אות תתל"ג) שכתב כן, וכן מנהג אשכנז לשיר בתיבות אלו.

12 שהיה פרשן על התורה עוד לפני רש"י, וכפי המקובל חיבר הספר 'סדר עולם זוטא', ועין בחיד"א שחי בדורו של רב האי גאון, ומוזכר בתוס' וברא"ש בפ"ק בקידושין.

דומ"ץ קרית יואל: אמאל פלעגט עם דער בעל תפילה זאגן הויעך, אזוי האט מען געלערנט די הלכות.

א' הנוכחים: דער טורי זהב (או"ח סי' תנ"א ס"ק ה') ברענגט צו דעם פיוט.[13]

דומ"ץ קרית יואל: די הלכה אז 'סכינים חדשים איז משובחין', אז מ'קען קויפן נייע סכינים אויף פסח איז חשוב'ער.

רבינו: מ'קען כשר'ן די סכינים, אבער ס'איז מער משובח צו קויפן נייע. דאס איז געבויעט אויף א לשון הגמרא אין פסחים (דף ל:).[14]

דער מהרי"ל (הל' הגעלה עמ' כ"ב) שרייבט אויך אזוי אז ס'איז א מצוה מן המובחר צו קויפן נייע מעסער'ס אויף פסח.

הגר"י: אבער דעם אנדערן לאנגן פיוט שבת הגדול פאר קדושה האט מען טאקע נישט געזאגט?

דומ"ץ קרית יואל: ניין.

הגר"י: דארט איז אויך דא חידושים. דארט איז דא א נייער טעם אויף הסיבה 'זכר לענני כבוד'. אזוי זאגט דער פייטן, איז די ענני כבוד זענען די אידן געזיצן און מ'איז געפארן – אזוי שטייט אין די מפורשים – אזוי ווי מ'פארט אויף א שיף, איז דער פייט זאגט אז דער טעם פון הסיבה פסח ביינאכט איז א זכר לענני כבוד, מ'זיצט אזוי אהנגעלאנט אזוי ווי די אידן זענען געזיצן ביי די ענני כבוד. אזוי זאגט דער פייט.[15]

רבינו: אין פ' בשלח זאגט דאך דער מדרש (שמו"ר פרשה כ) 'ויסב אלקים את העם, מכאן אמרו אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה, שנאמר 'ויסב אלקים', נאכדעם שטייט וה' הולך לפניהם יומם בעמוד הענן לנחותם בדרך.

*

הגר"י: דעם קרובין פון פורים איז געווען אין בעלזא אן עסק.

רבינו: יא, דער טאטע ז"ל האט דערציילט אז דער בעלזער רב (הגה"ק מהרי"ד ז"ל) האט אליינם געדאוועט פארן עמוד פורים, און האט געזאגט דעם 'קרובין' [בחזרת הש"ץ] מיט גרוים בכיות.[16]

עם איז ארויסגעקומען נישט לאנג צוריק א ניי ספר פונעם בעלזער רב'ס אן אייניקל, ער האט באשריבן דעם זיידן (הגה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל), נישט אלין רבי נאר אלין זיידע, ער לייגט אים אראפ אלין זיידן, כ'האב עם געזעהן יעצט אויפן פליגער אויפן וועג אהיים (ממקום הנופש פאלם ספרינגס) ס'איז זייער אינטערסאנט. דאס איז פונעם מאכניווקא רבי'נס פאטער,[17] זיינע זכרונות וואס ער האט געזעהן.

הגר"י: יא, זיי האבן דאס ארויסגעגעבן, דער מאכניווקער מכון, ס'איז פון ר' יצחק דוד'ס זכרונות וואס ער האט זיך פארשריבן, 'דביר קדשו' הייסט דער ספר.

רבינו: יא, ס'איז צוויי בענדער, ס'שטייט דארט זיינע זכרונות פון אלע שטוב זאכן, ער לייגט אים אראפ אלין א זיידע, נישט אלין רבי, ער באשרייבט אים פונקטליך וועי

---

13 וז"ל שם: ועי"ז מצינו שפיר בפיוט וז"ל, 'סכינא דאשתמש בה חמירא לאורחי' אם הם חדשים משובחין ואם לאו מגעילן ברותחין', מבואר כמ"ש דאע"פ דמצד הדין סגי ברותחין, מ"מ הקונה סכינים חדשים הן משובחים והוא יותר טוב.

14 וז"ל הגמ' שם: אמר ליה רבינא לרב אשי הני סכיני בפסחא היכי עבדינן להו, אמר ליה לדידי חדתא קא עבדינן, אמר ליה תינח מר דאפשר ליה, דלא אפשר ליה מאי, אמר ליה אנא כעין חדתא קאמינא, קתייהו בטינא ופרזילייהו בנורא והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין, והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון.

15 וזהו נוסח הפיוט: ולמה מסובין במיטה כבודה וכלולה. זכר לחירות וריבוץ ענני כבוד בחתולה. שכן דרך בני מלכים לנהוג כבוד ולסלסלה. שעטרנו קדוש יעקב עטרת מלוכה ותהלה. וברר להודיע עם מרעיתו להיות לו לעם נחלה. כי לאלהים מגני ארץ מאד נעלה.

16 עיין בס' שיח זקנים (ח"ב) ששמע מא' שהיה בעת שהאדמו"ר מסערעט ז"ל היה מתאר איך שהיה נראה ימי הפורים אצל חותנו הק' המהרי"ד מבעלזא ואמר שהתפילה היה נראית כמו תפילת יום הכיפורים, והיה חוזר על הנוסח שחותנו אמר את הקרובין.

ואח"כ תיאר את קריאת המגילה ואמר שאצל הפסוק ותעמוד אסתר בחצר בית המלך הפנימית נוכח פתח הבית וגו' אמר את התיבות 'נוכח פתח הבית' אמר בניגון קריאה של יום כיפור, וכל אחד הרגיש בעת אמרו זאת, איך שעומד נגד בית המקדש.

כשגמר להתפלל נכנס לביתו ונכנס עמו א' מהיושבים, והושיבו הרה"ק על כסאו, והרה"ק עמד אצל פתח הבית, ואמר איתא חייב איניש לבסומי בפוריא, אינני בכח, על כן הנני ממנה אותך לשליח, וציוה להכניס סעודה בשביל היושב, ואח"כ ציוה להכניס משקה, והיושב שתה עד שנעשה מבוסם, אח"כ ציוה הרה"ק לב' אנשים להוציא את היושב, ואחזו בו והוציאוהו, ובזה נגמר הבסומי. - ואצל שולחנו הטהור הביאו י"ש 96, וטבל את הפת בי"ש, וחילקו מזה להקהל, עכ"ד ע"ש.

17 ה"ה הרה"צ רבי יצחק דוד רוקח ז"ל בן הרה"צ רבי יהושע מיערוסלב ז"ל בן הרה"ק המהרי"ד מבעלזא ז"ל.

ס׳איז געזיצן ביים טיש, וועט ס׳איז געזיצן דער ערשטער דער צווייטער און דער דריטער, וויאזוי מ׳איז געשטאנען, אויך די יושבים וויאזוי זיי זענען געשטאנען, ער רעכנט זיי אוים מיט די נעמען.

דומ״ץ קרית יואל: ביי רבי ישכר דוב?

רבינו: יא. ס׳איז זייער אוטענטיש, ער שרייבט דארט אסאך אינטערעסאנטע פרטים.

דער זיידע דער בעלזער רב האט געפירט טיש, און די רביצין האט אויך צוגעשטעלט א טיש ביי זיך, אלע סעודות פאר די געסט.

ווי אזוי ס׳איז געווען די חתונות, ער שרייבט זייער אינטערסאנט.

ער שרייבט ווי אזוי זיין זיידע האט אים פארהערט.

דומ״ץ קרית יואל: מיין זיידע ר׳ שלמה [גפן] האט געזאגט אז אלץ בחור, איז ער געפארן צום בעלזער רב פון ארשיווע.[18] וועט ער איז צוריק געקומען, האט אים דער רבי ז״ל אויסגעפרעגט יעדעם ענין, ער האט נאכגעזאגט די תורות פארן רבי׳ן ז״ל. דעמאלטס האט דער בעלזער רב געזאגט דאס ווארט אויף ״צרור את המדינים והכיתם אותם, כי צוררים הם לכם בנכליהם״ (במדבר כה יז).

רבינו: ווייל ס׳איז דא די מחשבות וואס פארבלייבט אינעם אויר העולם.[19]

ער האט נישט געפירט טיש – שרייבט ער – שבת אין ביהמ״ד, נאר אין די גרויסע שטוב.

הגר״י: אלעם איז געווען אין די גרויסע שטוב, אין ביהמ״ד האט מען נאר געדאווענט.

רבינו: מ׳האט עס געהופן די גרויסע שטוב, אבער וואו גרוים איז שוין געווען די גרויסע שטוב?

הגר״י: עם ווענדט זיך ווען מ׳פרעגט, די חסידים וועלן זאגן אז ס׳איז געווען טויזענטער מענטשן.

רבינו: ער לייגט אראפ ווי אזוי מ׳איז געשטאנען און ווי אזוי מ׳איז געזיצן, קען מען אביסל ארויסהאבן ווי אזוי ס׳איז געווען דארט...

הגר״י: א פוילישע באנק איז געווען ביים טיש.

רבינו: ער שרייבט אז ער איז געזעצן אונטער׳ן בעלזער רב, די אייניקלעך זענען דארט געזיצן, רבי פינעלע׳ס זוהן, דעם בעלזער רב׳ס זוהן, רבי משה׳לע (בנו הגדול של כ״ק מהר״א מבעלזא ז״ל).

הגר״י: דער בעלזער רב האט געהאט א קפידא ביי די אייניקלעך האט ער נישט געגעבן דעם זעלבן נאמען. זיי האבן אלע געווואוינט דארט. אזויווי א טאטע איז מקפיד ביי זיינע קינדער. האט ער אויך ביי די אייניקלעך נישט געגעבן דעם זעלבן נאמען.

רבינו: ווייל זיי האבן אלע געווואוינט דארטן אזוי אין הויף.

הגר״י: ס׳איז געווען דריי בנינים, ס׳איז געווען דאס בית המדרש, דאס האט מען געבוצט ווינטער. די שוהל האט מען געבוצט נאר זומער ביז נאך די הייליגע טעג, ווייל מ׳האט נישט געקענט הייצן. נאכדעם איז געווען דארט ווי די רבי׳ם האט געווואוינט, דארט דער געווען די גרויסע שטוב.

---

18 הרב החסיד ר׳ שלמה גפן ז״ל היה עוד מתלמידי רביה״ק ז״ל בק״ק ארשיווא, ואחר המלחמה היה ממקורבי רבינו ז״ל ומחשובי וזקני חסידים ואנשי מעשה בקהילתנו הק׳ בוויליאמסבורג יצ״ו.

19 עי׳ בס׳ מהרי״ד מבעלזא (פ׳ פנחס) צרור את המדינים והכיתם אותם. ופירש״י ז״ל ׳צרור כמו זכור וכו׳, עליכם לאייב אותם׳. והקשה א״א ז״ל, כיון שהיה הציווי להכרית כולם, מי נשאר מהם בעולם לאייב אותו, גם מה הכוונה ׳כי צוררים הם לכם בנכליהם׳, במעשיהם הול״ל.

ואמר עפי״ד הרה״צ ר״פ מקאריץ ז״ל שאמר הטעם למה גזרו חז״ל טומאה על ארץ העמים, מפני שיש בארץ העמים מחשבות מכוערות מאד מאד רח״ל, והמה נשארות באויר הארץ גם כאשר החושבים אינם בעולם הזה עוד, ואותן המחשבות מקלקלות ומטמאות את האויר עד שעלולות לפגום במוח הצדיקים, אפילו בגדול שבהם, ואפילו למרחק רב מאד, רח״ל. והעצה להשמר ממחשבות אלה היא, שהאדם יתאמץ תמיד לשנוא כל מחשבותיהם, ועל ידי זה לא תהיה להם שליטה עליו, אלו דבר קדשו ז״ל.

וזהו שפירש רש״י ז״ל ׳צרור עליכם לאייב אותם׳, דגם אחרי שכבר מתו, כדכתיב ׳והכיתם׳, מכל מקום עליכם לאייב אותן המחשבות אשר נשארו באויר, כדי שלא יזיקו אתכם. וזהו פירוש הפסוק ׳צרור את המדינים והכיתם אותם׳, ואם תאמר מכיון שכבר נתקיים בהם ׳והכיתם אותם׳, רשעים עוד אינם, למה לי עוד לצרור אותם, כדפירש רש״י ז״ל, לזה מסיים ׳כי צוררים הם לכם בנכליהם׳, במחשבותיהם המכוערות אשר נכללו לכם כשהיו בעולם הזה, ואת המחשבות האלה עליכם לאייב, אלו דברי קדשו של א״א ז״ל.

ועפ״ז יש לפרש את הכתוב ׳אוהבי ה׳ שנאו רע שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם׳, דיש להבין, מה שייך לצוות לאוהבי ה׳ לשנוא את הרע, הלא א״כ להחשב לאוהב ה׳ אם אין שונאים ח״ו את הרע. אלא, הכתוב עצה טובה קמ״ל, שבכדי להנצל ממחשבות טמאות, אשר המה בארץ כמגדל הפורח באויר ארצות גוים, והן עלולות למדבק ח״ו אף באוהבי ה׳, צריך להתאמץ לשנוא את הרע בתכלית המיאוס והשיקוץ וכו׳.

רבינו: יא יא, אזוי שרייבט ער דארט, ס׳איז געווען דריי שטובער, ער רופט זיי אהן מיט די נעמען, און איינם האט מען גערופן ׳די גרויסע שטוב׳.[20] דער בעלזער רב האט געפירט טיש, די רביצין האט געפירט סעודות פאר די געסט, זי האט געפירט אין שטוב זיי האבן ביי איר געגעסן, ס׳איז זייער אינטערסאנט ווי אזוי ער לייגט עס אראפ.

הגר״י: אונז האמיר געהאט א זיידן, מיין טאטע׳ס שווער – ר׳ יוסף לייב וויים – ער איז געווען דארט אכט תשרי׳ם, פון שבת סליחות ביז שבת בראשית. מיטן פאפער רב ז״ל פלעגט ער צו פארן,[21] קודם ביים פריערדיגן רב ז״ל ביי רבי ישכר דוב, און שפעטער ביי רבי אהרן ז״ל.

רבינו נתכבד בברכת לחיים

ואיחל רבינו להחתן: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן דער זיווג זאל עולה יפה זיין, עס זאל זיין א קשר של קיימא און א בנין עדי עד, הונדערט און צוואנציג גליקליכע יארן מיט נחת און שמחה ברכה והצלחה.

ואיחל רבינו להחדומ״ץ: לחיים, אריכות ימים ושנים און געזונט, נחת פון די קינדער דורות ישרים ומבורכים.

ואיחל רבינו גם להמחותנים ולכל הנאספים

רבינו: כ׳האב פארציילט דעם פרייטאג צונאכט׳ס פאר די בחורים ס׳איז געווען דעם גארליצער רב׳ס יארצייט – ראש חודש אדר – כ׳האב געהערט פונעם טאטן ז״ל אז ס׳איז געווען א מלמד אין גארליץ א גרויסער ארימאן, ער האט געהייסן ר׳ שמואל, האט אים דער גארליצער רב אמאל געפרעגט צי ער האט שוין אויף הוצאות פון פסח, האט ער געזאגט אז ער האט נישט אפילו אויפן היינטיגן טאג און אוודאי נישט אויף פסח, זאגט אים דער גארליצער רב ׳נעם א פיאקער און לאמיר פארן׳, זיי האבן גענומען א פיאקער און מ׳פארט אזוי ארוים מהוץ לעיר, ער האט נישט געזאגט וואו ער פארט, ביז ווען ער איז אנגעקומען ערגעץ צו א קרעטשמע, דארט האט דער גארליצער רב געהייסן אז מ׳זאל זיך אפשטעלן. און ער זאגט פאר דעם ר׳ שמואל ׳זיי אריין אין די קרעטשמע און זאג אז דער גארליצער רב איז דא, און ברענג ארוים א טאץ מיט ביר צו טרינקען׳.

דער איד איז אריינגענאנגען אין די קרעטשמע און ער זאגט פארן קרעטשמער אז דער גארליצער רב איז אינדרויסן, און ער האט געבעטן אז מ׳זאל ארויסברענגען א טאץ מיט ביר צו טרינקען. דער איד האט אנגענאמן ביר אין גלעזלעך ארויפגעשטעלט אויף א טאץ און ארויסגעברענגט, בין כך ובין כך, ווילאנג דער שמואל איז אריינגענאנגען אין די קרעטשמע און פארהאנדלט איבער די ביר, ווילאנג מ׳האט דאס צוגעגרייט זאגט דער גארליצער רב פארן בעל עגלה ׳פאהר אווועק פון דאנעט׳. און ער איז אוועקגעפארן. ווען דער איד איז ארויסגעקומען אין הויף מיטן טאץ ביר, זעהט ער אז ׳איננו׳....קיינער איז נישטא, דער גארליצער רב איז נעלם געווארן, ער קוקט אהער, ער קוקט אהין, דער וואגן איז נישטא, נו וואס טוהט ער דא מיט די ביר, דרייט ער זיך אוים און ער גייט צוריק אריין אין די קרעטשמע, דער קרעטשמער האט אים געהיסן באצאלן פאר די ביר וואס ער האט אים אהנגעגאסן, און דער איד טענה׳עט אז ער האט נישט, ער האט דאך עס נישט גענומען פאר זיך, ער האט עס נאר גענומען ווייל דער גארליצער רב האט אים געהייסן אז ער זאל ברענגען ביר, און דערווייל איז ער נעלם געווארן.

דער קרעטשמער האט נישט געוואלט גלייבן זיין מעשה און ער האט זיך אנגעהויבן ארומצו׳טענה׳ען מיט איהם, און ער האט פארלאנגט אז ער מוז באצאלן פאר די ביר וואס ער האט גענומען איך ווייל נישט וויסן פון קיין חכמות. דער מלמד האט געווינט אז ער האט נישט צו באצאלן און ער האט דאס נישט געבעטן, ער האט געוואלט צוריק אהיימפארן אבער ער האט נישט געהאט קיין געלט צו דינגען א וואגן מיט וואס צו פארן, האט ער נישט געהאט קיין ברירה און ער האט געמוזט דארט בלייבן אין די קרעטשמע, און ווארטן ביז ווען עס וועט אנקומען א צווייטער איד וואס פארט אויף זיין וועג אז ער זאל קענען מיט איהם פארן אהיים, ס׳איז דאך נישט געווען אזוי שיירות מצויות, איז ער דערווייל דארט געבליבן.

---

20 להלן תבנית בנין ההויף כפי שהוכא בס׳ תל תלפיות:

21 כ״ק בעל ויחי יוסף ז״ל שהי׳ דומ״ץ בק״ק סאטמאר ונסעו משם ביחד.

זיצט ער דארט אין די קרעטשמע אוֹן ער ווארט אויף א איד זאל אהנקומען, אוֹן ער זעהט ווי מ׳דעקט טיש, האט ער געזעהן אז דא גייט עפעס פאהר, דא גייט זיין עפעס א סעודה, האט ער זיך געפריידט, קודם וועט ער שוין קענען עפעס טוען זיין, ער איז דאך שוין געווען גוט הונגעריג אויך, אוֹן אינצווישן וועט ער אפשר אויך טרעפן מיט וועם אהיים צו פארן. דערווייל זעהט ער ווי ס׳זענען אנגעקומען אידן אין די קרעטשמע, אוֹן מ׳גייט פראווען א תנאים, איך איד פון די שטאט, א צווייטער פון א צווייטע שטאט האבן זיך משדך געווען אוֹן זיי האבן אפגעשמועסט צו פראווען דעם תנאים אין די קרעטשמע וואם איז צווישן די צווי שטעט.

בקיצור די מחותנים זענען אנגעקומען זעהט ער גאר אז ער אליין, דער ר׳ שמואל, איז געווען דער שדכן ביי דעם שידוך, ער האט נישט לאנג צוריק דאם געהאט אנגעטראגן פאר זיי ביידע, נאר די מחותנים האבן זיך שפעטער מיישב געווען אז זיי דארפן אים נישט, זיי קענען זיך שפארן שדכנות... אוֹן זיי האבן גומר געווען דעם שידוך אליין אוֹן מ׳האט אים ניטאמאל איינגעמאלדן אז דער שידוך ווערט געשלאסן. איז ער אהין געגאנגען אוֹן זיך געזונטען קלאפן אין טיש אז ער לאזט נישט ליינען די תנאים ביז מ׳באצאלט אים. ער איז דאך געווען גערעכט אוֹן זיי זענען געווען בעלבאטיש׳ע אידן, ס׳האט נישט געפאסט, האבן ביידע מחותנים נישט געהאט קיין ברירה זיי האבן אים נישט געקענט מעיז פנים זיין אוֹן זיי האבן ארויסגענומען געלט אוֹן אים שיין באצאלט שדכנות.

אויף איינמאל קומט צוריק אהן דער גארליצער רב מיטן וואגן, אוֹן ער זאגט ׳שמואל, נו? דו האסט שוין אויף יום טוב?..., קום ארויף אויפן וואגן אוֹן מ׳פארט אהיים׳.[22]

ער האט יעדע זאך געמאכט אזוי אינטערסאנט, דער גארליצער רב...

דומ״ץ קרית יואל: אה, דעם מחותן ר׳ ברוך [בערגער] (הגיע אז באמצע השיחה) איז דאך א גארליצער אייניקל.

רבינו המשיך לספר: דער גארליצער רב האט געהאט א בחור א משמש, אוֹן אמאל הושענא רבה זאגט ער פארץ בחור ׳נעם די הושענות, אוֹן קאך עם אפ אוֹן טרונקט עם, ס׳איז א סגולה צו האבן קינדער׳. ער איז דאך נאך געווען א בחור, קוקט ער אים אזוי אן... זאגט ער אים נאכאמאל ׳נעם עם אוֹן קאך עם אפ אוֹן טרינק עם, ס׳איז א סגולה צו האבן קינדער׳... ער איז געווען אזא אויבער חכם, רופט ער זיך אהן: ׳רבי, אז דאם איז א סגולה, פארוואם גיט עם נישט דער רבי פאר די רביצין׳..., ווייל דער גארליצער רב האט געהאט א צווייטע רביצין בזיווג שני (ה״ה הרבנית הצ׳ לאה ע״ה בת הרה״ק רבי מנחם פנחס מלאנצהוט ז״ל בן הגה״ק רבי אלעזר מלאנצהוט ז״ל בן הגה״ק בעל בני יששכר ז״ל), אוֹן זי האט געמוטשעט דעם גארליצער רב פאר קינדער – זאגט דער גארליצער רב פארן בחור ׳נו, דו ביזט א חכם, דו ווילסט נישט, טרינק נישט...׳, דער בחור האט שפעטער חתונה געהאט, אוֹן ער האט ל״ע נישט געהאט קיין קינדער..., אוֹן כל ימיו האט ער זיך געערגערט אז דער גארליצער רב האט דאם געזעהן אוֹן ער האט אים געוואלט העלפן, אוֹן ער האט נישט געהאט קיין שכל צו טרונקען, כ׳האב עם געהערט פון טאטן דערציילן.

הרר״ב: דער גארליצער רב האט געהאט נאר געהויבענע חסידים.

רבינו: יא, קודם דער ראדאמישלער רב,[23] ער איז געווען א גארליצער חסיד,[24] ס׳איז געווען נאך געהויבענע אידן חסידים פונעם גארליצער רב.

---

22 ומן הראוי לציין שבספר ׳רבי מאיר אומר׳ (מהדה״ח המרומם ר׳ מאיר שטיין ז״ל; דף רס״ו) מסופר עובדא זו בהוספה קצת, אשר הגה״ק מגארליין ז״ל ביקש מזקינו החסיד המרומם ר׳ יעקב יוסף לעפקאוויטש ז״ל שהי׳ מגדולי החסידים של מרן הרה״ק מצאנז ז״ל ובניו הק׳, שיקח אותו עם ה׳פיאקער׳ שלו לכפר הלז, ויזמין גם את המלמד הנ״ל לנסוע אתם, ור׳ יעקב יוסף סיפר עובדא נפלאה זו ממה שראו עיניו.

וכן עיין בס׳ נפלאים מעשיך (ח״א) שמרן רבינו בעל הברך משה ז״ל סיפר לו ששמע עובדא זו מזקינו הרה״ח רבי יעקב יוסף הנ״ל, עי״ש.

23 האון הגדול מהר״ש ענגיל ז״ל היה מגדולי חסידי צאנז וגארליין, שימש ברבנות בילגורייא אח״כ בראדמישלא, ובח״י שנותיו האחרונות כיהן פאר כרב אב״ד בק״ק קאשוי, נלב״ע י״ט אדר א׳ שנת תרצ״ה ושם מנו״כ, היה גאון הגאונים ושר התורה וחיבר שו״ת מהר״ש ח׳ חלקים ושפתי מהר״ש עה״ת.

24 עיי׳ בס׳ י״ג אורות (ח״א) שהגה״ק מהר״ש ענגיל מראדמישלא ז״ל קרא על הרה״ק מגארליין ז״ל שהי׳ ״א שטיק בעל שם״.

ועיי׳ בס׳ דברי שלום - סטראפקוב (ענינים ושיחות עמ׳ קצ״א): פעם דיבר רבינו זצלה״ה מגדלותו של הגאון האדיר המפורסם בקש״ת מרן ר׳ שמואל ענגיל זצל״ה אבד״ק ראדמישלא (מנ״כ בקאשוי) הפליא בקיאותו בש״ס ופוסקים וקליעותו אל השערה בהוראה. ואמר שדודו הקדוש והטהור רבינו מרן האדמו״ר רבי ברוך זצל״ה מגארליין אמר עליו: דער ראדמישלער רב איז א שאפע מיט ספרים.

דומ"ץ קרית יואל: דער שפת אמת (כ"ק האדמו"ר רבי יהודה ארי' לייב ז"ל מגור) איז דאך געווען שפעטער אן איידעם ביים גאר‌ליצער רב.[25]

רבינו: יא, בזיווג שני. ביי איר איז עס געווען שוין זיווג שלישי.[26]

ועיי' בס' בחצרות החיים (עמ' כ"ח) הגאון מראדומישלא ז"ל היה תקופה מסויימת יושב ברודניק בצילו של הרה"ק מגארליין ז"ל, באותו הימים בחג השבועות אירע והגאון מראדמישלא לא היה בקו הבריאות, ולכן לא היה בכוחו לבוא לביהמ"ד בליל שבועות ונשאר לנוח בחדרו, ובא הרה"ק מגארליין אליו לבקרו, והיו יושבים ושוחים כל אותו הלילה בפלפולי דאורייתא, בצאתו כאור בוקר מעם הגאון מראדמישלא, התבטא ואמר הרה"ק מגורליין למקורביו: ב"ה שהנני יודע בעצמי שאיני יודע ללמוד...

ועיי' בקונטרס חנה דוד (עמ' כ"ז): זקיני הגזע"ל (ה"ה הגאון רבי שמואל עגיל זצ"ל אב"ד ראדמישלא) רגיל הי' בעת סדור חליצה לעבור מקודם ההלכות בש"ע, וכן קיבל מהגה"ק מוהר"ב מגארליין ז"ל בעת יושבו על שלחנו הטהור כשתי שנים ברידניק (בין רמזותו בבילגוריי ובין התמנותו לראב"ד בדוקלא) צירפו הרה"ק ז"ל לבית דינו לסידור חליצה, והיו ניעורים כל הלילה בסדר לימודים מקודם ההלכה, ואח"כ ספרי קבלה, וזקני הגזע"ל קיבל אז מהרה"ק ז"ל כמה הנהגות בסידור חליצה שנהג בהם כל ימיו ואכמ"ל, וסיפר שהרה"ק ז"ל אמר אח"כ שהנפטר הי' אצלו להורות לו על סידור החליצה.

ובספר תולדות ערוגת הבשם (ח"ב עמ' רט"ו) כתב שסיפר הגאון מהר"ש ענגיל זצ"ל אב"ד ראדמישלא כי בעת שהיה ביחד עם בעל ערוגת הבשם זצ"ל בעיר גארליץ, כיבדו אותו לדרוש בשבת קודש בבית הכנסת הגדול, ודרש שם בפני קיבוץ רב שבאו מרחוק ומקרוב דרשה נפלאה בתוכחת מוסר, עיי"ש באריכות.

25 האדמו"ר רבי יהודא ליב מגור בעל השפת אמת ז"ל נולד בכ"ט ניסן שנת תר"ז לאביו הגה"ק רבי אברהם מרדכי בנו של החידושי הרי"ם ז"ל, בהיותו כבן שנתיים מתה עליו אמו, ולאחר שש שנים נפטר אביו בצעירותו, ואז נתגדל בבית זקינו החי' הרי"ם, אשר שכר לו מלמד, והתנה עמו שלשה תנאים: שיעירו כל בוקר לפני עלות השחר, שילמד עמו שמונה עשרה שעות ברציפות, וכן שבכל יום יחדשו משהו בלימודם.

בהיותו כבן ט"ו שנה נשא את בתו של הגה"ח רבי יהודה קאמינער ז"ל שהיה חתן החסיד רבי משה חיים רוטענבערג ז"ל אחיו של החי' הרי"ם ז"ל.

בכ"ג אדר שנת תרכ"ו בהיותו בגיל י"ט, נפטר זקינו החי' הרי"ם, והוא התמנה לרב העיירה גור על פי צוואת זקינו. ולמרות גילו הצעיר רצו החסידים למנותו כבר אז גם לממשיך ומחליף מקום זקינו הק', אך הוא סירב והצטרף לחסידים שקיבלו את הנהגתו של האדמו"ר רבי חנוך העניך מאלכסנדר ז"ל, ורק ארבע שנים מאוחר יותר, לאחר פטירת רבי חנוך העניך, בגיל כ"ג החל לשמש כאדמו"ר לחסידי גור.

באמת לעצטנם איז מיר אויסגעקומען, אז דער שפת אמת איז געווען בזיווג ראשון אויך א קרוב משפחה מיטן דברי חיים, ער איז דאך געווען א יתום פון אלץ קינד, א יתום מאב ואם, ביידע זענען אוועק וועז ער איז נאך געווען א אינג קינד, דער זיידע דער רי"מ (בעל חידושי הרי"ם ז"ל) האט אים מגדל געווען אוז ער האט אים חתונה געמאכט, דער רי"מ האט געהאט א ברודער ר' משה חיים האט ער געהייסן, אוז דער שפת אמת איז געווארן אן איידעם ביי זיינם אן איידעם.

דומ"ץ קרית יואל: 'רוטענבערג' האבן זיי געהייסן ארגינעל, דער חידושי הרי"מ האט זיך שפעטער געטוישט דעם משפחה נאמען צו 'אלטער'.[27]

רבינו: יא, זיין איידעם האט געהייסן ר' יהודא קאמינער, אוז זיין מאמע איז געווען א טאכטער פונעם ברוך טעם,[28]

---

26 יש לציין בס' מעשה צדיקים מעשה נורא שסיפר לו הישיש רבי אהרן קאמינער ע"ה שהיה לו חנות ספרים ותשמישי קדושה בבני ברק שזקינו של רבי אהרן כשהיה עדיין ילד רך בשנים, לקח אותו אביו לצאנז בהסתופפו אצל הדברי חיים זי"ע, וזקינו הנ"ל היה באמת חסיד קאצק, ונסע גם להסתופף בצל הרה"ק מצאנז ז"ל.

ובשלחן הטהור ישב בנו הק' מגארליין ז"ל ודיבר סרה על הרבי מקאצק פעם ופעמיים, עד שלא היה החסיד הזה יכול להתאפק על זה, והנה למחות לא היה יכול, כי הרי מרן הק' מצאנז ישב שם, ומה עשה, באין ברירה ציער בחוזקה את בנו התינוק, התחיל הילד לבכות ולצעוק בקול, ואז נענה מרן הדברי חיים בלה"ק: פארוואס שרייט דער קליינער, ואז נענה זקינו הנ"ל נו, אז דער שייגעץ רעדט אויף מיין רבין זאל דער קליינער נישט שרייען. והיתה דממה מפחד מה יענה הדברי חיים על דברים אלו.

לאחר שהות קצרה נענה הרה"ק מצאנז: א שייגעץ איז ער נישט, נאר וואס דען, ער וועט האבן א קאצקער איידעם... וכן הוי, שלימים רבים נשא הרה"ק השפת אמת ז"ל בזיווג השני את בת הגה"ק מגארליין ז"ל לאשה, עיי"ש.

27 עיי' בס' מאיר עיני הגולה השתלשלות העניינים באריכות שאז כשהתחיל 'גזירת המלבושים' נלחם החי' הרי"ם ז"ל עם הגזירה וסבר שזה ביהרג ואל יעבור, והממשלה לקחוהו לבית האסורים, ואח"כ כשנשתחרר עבר לעיירת גור, והחליף שמו לאלטער'.

28 הגה"ח רבי יהודה ז"ל נולד בלייפניק בשנת תקפ"ז, היה בנו של הגאון רבי מאיר יחיאל הלוי קאמינער ז"ל, שהי' חתנו של הגה"ק הברך טעם ז"ל, והי' נכד בא"ב לבעל מגן אברהם על שו"ע. בילדותו התייתם מאמו ועבר עם אביו להתגורר בבארדיטשוב.

במילא קומט אוים, איז זי געווען א שוועסטער מיטן דברי חיים׳ס רביצין.

א׳ הנוכחים: דער ר׳ יודל קאמינער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און ער איז געווען אויך א גרויסער גביר, תורה וגדולה.

דומ״ץ קרית יואל: הייסט דאס אז דער דברי חיים איז אים געווען א עלטער פעטער, בזיווג ראשון.

רבינו: יא, אזוי קומט אוים. ס׳איז דא א ספר פון דעם ר׳ יהודא קאמינער, דגל יהודה (חידושים עה״ת ועל הש״ס ושו״ע).[29]

ונישא לבתו של החסיד רבי משה חיים רוטנבערג ז״ל, אחיו של בעל ה״חידושי הרי״ם״ ז״ל, לאחר נישואיו נסע לקאצק והיה מתלמידי הרה״ק מקאצק ז״ל.

לאחר פטירת חותנו ניהל את עסקיו והיה מגדולי העשירים היהודים בפולין. התגורר בעיירה האנטשין שבפולין, וכונה על שמה ״ר׳ יודל האנטשינער״. ניהל חליפת מכתבים עם גדולי התורה בדורו, ובהם דודו מרן הק׳ מצאנז אשר מכנהו בתואר ״הרבני החריף״. נפטר באסרו חג של חג הסוכות שנת תרנ״ב לפ״ק.

29

להלן שער ספר ׳דגל יהודה׳:

בעזה״י

ספר

דגל יהודה

כולל: חידושים יקרים ופלפולים נכבדים, גם הערות והארות, בכל מקצועות התורה, הלכה ואגדה, פלפ״ל וחסידות, מסדר על סדר פרשיות התורה, ש״ס וש״ע.

פאת:

הרב החריף, החסיד המפואר, הנדיב המפורסם, היחסן המצוין מוהר״ר **יהודא הלוי קאמינר** זצ״ל מחנצמשין. הותנו של רביעו הקדוש בעל השפת אמת זצ״ל זי״ע.

○ ○ ○

לקוטים, השקפות וסידורים אשר נדבו הצעירי: יהודא אריי׳ליב בלאכערוויטש.

מבורר ומבונה ע״י הרב הגאון המפורסם מוהר״ר יעקב מאיר בידערמאן שליט״א רב בוואַרשא, נכד המחבר.

פיעטרקוב

בדפוס ר׳ חנוך העניך בן הגה״ר ישעי׳ זאב זי״ע פאלמאן

שנת תרנ״ץ

דער זיידע, דער רי״מ, האט אים צוגעגעבן א נאמען ווען ער איז א חתן געווארן. דער שפת אמת האט ארגינעל געהייסן ׳יהודה ליב׳, האט ער אים צוגעגעבן א נאמען ארי״ה, ער זאל נישט הייסן דעם זעלבן נאמען ווי זיין שוועסטער, און מ׳האט אים גערופן נאר ר׳ ׳ארי׳ לייב׳.

א׳ הנוכחים: בזיווג שני איז ער געווען א אייניקל פון דברי חיים, ער האט געלעבט מיט איר אינגאנצן פיהר פינעף יאר.[30]

רבינו: ס׳איז אינטערסאנט אז דער זיידע דער עצי חיים האט געוואלט פארן קיין גארליץ – ס׳איז געווען נאכ׳ן קדושת יום טוב׳ם הסתלקות, תרס״ד (ביום כ״ט שבט), און דער גארליצער רב איז נפטר געווארן צוויי יאר שפעטער, תרס״ו (ביום א׳ אדר) – און מיין באבע פון די מאמע׳ס זייט, וואס איז געווען דעם זיידע׳נס א מומע, די באבע הענדל, דעם ייטב לב׳ם טאכטער, זי איז געווען די וואלאווע רביצין (א״ה הגה״ק רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים ז״ל אבד״ק וואלאווין) – און וויבאלד אין גארליץ איז דאך געווען א מחלוקת וועגן דאם רבנות[31] – האט זי געבעטן פונעם זיידן (מרן העצי חיים ז״ל) ער זאל נישט פארן קיין גארליץ, איז ער וועגן דעם נישט געפארן. זי האט נישט מוחל געווען אויף דעם רבנות פון גארליץ. אבער ס׳איז אינטערעסאנט, אז דער זיידע ז״ל דער עצי חיים האט געוואלט פארן קיין גארליץ.

הרר״ב: דאם איז שוין געווען נאכ׳ן קדושת יו״ט׳ם פטירה? ער איז דאך שוין געווען רבי דעמאלטם.

רבינו: יא, ער איז שוין געווען סיגעטער רב.

---

30 בשנת תר״ס נפטרה זוגתו הרבנית הצ׳ ע״ה מזיוו״ר, וכעבור שנה נשא בזיוו״ש את בתו של הגה״ק מגארליץ ז״ל. ונסתלק לחה״ה ביום ה׳ שבט תרס״ה, בהיותו בן נ״ח שנים.

31 היינו המחלוקה שנתהווה אודות הרבנות בעיר גארליץ, כי מרן הד״ח מסר את הרבנות בגארליץ למרן הייטב לב, ואחרי הסתלקות אביו כשעלה לשרת בעבודת אב״ד בק״ק דראהביטש, ישב על כסאו בגארליץ אחיו הרה״ק רבי שמואל ז״ל (עד יום פטירתו יום ט מרחשון תרמ״ט ומנו״כ בקראקא), ולאחר פטירתו נתהווה סכסוך בין בנו הגה״ק רבי ישראל יעקב יוקל מוואלאווע ז״ל לבין הגה״ק רבי ברוך מגארליץ ז״ל, (שהי׳ ג״כ חתנו של מרן הייטב לב ז״ל), כי הרה״ק מגארליץ טען כי אביו מרן הד״ח לא מסר את הרבנות בגארליץ לצמיתות רק נתנה לו ולא לזרעו, ולמעשה אחרי הדין תורה הידוע שהי׳ בענין זה נשארו שניהם רבנים בגארליץ, ומרן הקדושת יו״ט אמר להרה״ק מוואלאווע ז״ל שיכוא למדינת אונגארן והוא ידאוג עבורו איזה משרת רבנות, ואז עזב את גארליץ ונתמנה לאבדק״ק וואלאווע.

הגר"י: דער עצי חיים איז געפארן אלין רבי אויך צו צדיקים, ער איז גיווען אין ציעשנוב, און אין בעלזא.

הרר"ב: דער חקל יצחק איז אויך געפארן צום גארליצער רב.

רבינו: דער פתחא זוטא (כ"ק רבי פנחס הלוי הורוויץ ז"ל דיין ומו"ץ בק"ק קאסוב ומח"ס פתחא זוטא על הש"ס) איז גיווען א גארליצער חסיד.[32]

הרר"ב: דער שטראסבורגער רב (הגה"צ רבי אברהם דוד הורוויץ ז"ל בעל שו"ת קנין תורה וחבר הביד"צ בעיה"ק ירושלים ת"ו) איז גיווען אן אייניקל פונעם פתחא זוטא.

רבינו: יא, ער האט נישט געהייסן הורוויץ. נאר אזוי ווי ער איז גיווארן א יתום אלין קליין קינד און דער זיידע האט אים מגדל גיווען, פאר דעם האט ער זיך גערופן הורוויץ.[33]

כ'האב אמאל געהערט פארציילן בשם דעם שטראסבורגער רב, וואס ער האט געהערט פון זיין זיידן דער פתחא זוטא. אז צום גארליצער רב איז אמאל געקומען א אידענע און האט זייער גיווויינט, זי האט געהאט ערגעץ א דין תורה און זי האט פארלוירן אין די דין תורה, זי האט זייער שטארק גיווויינט פארן גארליצער רב. שוין, דער גארליצער רב האט אנגעפרעגט ביי יענעם רב מהיכן דנתני, א מקור אויפן פסק וואס זי האט פארלוירן, האט דער רב געענטפערט אז דער מקור איז א ש"ך, און לויט דעם ש"ך האט ער ג'פסק'ט און זי האט פארלוירן, דער גארליצער רב האט אזורכגעטוהן דעם ש"ך און ער האט מברר גיווען אז עם איז געדרוקט א טעות אינעם ש"ך, און יענער רב האט צוריק געצויגן זיין פסק.

האט דער גארליצער רב גיזאגט פארוואס ער האט זיך אזוי אריינגעלייגט אין דעם, ביז ער האט געטראפן דעם טעות, האט ער גיזאגט אז ער האט געזעהן א אידענע זאל אזוי ווייזן, ווען עם וואלט ווען גיווען א פסק אין דין תורה עפ"י הלכה וואלט זי ווען נישט אזוי גיווויינט, אז זי האט אזוי גיווויינט האט איך געשפירט אז דער פסק איז נישט כהלכה.

הרר"ב: אין ספינקא זינגט מען אויף 'כל מקדש' א ניגון וואס דער חקל יצחק האט עם געמומען פון גארליץ.

רבינו: דער פאטער דער אמרי יוסף איז אמאך גיווען אין צאנז. און ער איז געפארן צום ייטב לב אויך. יעדן ראש חודש איז ער געקומען צום ייטב לב צו די סעודת ראש חודש.

הרר"ב: ספינקא איז נישט וויט פון סיגוט.

הגר"י: זיי זאגן אז דער ייטב לב האט אים ערלעדיגט דאס רבנות דארט אין ספינקא.

רבינו: יא, ס'איז נעבן סיגוט.[34]

ונפרד רבינו מהם ברב ברכות

---

32 ועיין בהקדמת הספר פרי האר"ז (תולדות הגאון בעל הפתחא זוטא ז"ל עמ' פ"ו) ...כאשר החליט רבו של הפתחא זוטא הגאון בעל הדרך המלך מראווא ז"ל לנסוע לצאנז והתדבק במרן הגה"ק הנ"ל, אז נמשך אחריו גם תלמידו החביב והתחיל לנסוע ולהתדבק בצל הגה"ק מצאנז ז"ל, והי' מספר כי כאשר בא בפעם הראשון מצאנז ודרך רגלו ממסילת הברזל על הארץ הי' כל כך נתלהב בחסידות עד שרצה תיכף לנסוע בחזרה לצאנז, ובקושי השפיעו עליו לבוא לביתו ומאז השתוקק מאוד לעלות ולדבק נפשו באור החיי"ם רבינו הגה"ק מצאנז ז"ע ועכי"א, וכבר שיתסר נסע לצאנז והי' שם מקודם הפסח עד אחר החג בשנת תרל"ה לפ"ק וכן"ז מרן הגה"ק הנ"ל הראה לו חביבות וקרבות יתירה בימים הללו ובאור לארבעה עשר ליל בדיקת חמץ כיבדו להיות שליחו לגמור לבדוק החמץ ודבר זה הי' נחשב לחשיבות גדול אצל חסידי הגה"ק ובפעם השני הי' שם מאלול עד אחר ימים טובים בשנת תרל"ו לפ"ק וזה היו הימים הנוראים האחרונים בחיי כק"ז הגה"ק זיע"א.

אחרי פטירת רבו הגה"ק מצאנז זצוקללה"ה זיע"א שנפטר בכ"ה ניסן תרל"ו לפ"ק המשיך לנסוע ולהסתופף בצל בניו הקדושים ה"ה הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווע זי"ע וכק"ז הגה"ק מקרשנאוב זי"ע והגה"ק מהר"א מצאנז זי"ע הקרייזער רב אך בעיקר התדבק והתקשר עם הגה"ק מגארליץ זי"ע והי' נמנה בין חסידיו החשובים וכנראה שזמן מה גם הי' יושב בגארליץ בצל רבו הק' הנ"ל גם כתבו ושלחו במשך הזמן אגרות קארטלי"ך זה לזה ושם הי' בחבורה עם אנשי לבב מפורסמים וחכמים בתורה וחסידות ומהם הגאון עמוד התורה מהר"ש ענגיל ז"ל האבד"ק ראדאמישלא יצ"ו, עיי"ש עוד באריכות.

33 אביו הי' הגאון רבי שלמה יודא פריעדלענדער ז"ל בעמח"ס אמרי מהרז"ל, דומ"ץ בק"ק פשעווארסק יצ"ו, ואח"כ מילא את מקום אביו ברבנות עיר באלחוב יצ"ו, ה"ה הגאון הגדול רבי אהרן מאיר ז"ל המפורסם בספרו 'אברך' ביאור על ספר תהילים שחיבר בהיותו בן תשע בלבד.

34 יש לציין שהגאון רבי חיים אריה כהנא ז"ל בעל מחבר ספר דברי גאונים היה דיין בעיר סיגוט, והיה מקושר מאוד למרן הייטב לב, ובערך בשנת תרל"ג כשמרן הקדוויו"ט הוכרח לקבל היתר מאה רבנים כדי להינשא שנית, היה הגאון בעל הדברי גאונים מראשי המתעסקים להתירו להינשא, והוא שלח אגרות לגדולי הרבנים שיצרפו את חתימתם להיתר זו, עיין בשו"ת בית יצחק, קול אריה, מהרי"א הלוי, דברי משה, ועוד. עד שכשבנו הגאון רבי נחמן כהנא ז"ל בעמח"ס אורחות חיים (שהיה חתנו של האמרי יוסף ז"ל) הלך בתקופת הנהגת מרן הקדושת יו"ט ז"ל לכהן ברבנות בספינקא שהיא היתה תחת הרבנות של סיגעט, ומני אז נותקה הרבנות בספינקא מהרבנות בסיגעט, וע"ז נתהוה פירוד ביניהם.

וועד קרן הבנין

דקהל ומוסדות
יטב לב ד'סאטמאר

בעיה"ק ירושלים תובב"א

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לחן ולכבוד צב"י תפארה
יעלה נא על ראש שמחתו

בקול שירה וזמרה, נרים קולינו בגבורה, לברך ולקלס בנהורא, לרגל יומא טבא בבית ידידינו האי גברא יקירא, לברך ולשים בראשו עטרה, אל כבוד איש החסד והמעש, בתבונה ובדעת, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ותיק ועושה חסד במידה מרובה וגדושה, הוא הגבר מקים עולה, בונים ומקים עולמות של תורה ברום המעלה, מלא מדע וחכמה, בדת תורה מורשה תמימה, מה רב טובו ונחלתו, למען הקמת הבנין האדיר רב פעולתו, מושיט תמיד שבט עזרתו, ה"ה איש אשר רוח בו מקרואי מועד אנשי השם

הרבני הנגיד המרומם כש"ת

הרה"ח ר'

עקיבא צבי קליין

הי"ו

חבר וועד קרן הבנין
דקהלתינו ומוסדותינו הק' פעיה"ק ת"ו

לרגל שמחת נישואי בתו למז"ט

עב"ג החתן **אהרן יואל** ני"ו

בן ידידינו הנעלה

הרה"ג ר' **יחיאל גוטטמאן** שליט"א

ר"מ בישיבה לצעירים ד'סאטמאר ווילליאמסבורג

תקרב רינתינו, לפני ה' אלוקינו, שירוה מע"כ מכל יו"ח רב נחת דקדושה, במדה גדושה, עדי נזכה בקרוב הימים, לתשועת עולמים, ותחזינה עינינו, בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו אמן.

המברכים בברכת ציון וירושלים

וועד קרן הבנין

ירושלים ת"ו

בס"ד

שואלין ודורשין בעניני דהחג...

בית תלמוד

אויף יו"ט פורים

לקראת חודש אדר און יו"ט
פורים הבעל"ט, שטעלט

בית תלמוד

תלמידי חכמים משיבים בכל מקצועות התורה

שע"י רבני מבצר הכוללים קרית יואל

א קבוצה תלמידי חכמים משיבים בכל
עניני המועד, סיי אין הלכה, חסידות,
פשט און מראה מקום, אלעס וואס
איז נוגע די ימי החג הבעל"ט.

אדרבה סארטיראט
אויך בעת נאמבער

על היושבי "אוהל שיעורים ליין"

605.477.4444#8

פאר עניני החג דרוקט #5